

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

bc. Markéta Balatková

CESTOVNÍ RUCH NA KANÁRSKÝCH OSTROVECH

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Jan Hercik

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci řešila sama a že jsem uvedla všechnu použitou literaturu.

Olomouc 10. 4. 2013

.....

podpis autorky

Děkuji Mgr. Janu Hercikovi za vstřícný přístup při vedení diplomové práce a za účinnou metodickou, odbornou a pedagogickou pomoc při zpracování práce.

Cestovní ruch na Kanárských ostrovech

Abstrakt

Diplomová práce předkládá souhrnné informace o cestovním ruchu na Kanárských ostrovech a charakteristikách hlavních sedmi ostrovů – Lanzarote, Fuerteventura, Gran Canaria, Tenerife, La Palma, La Gomera a El Hierro. Ostrovy mají jak různý přírodní a kulturní potenciál, tak stupeň rozvinutosti a vybavenosti. V textu je na tato specifika kladen zvláštní důraz, část práce se soustředí na vliv odlišností na návštěvnost a profil návštěvníka. Práce využívá především data kanárského statistického úřadu (ISTAC). Práce v úvodu popisuje historický kontext vzniku turismu na Kanárských ostrovech a jeho následný vývoj, dále představuje strategii Kanárských ostrovů v oblasti cestovního ruchu a probíhající projekty. V závěru navrhuje možný vývoj rozvoje regionu. Informace z dostupných zdrojů jsou porovnávány s vlastními poznatky autorky zjištěnými během 13 měsíců strávených na Kanárských ostrovech.

Klíčová slova: Kanárské ostrovy, cestovní ruch, přírodní potenciál, kulturní potenciál, regionální rozvoj

Tourism in the Canary Islands

Abstract

This thesis presents summary of tourism in the Canary Islands and partial characteristics of the seven main islands - Lanzarote, Fuerteventura, Gran Canaria, Tenerife, La Palma, La Gomera and El Hierro. Those islands have both different natural and cultural potential and the level of development and facilities. The thesis emphasizes those differences and specifics, part of the work focuses on the impact of differences on attendance and visitor profile. Data used in text were provided by Canary Statistical Office (ISTAC). At the beginning the thesis describes the historical context of tourism in the Canary Islands, and its subsequent development, as well as a strategy of Canary Islands in tourism and ongoing projects. The conclusion suggests possible development of the region. Information were taken from available sources and compared with own experience, which the author gained during 13 months in Canary Islands.

Key words: Canary Islands, tourism, natural potential, cultural potential, regional development

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Markéta BALATKOVÁ**
Osobní číslo: **R110133**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Cestovní ruch na Kanárských ostrovech**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je komplexní analýza současného stavu cestovního ruchu a rekreace na Kanárských ostrovech, včetně hodnocení potenciálu cestovního ruchu ve zvoleném regionu.

1. Úvod
2. Cíle a metodika práce
3. Rešerše literatury
4. Přírodní potenciály CR Kanárských ostrovů
5. Kulturně-historické potenciály CR Kanárských ostrovů,
6. Regionální a státní podpora CR na Kanárských ostrovech
7. Závěr
8. Summary

Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání
Rozsah pracovní zprávy: 20 000 - 24 000 slov
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

- CASTELLANO, J. M. P. (2008): Turismo sostenible y diversificación de la oferta en las islas Canarias (España). Las Palmas de Gran Canaria
FŇUKAL, M., PTÁČEK, P. (2005): Geografie, cestovní ruch a rekreace (sborník z konference). UP, Olomouc.
HALL, C. M., Page, S.J. (2002): The geography of tourism, recreation. Routledge. London
MARIOT, P. (1983): Geografia cestovného ruchu. Veda, Bratislava.
MUJICA, J. D. (2008): El modelo turístico de canarias. Las Palmas de Gran Canaria.
VYSTOUPIL, J. (2006): Základy cestovního ruchu. Brno.
- atlasy, sborníky, programové dokumenty a vědecké články vážící se k cestovnímu ruchu na Kanárských ostrovech
- dokumenty a závěrečné zprávy příslušných statistických úřadů (Instituto Canario de Estadística, Instituto Nacional de Estadística)

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Jan Hercik**
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: **10. listopadu 2011**
Termín odevzdání diplomové práce: **10. dubna 2013**

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 10. listopadu 2011

Obsah

1 Úvod.....	9
2 Cíle práce	10
3 Metody zpracování a literatura	11
4 Základní charakteristika území	13
5 Historie cestovního ruchu na Kanárských ostrovech.....	16
5.1 První etapa (18. století – první světová válka).....	16
5.2 Druhá etapa (1920 – 60. léta 20. století).....	17
5.3 Třetí etapa (1960 – současnost)	18
6 Předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu	21
6.1 Přírodní předpoklady	21
6.1.1 Reliéf.....	21
6.1.2 Klimatické poměry	23
6.1.3 Hydrologie	27
6.1.4 Půdní pokryv.....	29
6.1.5 Ochrana přírody	29
6.1.5.1 Základní charakteristiky ochrany přírody na Kanárských ostrovech	29
6.1.5.2 Národní parky Kanárských ostrovů	33
6.2 Kulturně-historické předpoklady	38
6.2.1 Kulturně-historické památky a zařízení.....	38
6.2.2 Společenské akce	43
6.3 Základní a doprovodná turistická infrastruktura.....	45
6.3.1 Ubytovací a stravovací zařízení.....	46
6.3.2 Turistická dopravní infrastruktura	49
6.3.3 Sportovně – rekreační infrastruktura	52
6.4 Celkové hodnocení předpokladů cestovního ruchu	55
6.4.1 Hodnocení přírodních předpokladů, kulturně-historických předpokladů cestovního ruchu a základní a doprovodné turistické infrastruktury	55

6.4.2 Nejnavštěvovanější místa Kanárských ostrovů	57
7 Strategie a projekty v oblasti cestovního ruchu na Kanárských ostrovech.....	64
7.1 Strategie v oblasti rozvoje cestovního ruchu	64
7.2 Realizované a plánované projekty v oblasti rozvoje cestovního ruchu	66
7.2.1 Ukončené projekty	66
7.2.2 Probíhající projekty.....	67
8 Profil návštěvníků	71
8.1 Kanárské ostrovy.....	71
8.2 Lanzarote, Fuerteventura	77
8.3 Gran Canaria	77
8.4 Tenerife.....	77
8.5 La Palma, La Gomera, El Hierro	77
9 Negativní dopady turismu na prostředí.....	80
10 Návrh dalšího rozvoje cestovního ruchu v regionu	81
11 Závěr	87
12 Summary	88
Seznam použité literatury	89
Přílohy	

1 Úvod

Kanárské ostrovy jsou jednou ze 17 autonomních oblastí Španělska. Tvoří je 7 hlavních ostrovů (Lanzarote, Fuerteventura, Gran Canaria, Tenerife, La Palma, La Gomera a El Hierro). Ostrovy jsou sopečného původu. Odlišné stáří ostrovů se projevuje na různém stadiu vývoje a různém stupni eroze, což z každého ostrova činí specifický region s jedinečnými přírodními podmínkami. Z kulturně-historického pohledu se na oblasti významně podepsalo původní obyvatelstvo (Guančové) a španělská koloniální éra. Pozůstatkem obou důležitých etap je řada kulturních objektů, které v kombinaci s přírodními zajímavostmi tvoří z regionu lukrativní turistický region, který přitahuje ročně přes 12 000 000 návštěvníků z celého světa, zejména však z Evropy.

Inspirací k výběru tématu diplomové práce byl desetiměsíční studijní pobyt a tříměsíční pracovní pobyt na Kanárských ostrovech a zájem o hlubší pochopení vlivu cestovního ruchu na formování a fungování geografického prostoru.

2 Cíle práce

Hlavním cílem této diplomové práce je komplexní analýza současného stavu cestovního ruchu a rekreace na Kanárských ostrovech, včetně hodnocení přírodního i kulturního potenciálu cestovního ruchu ve zvoleném regionu. Důležité je zaměření na různý stupeň rozvinutosti a vybavenosti hlavních sedmi ostrovů, důraz je kladen na specifika a odlišnosti zvyšující turistický potenciál. Předmětem zájmu je také doprovodná turistická infrastruktura, tzn. ubytovací a stravovací zařízení, dopravní infrastruktura a zázemí pro sport. Práce zkoumá, jak se kombinace uvedených faktorů odráží na návštěvnosti jednotlivých ostrovů a také na profilu návštěvníka.

V rámci práce byly vytyčeny i vedlejší cíle, mezi které patří vznik cestovního ruchu v minulosti, jeho historický kontext, vývoj a dopad na současnou společnost. Cestovní ruch si v průběhu historie na Kanárských ostrovech našel své pevné místo a stal se pilířem kanárské ekonomiky. Práce se snaží objasnit, jak rozvoj turistických letovisek a rozšiřování nabídky ovlivňuje uspořádání prostoru a v jaké míře dochází vlivem turismu k degradaci přírody a životního prostředí.

Na základě primárních dat z kanárského statistického úřadu diplomová práce uvádí aktuální údaje o počtech návštěvníků v celém regionu i na jednotlivých ostrovech. Pomocí kartogramů a kartodiagramů popisuje prostorové rozmístění turistů s ohledem na zemi jejich původu. Mezi dílčí cíle patří charakterizování návštěvníků podle věku, národnosti, pohlaví a vysvětlení jejich motivace při výběru konkrétní destinace. V závěrečné části se práce věnuje strategii vlády Kanárských ostrovů v oblasti cestovního ruchu, představuje ukončené i probíhající projekty, hodnotí jejich úspěšnost a míru splnění cílů. Text předkládá a komentuje nový propagační strategický plán pro období 2012–2016. V poslední kapitole se autorka snaží navrhnout další možný vývoj cestovního ruchu v regionu a možnosti alternativních forem turismu beroucích ohled na životní prostředí, které by zároveň vedly ke zvýšení návštěvnosti regionu. Práce objasňuje okolnosti a překážky zavedení těchto forem do praxe.

3 Metody zpracování a literatura

Pro zpracování diplomové práce byly použity jak kvalitativní tak kvantitativní metody. Hlavní metodou pro zpracování byl sběr a kompilace informací získaných částečně z českých, ale především z cizojazyčných literárních zdrojů. Při posuzování historických okolností vzniku turismu na Kanárských ostrovech se práce opírá o fakta především ze studie *El modelo turístico de Canarias* Josefíny Dominguez Mujici z roku 2011. Geomorfologické, hydrologické a pedologické charakteristiky jsou zpracovány na základě informací z virtuální encyklopedie Kanárských ostrovů - *GEVIC: Gran Enciclopedia Virtual de las Islas Canarias* zpracované skupinou odborníků ve spolupráci s vládou Kanárských ostrovů. Díky přístupu do knihovny databáze *Universidad de Las Palmas de Gran Canaria* bylo možné čerpat informace také ze studií a výzkumů prováděných univerzitou samotnou. Významnou informační oporou byly studijní materiály pro předmět *Geografía de Canarias* sepsané prof. Claudiem J. Medinou Morenem pro školní rok 2011/2012.

Pro strukturování předpokladů rozvoje cestovního ruchu byl použit postup uvedený v publikaci z roku 2007 *Metody pro tvorbu strategických a programových dokumentů cestovního ruchu* od kolektivu autorů vedených Jiřím Vystoupilem. Analyzované předpoklady jsou rozděleny na přírodní a kulturně-historické. Dále je sledována základní a doprovodná turistická infrastruktura regionu.

Informace o vzniku a vývoji turistického prostoru byly čerpány především z knihy *Génesis y desarrollo del espacio turístico en Canarias* z roku 2001 od autora Eduarda Cácerese Moralese. Kniha popisuje koncept masového turismu a jeho vliv na formování prostředí. Příklad rozvoje střediska Playa del Inglés z této knihy je využit v 10. kapitole diplomové práce. Podobný druh informací, zejména o vlivu turismu na okolní prostředí, byl čerpán z knihy Marie del Carmen Santany Santany *La Producción del Espacio Turístico en Canarias*. Pramenem pro zkoumání ekonomických vlivů cestovního ruchu byla kniha *El Turismo, motor económico de las Islas* od Victora O. Martína Martína.

K hodnocení předpokladů pro rozvoj cestovního ruchu byla aplikována Delfi metoda. Byla sestavena tabulka obsahující v řádcích dílčí předpoklady cestovního ruchu (ze tří kategorií: přírodní předpoklady, kulturně-historické předpoklady a turistická

infrastruktura) a ve sloupcích sedm hlavních ostrovů a také Kanárské ostrovy jako celek (viz Příloha 9 a 10). O vyplnění tabulky bylo požádáno 15 odborníků na oblast turismu na Kanárských ostrovech, kteří podle svého názoru ohodnotili jednotlivé předpoklady číslicemi od 1 (nejhorší) do 10 (nejlepší). Svůj názor na turismus na Kanárských ostrovech vyjádřili tyto odborníci: dr. Claudio Moreno Medina (vyučující na Univerzitě Las Palams de Gran Canaria), Augustin Naranjo Cigala (vyučující na Univerzitě Las Palams de Gran Canaria), Julio Medina Santana (absolvent oboru geografie na Univerzitě Las Palams de Gran Canaria, geograf ve firmě Phenomen), Michael Pokorný (jednatel cestovní kanceláře V-Tour, garant a průvodce zájezdů na Kanárské ostrovy), Aday González García, Angi Gil Ribera, Alberto Hernández Perdomo (všichni studenti geografie v prezenční formě studia na Univerzitě Las Palmas de Gran Canaria), Bernhard Gudemann, Stefanie Wiegel, Marek Jedlička a Michal Bokr (všichni strávili rok na Kanárských ostrovech v rámci studijního pobytu Erasmus), 3 pracovnice turistického informačního centra a autorka diplomové práce. Výsledky byly zprůměrovány aritmetickým průměrem a rozděleny do tří kategorií podle zjištěné hodnoty potenciálu cestovního ruchu (tab. 1). Výsledky výzkumu jsou okomentovány v závěru kapitoly 6.

Tab. 1 Rozdělení předpokladů podle potenciálu pro rozvoj cestovního ruchu (Balatková, 2013)

hodnota (bod)	kategorie
0 – 3,9	nízký potenciál pro rozvoj cestovního ruchu
4 – 6,9	střední potenciál pro rozvoj cestovního ruchu
7 – 10	vysoký potenciál pro rozvoj cestovního ruchu

Další metodou hodnocení využití potenciálu území je analýza návštěvnosti, která je zpracovaná v kapitole 8. Velmi důležitým pramenem pro její sestavení byly databáze a publikace kanárského statistického úřadu, kanárské vlády a vládní turistické agentury Promotur. Na základě volně přístupných a aktuálních primárních dat těchto institucí byly provedeny analýzy návštěvníků, sestaveny kartogramy, grafy a tabulky.

Neméně podstatnou uplatněnou metodou byl také regionální terénní výzkum, který probíhal v září 2011 – červnu 2012 a lednu – březnu 2013 přímo na Kanárských ostrovech. Během osobní návštěvy bylo prováděno pozorování geografického prostoru. V uvedené době rovněž probíhalo pořizování fotodokumentace.

4 Základní charakteristika území

Kanárské ostrovy jsou jednou ze 17 autonomních oblastí Španělska, nachází se ve vzdálenosti 100 km od Maroka a Západní Sahary, v oblasti Makaronézie (spolu s Azory, Kapverdami a Madeirským souostrovím). Souostroví je tvořeno sedmi hlavními ostrovy a menšími ostrůvky sopečného původu. Název „Kanárské ostrovy“ má původ v latinském slově *canis* (pes), neboť velcí psi podle legendy ostrovy střežili.

Obr. 1 Poloha Kanárských ostrovů (Balatková 2013)

Souostroví se dělí na dvě provincie – Las Palmas (spadají sem ostrovy Lanzarote, Fuerteventura a Gran Canaria) a Santa Cruz de Tenerife (ostrovy Tenerife, La Palma, La Gomera a El Hierro). Ke Kanárským ostrovům patří také menší ostrůvky a souostroví, např. severně od Lanzarote ležící Chinijské souostroví (ostrovy La Graciosa, Alegranza, Montaña Clara, Roque del Este a Roque del Oeste) nebo Isla de Lobos severně od Fuerteventury. Jediná La Graciosa je však obydlená.

Obr. 2 Kanárské ostrovy (zdroj: upraveno podle Google Earth)

Celková rozloha Kanárských ostrovů je 7 447 km², počet obyvatel je 2 118 344 (k 1.1. 2012, ISTAC). Největším ostrovem je Fuerteventura (1 660 km²), nejmenším El Hierro (269 km²). Ostrovem s největším počtem obyvatel je Tenerife (898 680 ob.), nejméně zalidněné je El Hierro (11 033 ob., k 1.1.2012, ISTAC). Nejvyšší hustotu osídlení vykazují Gran Canaria (546 ob./km²), nejnižší El Hierro (41 ob./km², viz tab. 2).

Tab. 2 Rozlohy a počty obyvatel Kanárských ostrovů (k 1.1.2012, zdroj: ISTAC)

	rozloha (km ²)	rozloha (%)	počet obyvatel (ob.)	počet obyvatel (%)	hustota zalidnění (ob./km ²)
Lanzarote	846	11	142 132	6,7	168
Fuerteventura	1660	22	106 456	5,0	64
Gran Canaria	1560	21	852 225	40,2	546
Tenerife	2034	27	898 680	42,4	442
La Gomera	370	5	22 350	1,1	60
La Palma	708	10	85 468	4,0	121
El Hierro	269	4	11 033	0,5	41
Kanárské ostrovy	7 447	100	2 118 344	100	284

Hlavní město se co 4 roky střídá. V současném volebním období (2011–2015) je hlavním městem Santa Cruz de Tenerife, sídlí zde zároveň předseda vlády Kanárských ostrovů (Paulino Rivero Baute), zatímco v Las Palmas de Gran Canaria sídlí

vicepremiér (José Miguel Pérez García). V příštím volebním období se tyto role spravedlivě prohodí. Každý ostrov se dále dělí do okrsků (*municipios*) a má také svou vlastní radu (*cabildo*), která ostrov spravuje. Okrsků je celkem 88 (Lanzarote - 7, Fuerteventura - 6, Gran Canaria - 21, Tenerife - 31, La Palma - 14, La Gomera - 6, El Hierro - 3). Ostrovy jsou od pevninské části Evropy vzdáleny okolo 1 400 km, oproti zbývajícím částem Španělska je zde hodinový posun času (UTC, resp UTC + 1 v létě).

Z celkového počtu 2 126 769 obyvatel jich je 1 106 900 ekonomicky aktivních (52 %), z čehož je 778 200 zaměstnaných (70,3 %) a 328 700 nezaměstnaných (29,7 %). HDP na osobu činí 19 806 €. Do sedesátých let 20. století bylo tahounem ekonomiky zemědělství, dnes je v něm zaměstnáno pouze 2,8 % občanů. V průmyslu pracuje 5 % a ve stavebnictví 6,9 % obyvatel. Pro zemědělství je významné pěstování a vývoz banánů (export 312 599 t/rok), rajčat (export 103 675 t/rok) a paprik (export 21 059 t/rok). V menší míře se pěstuje také víno, brambory, pomeranče a obiloviny. (ISTAC, 2011). Průmysl a stavebnictví zaměstnává více EAO než zemědělství zčásti díky vládním subvencím a ochranné politice. Mezi nejzastoupenější průmyslová odvětví patří chemický a potravinářský průmysl a energetika.

Země je zcela závislá na dovozu, dováží 99 % potravin. Pilířem ekonomiky je cestovní ruch, který zaměstnává 85 % ekonomicky aktivního obyvatelstva, což představuje 664 000 osob. (ISTAC, všechny údaje za rok 2011).

5 Historie cestovního ruchu na Kanárských ostrovech

5.1 První etapa (18. století – první světová válka)

Za prapočátky turismu na Kanárských ostrovech lze považovat období zámořských objevů před několika staletími (MUJICA, 2008). Ekonomika soustředěná na vývoz, zavedená na ostrovech španělskými dobyvateli, a role významné dopravní křižovatky vyvolaly vysoký pohyb zboží, který do regionu přilákal mnoho cestovatelů. Od konce 18. století vznikaly mezi Kanárskými ostrovy a některými evropskými zeměmi silné toky návštěvníků. Tuto etapu můžeme chápat jako vzdáleného předchůdce současného rozvoje. V této počáteční fázi přijížděli lidé na ostrovy ze zájmu o dobrodružství, ovlivnění romantickým duchem. Náročnou cestu si mohli dovolit jen lidé s určitou ekonomickou úrovní, dostatkem volného času a odhodláním poznávat exotické krajiny. První fázi lze také spojovat s tzv. zdravotním a vědeckým turismem. Tyto motivy přitáhly početně omezené skupiny, díky čemuž mluvíme o turismu v této době jako o *turismu elit* (MUJICA, 2008).

Mnoho britských obchodníků s vínem, banány a dalším zbožím se trvale usadili v hlavních přístavech: v Puerto de La Luz (Las Palmas, Gran Canaria), v Puerto de Santa Cruz de Tenerife (Tenerife), a v Puerto de la Cruz de La Orotava (Tenerife). Parníky dovážející zboží téměř vždy pocházely z Velké Británie, proto většina vlastníků hotelů byli původem Britové, kteří se usadili na ostrovech. Tato historická vazba vysvětluje vysoké množství britských turistů na Kanárských ostrovech v 19. století a v současnosti.

Turisté, kteří se na Kanárských ostrovech objevili mezi 80. lety 19. století a první světovou válkou, znali geografický prostor lépe než jejich předchůdci – díky publikacím a turistickým průvodcům, které začaly vycházet v Anglii. Průvodce vychvalovaly schopnost kanárského klimatu léčit některá respirační onemocnění a navracet psychické i fyzické síly návštěvníků, kteří si na ostrovy přijížděli vychutnat půvaby krajiny a laskavost obyvatel. (MUJICA, 2008).

Nárůst počtu turistů přišel se zkvalitněním infrastruktury a komunikací. Díky rozšíření přístavních prostor, první sítě ostrovních silnic a rozvoje parníků se výrazně zvýšila návštěvnost Gran Canarie a Tenerife – jediných ostrovů, na kterých v té době

fungoval cestovní ruch. Na obou ostrovech se začaly stavět první zařízení pro turisty. V roce 1910 stálo v hlavním městě Tenerife 7 hotelů. V Puerto de la Cruz a La Laguně se nacházely další, např. hotel Taorode La Orotava, který v té době patřil německé společnosti. Totéž se dělo na Gran Canarii, kde se budovalo hlavně v hlavním městě Las Palmas de Gran Canaria a v zóně Monte Lentiscal (okrsek Santa Brígida). Do roku 1912 se počet návštěvníků Gran Canarie zvýšil na 3,5 tis. Tenerife dokonce na 5 tisíc. (SANTANA, 1992).

Kapitál investovaný do tohoto rozvoje pocházel především z Velké Británie, Německa a Švýcarska, v menší míře a významu také z kanárských zdrojů (menší ubytovny, penziony). V této době se poprvé objevuje názor komentující význam turismu – v prvním čísle časopisu Turistické Kanárské ostrovy (*Canarias Turista*), který se začal vydávat na Gran Canarii v roce 1910, se píše toto: „Turismus je, podle zdravého rozumu, nejdůležitější zdroj bohatství, který máme v našem dosahu“. První světová válka způsobila prudký pokles přílivu návštěvníků, který se obnovil až po jejím skončení. (MUJICA, 2008).

5.2 Druhá etapa (1920 – 60. léta 20. století)

V meziválečném období se turistická aktivita zvýšila, zejména díky okružním plavbám. Významnou společností byla britská společnost Cunard Line, která organizovala plavbu Atlantikem ze Southamptonu se zastávkou na Tenerife a Gran Canarii.

Do módy přišly zimní dovolené Evropanů a koupání v moři. Do popředí se dostal plážový turismus, díky kterému se rovněž zvyšuje urbanizace v přímořských oblastech. V Las Palmas de Gran Canaria se například vystavělo mnoho hotelů a pensionů na šiji Guanarteme, hned u pláže Las Canteras. Totéž se dělo v Puerto de la Cruz na Tenerife. Nicméně i oblasti s vyšší nadmořskou výškou byly cizinci hodně navštěvované. Rozšiřování nabídek výletů po ostrovech s sebou přinesla budování turistické základny a zařízení, např. sanatoria v Güimaru nebo hotelu ve Vilafloru na Tenerife. Tato zařízení souvisela s objevením termálních pramenů a budováním lázní, jako např. areálu Los Berrazales de Agaete na Gran Canarii.

Ačkoliv Španělská občanská válka a II. světová válka nezasáhly Kanárské ostrovy tak silně, jako I. světová válka, přesto způsobily ochromení turistické aktivity. Od roku 1945 docházelo opět k velkému přílivu turistů a rozkvětu aktivit s turismem

spojených. Obnovila se stavba hotelů a bylo potřeba expandovat i na dříve nevyužívaná místa, např. na Lanzarote, jež se výstavbou několika staveb v hlavním městě Arrecife (zprvu nesmělou, pomalou formou) zařadilo mezi turistické destinace souostroví. V druhé půli dvacátého století jezdilo na Kanárské ostrovy 15 tis. návštěvníků ročně. Prudký rozvoj turismu nastal zejména díky zavedení leteckého spojení a charterových letů ze Švédska koncem padesátých let (MORALES, 2001).

5.3 Třetí etapa (1960 – současnost)

V této fázi se rapidně zvýšil nejen počet návštěvníků, ale také na trh vstoupilo mnoho firem s velkými podíly a finančními příspěvky. Zpočátku šlo zejména o německé investory, pod záštitou „Zákona o pomoci rozvojovým zemím z roku“ 1968 (platil do roku 1971), kteří ve velkém skupovali půdu a začali s výstavbou velkých hotelových komplexů. Dalšími kupujícími byli Švédové, Holanďané, Britové a Španělé. V pozdější době dosáhly velkého vlivu také společnosti s převážně kanárským kapitálem, které dosahují velké návratnosti a které své investice velmi dobře zhodnocují, zejména díky vnitřnímu turistickému trhu v rámci ostrovů. Posilování pozic na souostroví jim pak umožňovalo expandovat za hranice a rozšiřovat pole působnosti. S nárůstem turismu se však také zvýšila intenzita zásahů do prostředí v celém souostroví, což začalo významně narušovat životní prostředí.

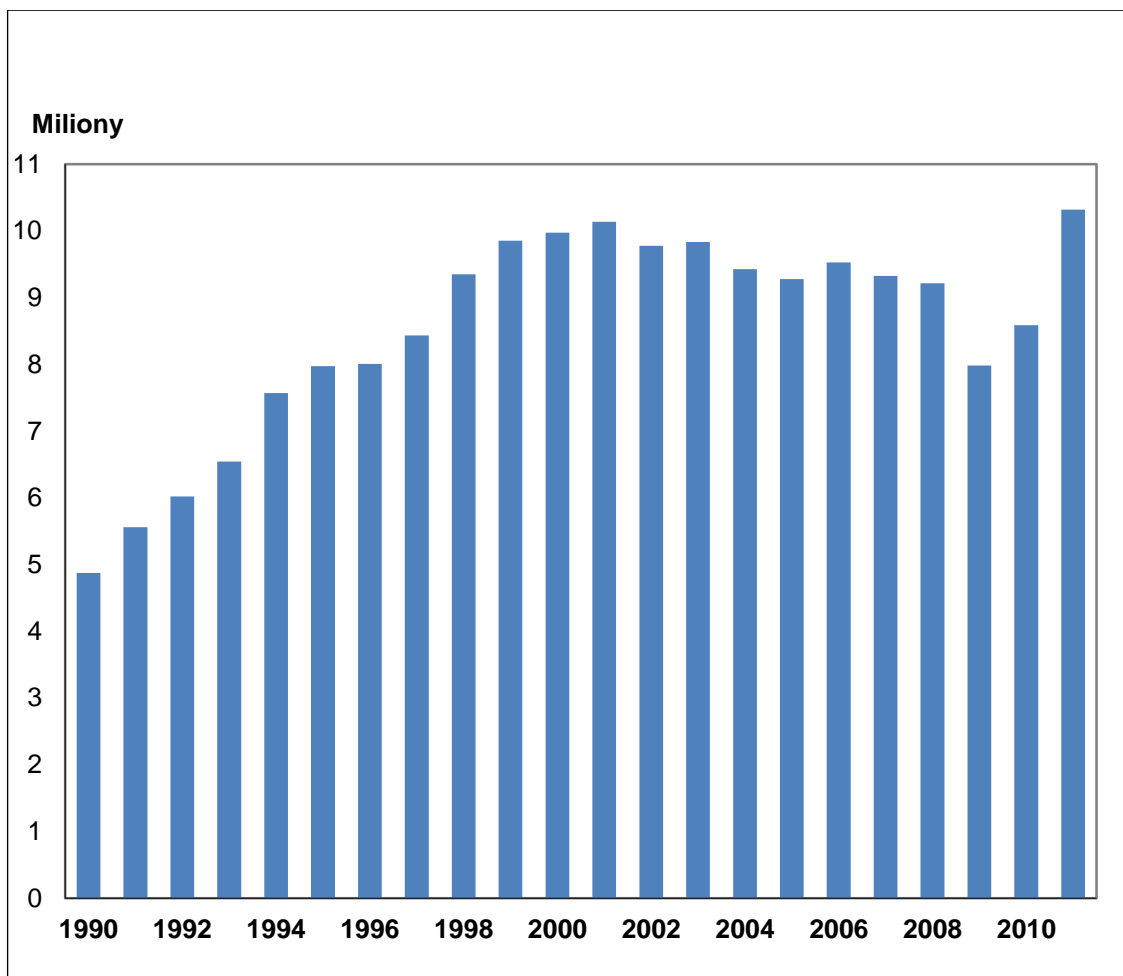
V sedmdesátých letech se zájem z některých tradičních turistických lokalit ve vyšších nadmořských výškách s hojnou vegetací (např. Monte Lentiscal na Gran Canarii) přesouval na turismem dosud nedotčená místa na pobřeží, kde do té doby žili jen rybáři – šlo zejména o oblast Los Cristianos – Las Américas na jihu Tenerife, Maspalomas na jihu Gran Canarie a Playa del Carmen na východě Lanzarote. K prvním opatřením (malého významu) došlo i na Fuerteventuře, La Palmě, La Gomeře a El Hierru. Tato doba turistického boomu je historicky vnímána jako počátek „turistického průmyslu“ na Kanárských ostrovech, který – do té doby především zemědělsky orientovaný region – transformoval ekonomicky, sociálně i teritoriálně. Koupající se turisté budili zpočátku v silně věřící a zastaralé společnosti velký rozruch a poprask. K první recesi v tomto prosperujícím období došlo vlivem Ropné krize v roce 1973.

V sedmdesátých letech probíhala silná urbanizace, spojená s výstavbou prvků typických pro přímořská turistická letoviska. Docházelo např. k budování přímořských promenád nebo městské zeleně, což mělo napomáhat utváření vztahu pláž-město a

soudržnosti nových urbánních celků. Upevňovala se turistická nabídka. Ve vztahu k předmětu nabídky se rozlišovaly tři typy firem: 1. Firmy zabývající se ubytováním, restauracemi a obchodními službami, 2. Cestovní agentury, touroperátoři a firmy zabývající se dopravou, 3. Firmy zabývající se doplňkovými službami (MUJICA, 2008).

Výše popsaný vývoj a rostoucí nabídka pokračoval i nadále, pouze s občasnými etapami recese. První recese byla překonána v osmdesátých letech, kdy se opět významně zvýšila urbanizace, zejména na Lanzarote a Fuerteventuře. Dalším obdobím útlumu byl počátek 90. let. Důvodem bylo vydání několika omezujících rozhodnutí (souvisejících s rozvojem cestovního ruchu) ze strany kanárské vlády a parlamentu v roce 1992. Svou roli hrála i vláda ostrova Gran Canaria, která v roce 1992 vydala nový územní plán a snažila se zakázat např. další výstavbu čtyřhvězdičkových a pětihvězdičkových hotelů. K přijetí těchto rozhodnutí však nakonec nedošlo. Ve druhé polovině devadesátých let turismus opět rozkvétal, ale ke snížení došlo po roce 2001, po útku na World Trade Center 11. září (obr. 3). V současnosti lze tvrdit, že se Kanárské ostrovy v průběhu historie proměnily ve stabilní turistický region, který nabízí kvalitní služby a produkty a který velmi dobře odolává kritickým situacím.

Od druhé poloviny devadesátých let se stále více prosazuje obecné povědomí o tom, že je nutné řídit přehnaný turistický rozvoj. V čím dál větší míře se plánují rehabilitace zastaralých nemovitostí, aby se zamezilo další výstavbě. Kromě dovolených prostřednictvím turistických balíčků a charterových letů se stále více prosazují alternativní formy dovolených, respektující identitu území, jako například rurální turismus, golfový turismus, agroturismus, kongresový turismus, turismus zdraví (lázně, terapie sluncem atd.) a další formy tematických dovolených. (MUJICA, 2008). Začátkem 21. století začaly nabývat na oblibě okružní plavby, jejichž počátky sahají do meziválečného období.

Obr. 3 Návštěvnost ostrovů v letech 1990–2011 (zdroj: Gobierno Canarias, 2013)

6 Předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu

6.1 Přírodní předpoklady

6.1.1 Reliéf

Kanárské ostrovy jsou vulkanického původu. Vznikly postupným výlevem magmatu, které se hromadilo nejprve pod hladinou moře. V době od miocénu do doby před dvaceti miliony let vytvářely lávové proudy kuželovité hory, které se dostaly do značných výšek nad mořskou hladinu (např. nejvyšší hora Španělska ležící na Tenerife – Pico del Teide – dosahuje výšky 3 718 m nad mořskou hladinu, celková výška hory od jejího úpatí pod mořem je však okolo 8 700 m). Nad těmito vulkanickými útvary probíhaly události menšího rozsahu, jejichž výsledkem byl např. před 750 000 lety vznik nejmladšího ostrova – El Hierro. Sopečná činnost probíhá v menší míře až do současnosti. Jedněmi z posledních erupcí byl výbuch vulkánu El Teneguía na La Palmě v roce 1971 nebo sopky Las Calmas na El Hierro na podzim roku 2011. (GEVIC, 2013).

Vedle Havajských ostrovů patří Kanárské ostrovy k nejlépe prozkoumaným vulkanickým ostrovům na světě. Důvodem je relativní blízkost a vazba na Evropu, pestrá vulkanická minulost (erupce jak před miliony let, tak historické – tzn. v průběhu posledních 500 let) a různorodost ukládaného materiálu. (MEDINA, 2012).

Ostrovy se nacházejí ve vnitrozemí africké litosférické desky, která se pohybuje velmi pomalu (méně než 1 cm/rok) směrem na severovýchod, čímž se blíží k eurasijské desce. Geochemická a geofyzikální data (i přes blízkost k africkému kontinentu) poukazují na oceánský typ zemské kůry o tloušťce více než 10 km (zejména v oblasti Lanzarote a Fuerteventury). Hloubka oceánu mezi ostrovy se pohybuje mezi 3 000–4 000 metry, s výjimkou Lanzarote a Fuerteventury, mezi nimiž je hloubka moře pouze 40 metrů. To, že jsou ostrovy seřazeny víceméně v jedné linii, lze vysvětlit jejich výskytem nad „horkou skvrnou (*hot spot*)“. Tento bod v zemském plášti produkuje magma, které se postupem času dostávalo do vyšších vrstev a tvořilo ostrovy. Díky pomalému posouvání africké litosférické desky tak docházelo ke vzniku skupiny ostrovů v jedné linii. Stáří ostrovů klesá postupně směrem od severozápadu k jihovýchodu: Lanzarote a Fuerteventura (20,2 mil. let), Gran Canaria (14,5 mil. let),

Tenerife (11,5 mil. let), La Gomera (9,5 mil. let), La Palma (1,9 mil. let), El Hierro (1,2 mil. let). (GEVIC, 2013).

Neustálé přetváření vulkanického materiálu je základním znakem reliéfu Kanárských ostrovů. Jednotlivé ostrovy se nacházejí v různých stádiích vývoje. Stáří ostrova je přímo úměrné stadiu eroze reliéfu ostrova. Reliéf každého z ostrovů je proto jedinečný. Rozlišují se tři stadia vývoje: stadium štítu, stadium eroze a stadium omlazování. Stadium štítu, ve kterém se nachází nejmladší ostrovy - La Palma a El Hierro, se vyznačuje rychlým růstem, výskytem efuzivních erupcí, velkým počtem sesuvů a podmořskou vulkanickou činností. Na konci tohoto stadia je zformovaný ostrov s ostrými vrcholy. Do druhé fáze vstupuje ostrov vzdálením se od horké skvrny natolik, že dojde k přerušení výstupu magmatu k povrchu a vulkanická činnost ustane. Na reliéf vzniklý v první fázi působí pouze exogenní faktory (voda, vítr, apod.) a dochází tak ke genezi hlubokých propastí a abrazních plošin. V tomto stadiu se nachází již cca 4 miliony let ostrov La Gomera. Třetí fáze je charakteristická novými explozivními erupcemi menšího prostorového i časového měřítka, jejichž produkty překrývají původní povrch ostrova. Na počátku fáze omlazování se nachází Tenerife, v pokročilém stadiu je Gran Canaria. Lanzarote a Fuerteventura se v této fázi nacházejí už velmi dlouho, proto je zde vulkanická aktivita velmi nízká. (MEDINA, 2012).

Z pohledu nadmořské výšky se rozlišují tři zóny: zóna pobřežní (do 200 m n. m.), zóna středu (200 – 1 000 m n. m.) a zóna vrcholu (nad 1 000 m n. m.). Ostrovy Lanzarote a Fuerteventura jsou velmi ploché a majoritní část (65,6 %, resp. 70,7 %) zde zabírá pobřežní zóna. Pro srovnání: na Gran Canarii zaujímá pobřežní zóna jen 24,7 %, na Gomeře dokonce jen 10,5 %. Střední kategorie se nachází především na El Hierru, Gran Canarii a La Gomeře (přes 63 % terénu). Nejčetnější zastoupení vrcholové zóny je na Tenerife (33,4 % povrchu) a La Palmě (31,5 % povrchu). Je zajímavé, že na Lanzarote a Fuerteventuře vrcholové pásmo vůbec neexistuje. (MEDINA, 2012).

Ostrovy jsou charakteristické svými vysokými horami vzhledem ke své poměrně malé rozloze (tab. 3). Kromě Lanzarote a Fuerteventury dominuje každému ostrovu výrazný vrchol ve středu ostrova, jehož prudké svahy rozčleňuje síť propastí (*barrancos*) a následně spadá až k moři. Pro vysoký výskyt propastí, vulkanických kuželů, kalder a prudkých svahů není terén příliš vhodný pro využívání člověkem. Na

druhou stranu tato skutečnost zvyšuje estetickou hodnotu krajiny a dělá ji vhodnou pro sportovní aktivity.

Tab. 3 Nejvyšší vrcholy jednotlivých Kanárských ostrovů (zdroj: GEVIC, 2013)

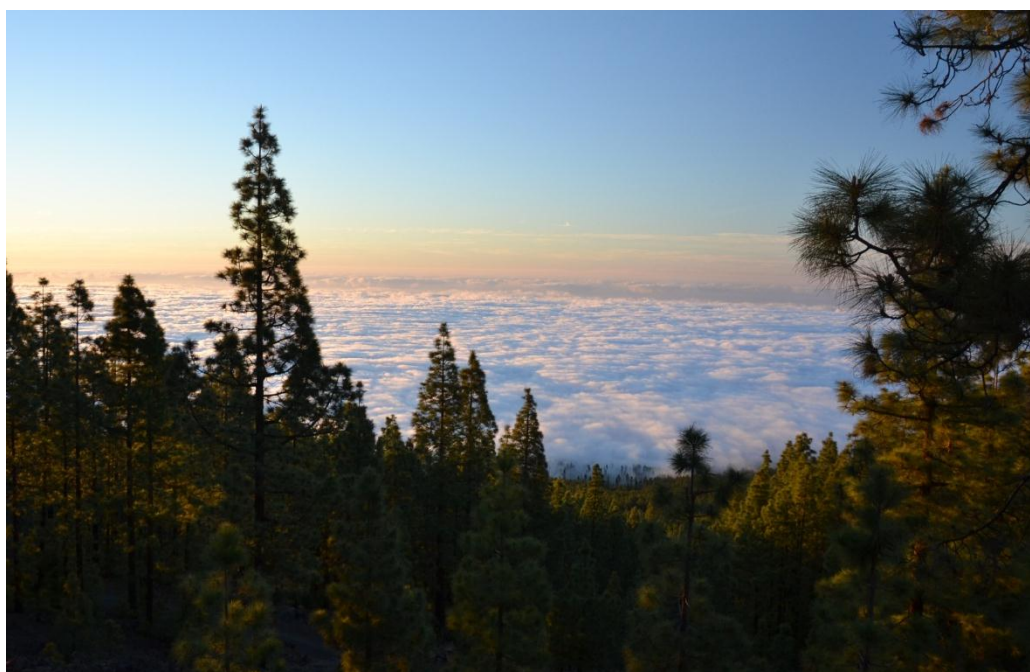
ostrov	rozloha (km ²)	nejvyšší vrchol	nadm. výška (m n. m.)
Lanzarote	845,94	Peñas del Chache	671
Fuerteventura	1 659,74	Jandía	807
Gran Canaria	1 560,10	Pico de Las Nieves	1949
Tenerife	2 034,38	Teide	3 718
La Palma	708,32	Roque de Los Muchachos	2423
La Gomera	369,76	Garajonay	1487
El Hierro	268,71	Malpaso	1501

6.1.2 Klimatické poměry

Díky své poloze v subtropickém pásu, vlivu alisijských větrů, ostrovnímu charakteru a mnoha dalším jevům se říká, že Kanárské ostrovy mají jedno z nejlepších klimat na světě. Kontrasty mezi ročními obdobími jsou mírné, také rozdíly mezi dnem a nocí jsou vyrovnané (nejvíce v pobřežních pásmech). Klima souostroví je určováno jednak geografickými faktory, kterými jsou zeměpisná šířka, blízkost Afriky, vliv studeného mořského proudu a reliéf a jednak atmosférickými faktory, mezi něž se řadí západní cirkulace, alisijské větry a atlantická tlaková výše. Tyto faktory společně vytváří podmínky pro vznik častého klimatického jevu *mar de nubes* (moře mraků).

Kanárské ostrovy se nacházejí mezi 28° a 29° severní zeměpisné šířky. Tato blízkost obratníku raka by je měla předurčovat k velmi vysokým letním teplotám, před kterými je ale zachraňují alisijské větry, které vanou ze studených oblastí (konkrétně od 30. rovnoběžky) směrem k rovníku a přináší tak na souostroví vlhkost, která zmírňuje teploty. Intenzita větrů se liší podle pohybu Azorské tlakové výše. Čím blíže je Azorská tlaková výše Kanárským ostrovům, tím víc slábne vliv alisijských větrů. V zimě je tento vliv nejslabší, neboť větry jsou v kontaktu s mořem po nejkratší dobu a nashromáždí nejméně vody. V létě je situace opačná, tlaková výše se vzdaluje a vliv větrů sílí. Větry můžeme rozdělit na horní (teplé, suché, vanou nad výškou 1 500 m n. m.) a spodní (studené, vlhké, vanoucí pod výškou 1 500 m n. m.). Tyto rozdílné vlastnosti způsobují tzv. teplotní inverzi, kdy je ve vyšších nadmořských výškách (nad 2 000 m n. m.) sušší a teplejší počasí než v nižších výškách (pod 800 m n. m.), (MEDINA, 2011).

Pakliže nižší alisijské větry vanoucí od severu na jih narazí na překážku v podobě vysoké hory, začnou po jejím svahu stoupet nahoru a kondenzovat. Od výšky 1 500 – 1 600 m n. m. jim v další kondenzaci brání vrchní alisijské větry, což zapříčiní ještě větší kondenzaci a vznik jevu moře mraků (*mar de nubes*), typický pro severní svahy. Tento jev způsobuje velký rozdíl v klimatu návětrných a závětrných svahů – severní části jsou vlhčí a většinou také úrodnější než svahy jižní. Nutná přítomnost svahů a nadmořské výšky vyšší než 1 500 m n. m. také vysvětluje, proč moře mraků nevzniká na ostrovech Lanzarote a Fuerteventura a proč jsou tyto ostrovy znatelně sušší, než ostrovy, kde ke vzniku *mar de nubes* dochází. (GEVIC, 2013).

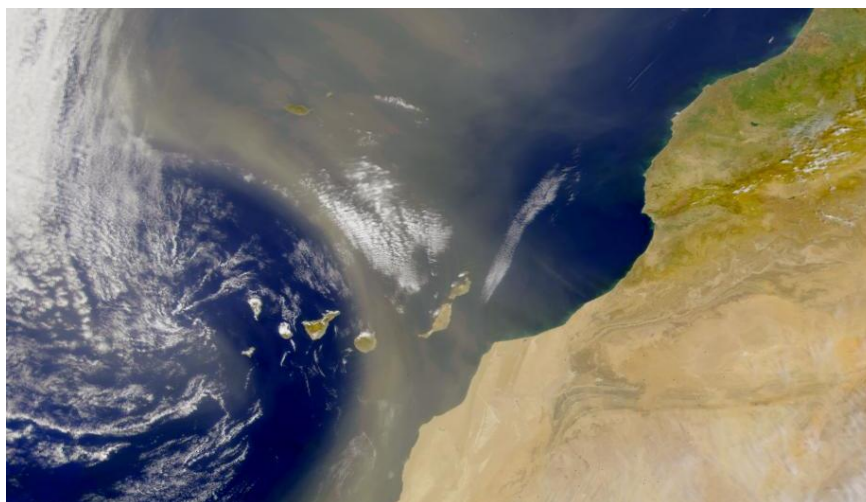

Obr. 4 Moře mraků (*Mar de nubes*) na Tenerife (Balatková, 2012)

Základním faktorem klimatické stability regionu je vliv studených mořských proudů. Celá oblast se sice nachází v zóně vlivu teplého Golského proudu, který vzniká ve střední Americe a postupně klesá až k zeměpisným šířkám odpovídajícím břehům Portugalska a Maroka, nicméně Alisijské větry „odebírají“ vrchní vrstvu teplejší vody a usnadňují tak výstup studené vody z větších hloubek. Tato studená voda pak ochlazuje vzduch, který se jí dotýká a zabraňuje tak jeho stoupání a kondenzaci. Díky tomu následně méně prší. V neposlední řadě chrání Golský proud ostrovy (zejména východní) před horkým saharským vzduchem.

Vliv blízkosti afrického kontinentu se na Kanárských ostrovech projevuje výhradně přívaly horkého a suchého vzduchu. Nástup horkých vln je rychlý, nenadálý a

zcela oslabí regulační vlastnosti oceánu. Větry jihovýchodního směru přenášejí také saharský písek a způsobují tzv. *calimu* – jev, kdy se snižuje viditelnost, zvyšují se teploty a mnohdy i respirační potíže. Příchod calimy se dá rozpoznat z načervenalé oblohy, teplého vzduchu a zarážejícího klidu mořské hladiny.

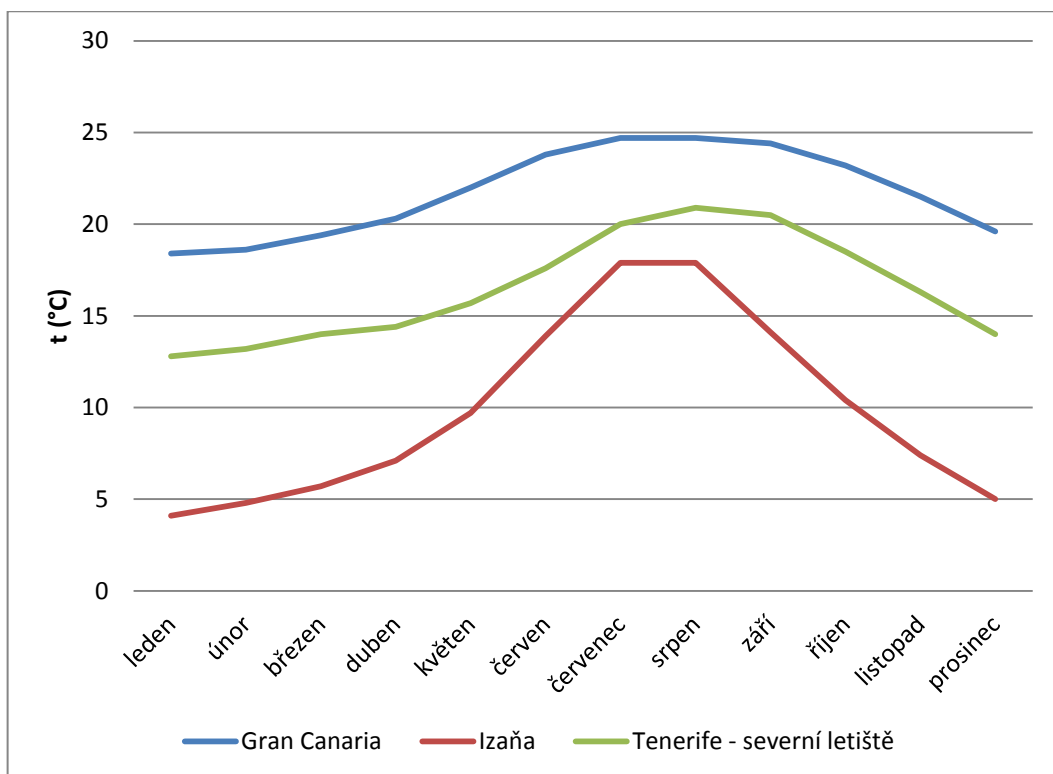

Obr. 5 Calima na Kanárských ostrovech (El Tiempo, 2012)

Reliéf na Kanárských ostrovech je velmi složitý a liší se ostrov od ostrova. Z tohoto pohledu se Lanzerote a Fuerteventura liší od ostatních ostrovů, neboť postrádají výrazné vyvýšeniny. Rozložení klimatických prvků (zejména mlha, srážky, teplota, vítr) určuje především nadmořská výška a orientace svahů. Reliéf plní funkci překážky, o kterou se zarazí větry a dochází tak ke kondenzaci a vzniku dešťových mraků. Díky velké variabilitě krajiny a reliéfu se v případě Kanárských ostrovů často hovoří o *mikroklimatu*, tedy o klimatu více menších oblastí, které se od sebe navzájem velice liší.

Obecně lze říci, že kanárské klima je charakteristické nízkými a nerovnoměrně se vyskytujícími srážkami, a to zejména v nižších zónách (do 300 m n. m.). Ve středních zónách se mohou srážky pohybovat okolo 800–1 000 mm/rok na návětrných svazích. Ve vrcholových zónách již nedochází ke tvorbě moře mraků a srážky jsou proto nižší, okolo 400 mm/rok, v ojedinělých případech se mohou proměnit ve sníh. K nejintenzivnějším srážkám dochází na konci podzimu a v zimě, nejsušším obdobím je léto. Režim srážek je velmi nestabilní, určité roky jsou suché či velmi suché, některé jsou vlhké až velmi vlhké. Zkombinují-li se masy vzduchu z mírného pásu s tropickými

elementy, může dojít k prudkým lijákům. Toto se děje zřídka a zejména na konci léta. (GEVIC, 2013).

Obr. 6 Průměrná měsíční teplota na Kanárských ostrovech v letech 1971–2000 (AEMET, 2013)

Teplotní podmínky jsou mírné (obr. 6). Na všech ostrovech jsou teploty vyšší na pobřeží, kde průměrná roční teplota převyšuje 20°C, což je velkým lákadlem pro turisty. Na Lanzarote a Fuerteventuře, jejichž nadmořská výška nepřesahuje 1 000 m n. m. jsou průměrné teploty takřka stejné na všech částech ostrova. Na ostatních ostrovech průměrná teplota klesá se zvyšující se nadmořskou výškou až na např. 14°C na vrcholcích Gran Canarie, 13°C na vrcholcích El Hierra a La Gomery, 9°C na La Palmě nebo 5°C v okolí El Teide na Tenerife (GEVIC, 2013). Velké rozdíly v teplotách jsou vždy mezi severní a jižní částí ostrova (viz tab. 4).

Tab. 4 Průměrná měsíční teplota na Kanárských ostrovech v letech 1971–2000

(AEMET, 2013)

meteorologická stanice	průměrná měsíční teplota (°C)	nadmořská výška (m n. m.)
Fuerteventura - letiště	20,4	25
Gran Canaria - letiště	20,7	24
Hierro – letiště	20,4	32
Izaña (Tenerife)	9,8	2371
Lanzarote – letiště	20,7	14
La Palma – letiště	20,3	33
Santa Cruz de Tenerife	21,2	35
Tenerife – severní letiště	16,5	632
Tenerife – jižní letiště	21,3	64

6.1.3 Hydrologie

Kanárské souostroví patří k velmi suchým regionům. Obyvatelé často čelí potížím způsobených nedostatkem vody. Příčinou je častá absence dešťů. Průměrné roční srážky Kanárských ostrovů jsou 324 mm (GEVIC, 2013), což znamená, že jsou velmi blízko hodnotám ročních srážek na pouštích. Navíc z každých 100 litrů, které naprší, se 60 litrů vypaří, 30 vsákne a jen 10 oteče po povrchu. Na „suchých“ ostrovech (Fuerteventura a Lanzarote) je výpar dokonce ještě větší, blíží se až k 90 %. Díky nízkým srážkám a vysokému výparu tak na ostrovech prakticky neexistují řeky. Většina roklí je během roku vyschlá, popřípadě lehce navlhlá a koryta se plní jen po vydatných deštích. Krajina, zvyklá na období sucha, se po takovýchto deštích celá zazelená. Jedním ze způsobů, jak využít vzácnou dešťovou vodu, je zabránit jejímu výparu. Proto někteří zemědělci (zejména na Lanzarote a Tenerife) pokrývají půdu vulkanickým štěrkem, který je propustný pro vodu a zároveň chrání půdu před slunečním zářením.

Vedle vypařování mnoho vody zmizí z povrchu tím, že se vsákne. K pochopení hydrografického režimu regionu je potřeba znát skladbu jeho podloží. Nejspodnější vrstva ostrovů je tvořena nepropustnými plutonickými horninami, na něž se uložily prastaré bazalty. Mezi těmito dvěma vrstvami se obvykle nachází zvođen (spojité těleso vody). Nejsvrchnější vrstva se u každého ostrova liší, podle toho, do jakého erozivního stadia zatím došel. Obecně však bývá velmi tenká a vysoce propustná, umožňující

infiltraci. Zaprší-li, určité procento vody se vypaří a určité se vsákne do země, kde se nahromadí a vytvoří zvodeň.

Každý ostrov má vlastní hydrografický režim zavisející na výskytu, četnosti či absenci propastí a údolí. Např. Tenerife je díky svému nízkému věku ostrovem s vysoce propustnými vrstvami a dostatkem srážek, z čehož vyplývají bohaté zásoby podpovrchové vody, kterou je ale složité dostat na povrch, neboť je ukryta velmi hluboko. Naproti tomu Gran Canaria je starší a její vrstvy nepropustnější, proto se zvodeň nachází blíže k povrchu a přivádí se na povrch snáz. Dobývání podzemní vody však mělo na Gran Canarii za následek praktické vymizení pramenů. Nyní je na ostrově síť přehrad, jejichž množství ale bohužel není dostatečné, důležitou roli proto hraje odsolování a využívání odpadových vod.

Dalšími důsledky nedostatku povrchové vody je stavění studní a tunelů, množství neobdělávané půdy kvůli nemožnosti zavlažování, rozdíly mezi ostrovy způsobené nerovnoměrnými srážkami, hledání alternativních zdrojů vody, snaha využívat podzemní vodu, vysoká ekonomická hodnota vody a další. Množství přehrad a zavlažovacích kanálů má kromě retenční a zavlažovací funkce zároveň funkci estetickou, neboť jsou při svých rozměrech a množství výrazným krajinným prvkem.

Obr. 7 Přehrada Chira a zavlažovací kanál na Gran Canarii (Balatková, 2013)

6.1.4 Půdní pokryv

Vedle nedostatečných dešťů jsou dalším určujícím přírodním faktorem půdy, které se díky složitému vývoji, specifickému klimatu a vysoké biodiverzitě vyznačují velkou pestrostí. Pro účely klasifikace půd na Kanárských ostrovech bylo zavedeno dělení podle schopnosti zemědělského využívání (půdy s možností vysokého využívání apod.). Obecně platí, že v celém regionu je úrodná půda spíše výjimkou. Obdělávané půdy nezabírají víc než 15 % povrchu (GEVIC, 2013). Vliv na nedostatek zemědělsky vhodné půdy má složitý terén, vysoká činnost eroze, sucho, nárazové deště, nízké pokrytí terénu vegetací, pokročilý stupeň desertifikace.

Od tradičního zemědělství se zejména v posledních letech upouští a probíhá přesun pracovních sil do sektoru služeb. Pěstované plodiny se liší podle zóny. Nejčastěji pěstovanými plodinami na pobřeží jsou banány (jde o nejznámější produkt kanárského zemědělství, jak pro svou rozšířenost, tak pro svou kvalitu), rajčata a květiny, ve střední zóně jsou to brambory, vinná réva a obiloviny a v nejsušších oblastech Lazarote se pěstuje tabák, batáty, cibule či opuncie.

6.1.5 Ochrana přírody

6.1.5.1 Základní charakteristiky ochrany přírody na Kanárských ostrovech

Na ochranu přírody je na Kanárských ostrovech kladen velký důraz. Souostroví pokrývá složitá síť chráněných oblastí (*Red Canaria de Espacios Naturales Protejidos*) od rezervací menšího rozsahu po velkoplošná chráněná území, vytyčená zákony z let 1987 a 1994 (*Red Canaria de Espacios Naturales Protejidos*, 2013). Rozlišují se následující kategorie:

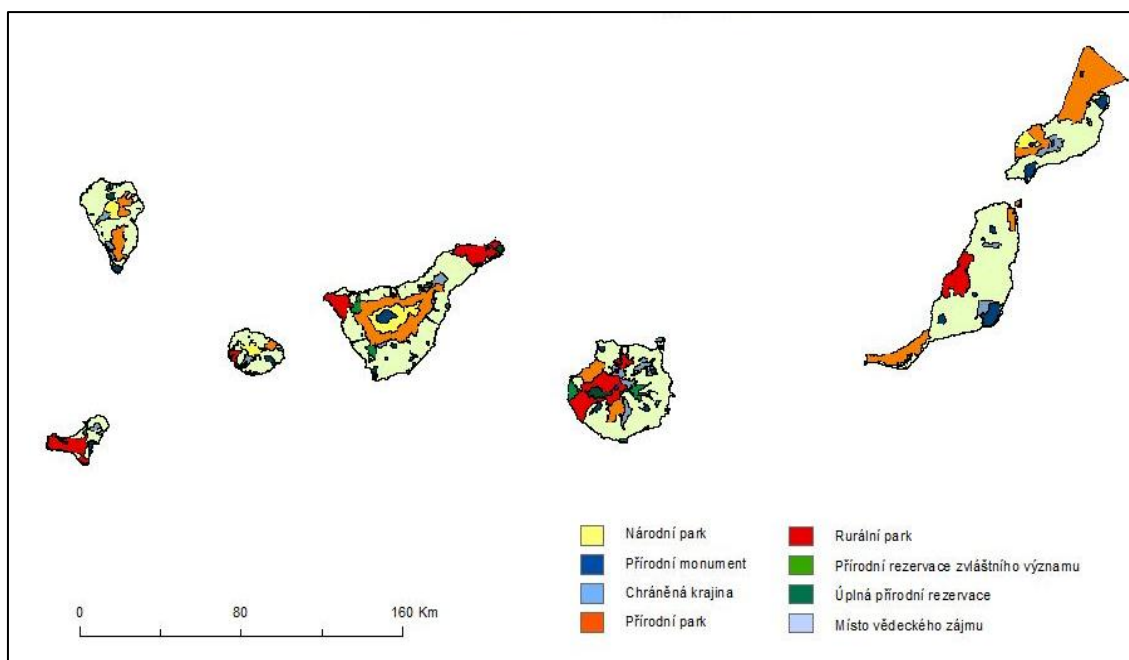
1. Národní park (*Parque Nacional*)
2. Přírodní park (*Parque Natural*)
3. Rurální park (*Parque Rural*)
4. Přírodní rezervace zvláštního významu (*Reserva Natural Especial*)
5. Úplná přírodní rezervace (*Reserva Natural Integral*)
6. Chráněná krajina (*Paisaje Protejido*)
7. Přírodní monument (*Monumento Natural*)
8. Místo vědeckého zájmu (*Sitio de Interés Científico*)

Dále se na ostrovech vyskytují také území spadající pod ochranu projektu Natura 2000 a do sítě biosférických rezervací. Národní a přírodní parky jsou oblasti s nejvyšší ochranou a nejmenšími zásahy člověka. Předmětem kontroly je interakce člověka a přírody. Rozdíl mezi těmito kategoriemi je v tom, že přírodní park je zakládán a spravován vládou jednotlivých ostrovů, zatímco národní park vyhláší vlada Španělska a jednotlivé ostrovy jej jen spravují. Rurální parky jsou území, kde se mísí přirozeného prostředí a kulturní krajina. Činnost člověka je v těchto místech žádoucí a chráněná. V přírodních rezervacích zvláštního významu platí nejvíce omezení, jejich využití je prakticky zakázáno. Naproti tomu úplné přírodní rezervace mohou sloužit alespoň k vědeckým nebo výukovým účelům. Místa vědeckého zájmu jsou pod ochranou z důvodu výskytu konkrétních biologických zdrojů a druhů. Chráněné krajiny a přírodní monumenty jsou chráněny pro svou vysokou estetickou hodnotu, přičemž chráněná krajina je obvykle většího plošného rozsahu než přírodní monument (Red Canaria de Espacios Naturales Protegidos, 2013).

Tab. 5 Chráněná území jednotlivých ostrovů

(zdroj: Red Canaria de Espacios Naturales Protegidos, 2013)

	národní park	přírodní park	rurální park	přírodní rezervace zvláštního významu	úplná přírodní rezervace	chráněná krajina	přírodní monument	místo vědeckého zájmu
Fuerteventura	0	3	1	0	0	2	6	1
Lanzarote	1	2	0	0	1	2	5	2
Gran Canaria	0	2	2	6	2	7	10	4
Tenerife	1	1	2	6	4	9	14	6
La Palma	1	2	0	1	1	1	8	3
La Gomera	1	1	1	1	1	4	8	3
El Hierro	0	0	1	1	2	2	1	0
celkem	4	11	7	15	11	27	52	19

Obr. 8 Chráněná území na Kanárských ostrovech

Celkem se na ostrovech vyskytuje 146 chráněných území (obr. 8), z toho největší počet na Tenerife (46, viz tab. 5) a na Gran Canarii (33). Nejméně chráněných oblastí je na El Hierro (7), mají však celkově větší rozlohu než 17 chráněných území na La Gomeře. Národní parky se nachází pouze na čtyřech ostrovech – na Lanzarote (Timafaya), na Tenerife (Teide), na La Palmě (Caldera de Taburiente) a na Gomeře (Garajonay).

Tab. 6 Chráněná území na Kanárských ostrovech a jejich rozloha (zdroj: Canarias en Cifras, 2012)

lokality	celkem		národní parky	
	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)
Kanárské ostrovy	145	301 327	4	32 771
Lanzarote	13	35 029	1	5 107
Fuerteventura	13	47 695	0	0
Gran Canaria	33	66 708	0	0
Tenerife	43	98 881	1	18 990
La Palma	20	25 006	1	4 690
La Gomera	17	12 315	1	3 984
El Hierro	7	15 604	0	0

Zejména národní parky lákají ročně statisíce návštěvníků. Nejvyšší návštěvnost vykazuje stabilně NP Teide na Tenerife (okolo 2,5 – 3 milionů návštěvníků za rok). Ze čtyř národních parků Kanárských ostrovů je nejméně navštěvovaný NP Caldera de Taburiente na La Palmě (okolo 400 000 návštěvníků ročně), což je zajímavé, neboť není parkem nejmenším. Nižší návštěvnost je pravděpodobně způsobena horší dostupností ostrova La Palma a také charakterem NP, který je určen zejména pro pěší turistiku – NP Timanfaya na Lanzarote má podobnou rozlohu, ale komentované autobusové prohlídky jsou pro turisty pohodlnější a vyhledávanější zábavou než pěší turistika v kaldeře na La Palmě. Obecně lze konstatovat, že návštěvnost národních parků v posledních letech stoupá (tab. 7).

Tab. 7 Návštěvnost v kanárských národních parcích v letech 2009–2011

(zdroj: Canarias en Cifras, 2012)

	ha	počet návštěvníků 2009	počet návštěvníků 2010	počet návštěvníků 2011
Timanfaya Lanzarote	5 107	1 371 349	1 434 705	1 549 003
Teide Tenerife	18 990	3 052 830	2 407 480	2 731 484
Garajonay La Gomera	3 984	625 801	610 254	825 638
Caldera de Taburiente La Palma	4 699	337 649	387 805	424 832

Krajinu Kanárských ostrovů často postihují sucha a ohrožují ji intenzivní požáry. Při posledních požárech v létě 2012 hořelo podle odhadů až 3 600 ha lesa, na La Gomeře zničil oheň 300 ha vavřínového pralesa. Ročně postihne ostrovy přes 100 požárů, nejčastější jsou na Gran Canarii (tab. 8).

Tab. 8 Počet lesních požárů a jejich rozsah (zdroj: Canarias en cifras, 2012)

lokality	2009		2010		2011	
	počet požárů	spálená plocha (ha)	počet požárů	spálená plocha (ha)	počet požárů	spálená plocha (ha)
Kanárské ostrovy	122	3 612,9	116	198,7	99	59,2
Gran Canaria	62	28,1	60	80,2	45	15,2
Tenerife	32	52,2	23	8,7	21	4,8
La Palma	21	3 466,8	28	4,3	25	7,6
La Gomera	7	65,8	5	105,4	6	5,3
El Hierro	0	0	0	0	2	26,3

6.1.5.2 Národní parky Kanárských ostrovů

NP Timanfaya – Lanzarote

Na východním pobřeží ostrova Lanzarote byl v roce 1974 založen národní park Timanfaya, přezdívaný Ohnivé hory. Území NP je pokryto sopečným materiálem pocházejícím z erupcí mezi lety 1730–1736, který vytváří různé geomorfologické tvary jako kaldery, sopečné kužely, hornita. Turisty po zakoupení vstupenky do NP naloží autobus, který s nimi projede komentovanou prohlídku. Cestou je možné obdivovat různé typy lávy (AA láva nebo láva typu Pahoe – hoe). Pod nejvyšší horou *Montaña de Timanfaya* je v hloubce 4 km komora se žhavým magmatem, což způsobuje zvýšenou teplotu povrchu. Již 10 cm pod povrchem je teplota 100 °C, čehož pracovníci NP využívají k pobavení turistů a zapalují tímto žářem otýpky slámy, popřípadě na teple vycházejícím z podzemí grilují kuřata. (Red de Parques Nacionales, 2012).

Obr. 9 Hornito v NP Timanfaya (Balatková, 2012)

Obr. 10 Sopečná krajina v NP Timanfaya (Balatková, 2012)

NP Teide – Tenerife

Nejstarší kanárský národní park byl založen v lednu 1954. Jeho rozsáhlému území ve středu ostrova Tenerife dominuje se svými 3 718 m n. m. hora Pico del Teide, která je nejvyšším vrcholem nejen Kanárských ostrovů, ale také celého Španělska. Na její vrchol vede kromě několika turistických chodníků také lanovka. Park tvoří dvě kaldery, jedna východní a jedna západní, oddělené skalními útvary Roques de Gacía.

Celé území parku leží v nadmořské výšce větší než 2 000 m n. m. Na drsné podmínky života ve vyšších nadmořských výškách (suché klima a velké výkyvy teplot) je adaptována veškerá fauna i flora. Nejméně 22 procent rostlin, které rostou na území NP Teide jsou endemité. Mnoho z nich je ohrožených, 15 % je na hranici vyhynutí. Převládají populace retamy, fialek a endemické druhy *tajinaste rojo*. Z živočichů, kteří zde žijí, je 50 % endemických (např. různé druhy ještěrek, poštolek a pěnkav). (Red de Parques Nacionales, 2012).

Obr. 11 Pico del Teide v NP Teide (Balatková, 2012)

Obr. 12 Endemická rostlina *Tajinaste rojo* v NP Teide (Balatková, 2012)

NP Caldera de Taburiente – La Palma

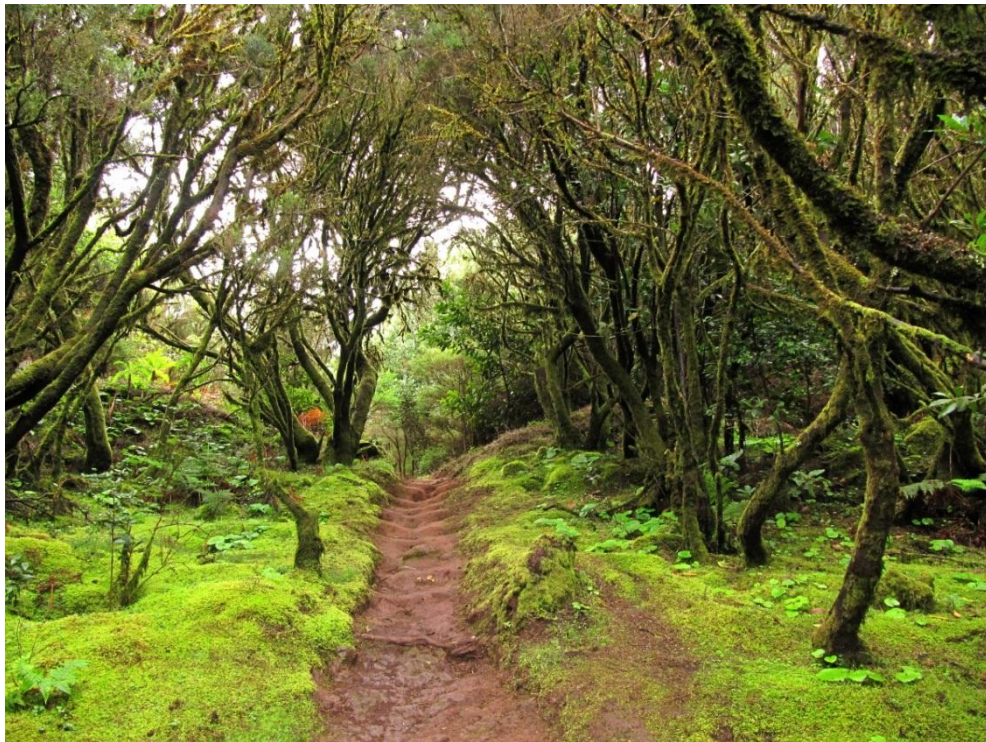
Národní park Caldera de Taburiente je tvořen velkou kalderou erozivního původu, obklopenou vrcholky přesahujícími výšku 2 000 m. Kaldera má pouze jeden „východ“ – Barranco de Las Angustias. Jde o unikátní geomorfologickou strukturu, které má kromě své vysoké estetické hodnoty také velkou roli pro zavlažování ostrova a pro distribuci podzemních vod. V zimě je klima vlhké, ovlivňováno jevem *moře mraků* (*mar de nubes*) způsobeného alisijskými větry. V létě naopak tyto větry nevanou a klima je sušší. Rozsáhlé borovicové lesy ve vnitřní části kaldery představují jeden z autentických kanárských ekosystémů poskytující útočiště mnoha endemickým druhům. Ve vrchních částech jsou pinie nahrazeny retamou a kanárským druhem cedru. Mezi typické prvky údolí patří skály, jako např. *Idafe* nebo *Huso* a vodopády (např. *Cascada Colorada* zbarvená minerálními prvky do oranžova a zelena. (Red de Parques Nacionales, 2012).

Obr. 13 Vodopád v NP Caldera de Taburiente (Balatková, 2012)

NP Garajonay – La Gomera

NP Garajonay na Gomeře byl v roce 1981 vyhlášen pro svou jedinečnou biologickou rozmanitost a pro výskyt ojedinělého vavřínového pralesa. Jeho strategická poloha v centru ostrova hraje důležitou roli v distribuci vody po ostrově a v otázce ochrany půd. Vrchní část pralesa je totiž téměř permanentně zahalena v mracích a sráží se zde veškerá voda, kterou ostrov disponuje. Park je tvořen centrální náhorní plošinou, ze které se spouští příkré stěny a rokle. Gomera je jediným z Kánárských ostrovů, na kterém ve čtvrtohorách neprobíhaly sopečné erupce, charakteristickým útvarem jsou skály *los Roques*, což jsou zbytky sopouchů odkryté erozí. Garajonay je typický tzv. *laurisilvou* – vlhkým subtropickým vavřínovým lesem, který ve třetihorách okupoval velkou část středomoří, ale do současnosti se dochovala už jen jeho torza. Žije a roste zde mnoho endemitů, ohrožených a vymírajících druhů živočichů i rostlin, což činí ochranu národního parku ještě důležitější. V NP se vyskytují jedinečné geomorfologické tvary, které zvyšují jeho estetickou hodnotu. Proto byl NP v roce 1986 přidán i na seznam přírodního dědictví UNESCO (Red de Parques Nacionales, 2012).

Obr. 14 Vavřínový prales v NP Garajonay (Balatková, 2012)

6.2 Kulturně-historické předpoklady

6.2.1 Kulturně-historické památky a zařízení

Kanárská kultura je výsledkem složité historie a evropských, afrických a amerických vlivů. Všechny tyto vlivy se postupně přizpůsobily charakteru Kanárských ostrovů a jejich obyvatel a zformovaly vlastní kulturní identitu. Nejvíce ovlivňujícími prvky jsou kultura Guančů (berberského původu), evropská kultura (zejména španělské vlivy, v menší míře také portugalské, italské a britské vlivy) a americké vlivy, jež jsou produktem migračního a obchodního propojení Kanárských ostrovů s Latinskou Amerikou. Na východní ostrovy měla vliv také menšina černošských otroků, která sem byla přivezena z Afriky.

Obr. 15 Jeskyně Cueva Pintada na Gran Canarii (Balatková, 2012)

Dříve než byly Kanárské ostrovy kolonizovány, obýval je národ Guančů – mírumilovných pastevců bílé rasy. Svobody si vážili do té míry, že mnohdy raději sami spáchali sebevraždu, než aby se podvolili dobyvatelům. Tito staří obyvatelé žili velmi jednoduchým stylem života v jeskyních, ze kterých brali kameny a bláto potřebné pro výrobu keramiky a drobných předmětů. Podobně primitivním způsobem vyráběli zbraně ze dřeva a oděvy či přikrývky z kozí kůže. (GEVIC, 2013). Dříve obývané jeskyně jsou dnes vděčným cílem turistů – např. turistům zpřístupněná a jako muzeum fungující Cueva Pintada v Gáldaru na Gran Canarii, která je zajímavá nástěnnými malbami.

Mnoho jeskyní po ostrově je však ponecháno v původním stavu s volným přístupem. Některé jeskyně se dnes využívají jako sklepy, mnoho z nich si místní obyvatelé přebudovali na jednoduché víkendové přístřešky.

Obr. 16 Jeskyně Guančů na Gran Canarii přebudovaná na přístřešek (Balatková, 2012)

Kolonizace Kanárských ostrovů v 15. století přinesla výstavbu sakrálních památek v gotickém slohu. Gotika se projevovala také v civilních stavbách, zejména na domech vojevůdců a předníků, na ostrovech je však reprezentovaná v poměrně malé míře. K nejrozsáhlejším a nejcennějším pokladům dochovaným z gotické éry patří historická část Vegueta v Las Palmas de Gran Canaria, kde jsou v úzkých uličkách vidět typické domy a balkóny z kolonizační éry, včetně domu, kde údajně při první ze svých výprav v roce 1492 přespával Kryštof Kolumbus. Na jeho počest je zde také zbudováno muzeum *Casa de Colón*. Dalšími místy spjatými s postavou Kryštofa Kolumba a gotickým obdobím je např. kostel nanebevzetí Panny Marie v San Sebastián de La Gomera na Gomeře, kostel v Betancurii na Fuerteventuře, kostel Svaté Domingy v San Sebastiánu de La Palma na La Palmě nebo architektonický klenot katedrála Catedral de Canarias ve Veguetě z roku 1497.

Obr. 17 Gotická katedrála *Catedral de Canarias* ve Veguetě, Gran Canaria
(Balatková, 2012)

Spolu s gotikou pronikal na Kanárské ostrovy – zejména z Andalusie, odkud pocházela většina kolonizátorů – mudejarský sloh, který se vyznačuje precizními vyřezávanými stropy, které se tesaly z kvalitních kanárských borovic.

V období renesance (konec 16. – začátek 18. století) se na ostrovech stavěly především zdi z neopracovaných lávových kamenů zpevněných vápnem. Příkladem této architektury je kostelík v Pájaře na Fuerteventuře nebo celá městská jádra – např. městečka La Laguna na Tenerife (zařazeného na seznam světového kulturního dědictví UNESCO) nebo města La Orotava, taktéž na Tenerife.

Pro baroko (18. století) je narozdíl od Evropy na Kanárských ostrovech typická jednoduchost a silný portugalský vliv. Nejvíce se projevovalo na stavbě vesnických kostelíků – např. v Teroru (Gran Canaria), ve Valverde (El Hierro) a mnoho dalších. Téměř každá vesnice se může pochlubit zajímavou náboženskou stavbou, ať už z období gotiky, renesance nebo baroka, což přitahuje zejména kulturně založené turisty.

Obr. 18 Barokní kostel *Iglesia de La Concepción* ve Valverde, El Hierro
(Balatková, 2012)

V 50. letech 20. století se Kanárské ostrovy otevřely turistům, což způsobilo změnu v ostrovní architektuře a přilákalo do země mnoho odborníků z pevninského Španělska. Rozrůstala se jádra měst a turistických center. Vedlejším negativním efektem stavebního boomu bylo zbourání mnoha památek z minulosti. K výstavbě se začaly používat nové materiály, jako ocel, sklo a beton. Unikátní ukázkou moderní výstavby je auditorium na Tenerife dostavěné v roce 2003.

Obr. 19 Auditorio de Tenerife Adán Martín, Tenerife (Balatková, 2012)

Významnou postavou novodobé kanárské architektury je lanzarotský rodák César Manrique. Malíř, sochař, architekt a umělec se narodil v roce 1919 a zemřel při dopravní nehodě ve věku 73 let v roce 1992. Manrique se ve svém díle propojoval umění s přírodou, vyzdvihoval hodnotu životního prostředí. Jeho cílem bylo zachování tradičního kanárského architektonického stylu, o což se zasazoval zejména na svém rodném Lanzarote. Prosazoval používání tradičních materiálů (lávové kameny, střechy ze dřeva místo z plechu apod.) a přesvědčil lanzarotskou vládu, aby zakázala billboardy podél silnic, neboť ruší celkový ráz krajiny. V podstatě celý ostrov Lanzarote je tak se svými bílými domečky s zelenými či modrými okenicemi ukázkou typické kanárské architektury. Mezi Manriqueova neznámější díla patří jeskyně *Jameos del Agua*, vyhlídka *Mirador del Río*, domek *Casa de Campesino* (vše na Lanzarote), vyhlídka *Mirador de La Peña* na El Hierro a mnoho dalších staveb jak na Kanárských ostrovech, tak v pevninském Španělsku. (Fundación César Manrique, 2013).

Obr. 20 Tradiční architektura v Tegüise podle Césara Manriqua (Balatková, 2012)

Kulturních zařízení je na Kanárských ostrovech mnoho. Ve velké míře jsou pro turisty otevřena muzea související s kolonizační érou a postavou Kryštofa Kolumba. Na

Gran Canarii je to např. Casa Colón a Museo Canario. Na Lanzarote převažují muzea zasvěcená Césarů Manriqueovi – např. La Fundación de César Manrique. V každém národním parku je turistické informační centrum, kde se návštěvníci mohou dozvědět mnoho o o geologii, geomorfologii, fauně a flóře daného místa (*Centro de Visitantes e Interpretación de Mancha Blanca* v NP Timanfaya na Lanzarote, *Centro de Interpretación de Teide* na Tenerife, *Centro de Visitantes de El Paso* na La Palmě, *Centro de Visitantes de Garajonay* na Gomeře). Některá centra provozují organizované komentované prohlídky národních parků. Koncerty nejen vážné hudby se konají v auditoriích – buď v *Auditoriu Adán Martín* v Santa Cruz de Tenerife nebo v *Auditoriu Alfredo Kraus* v Las Palmas de Gran Canaria.

6.2.2 Společenské akce

Jestli temperamentní obyvatelé Kanárských ostrovů něco opravdu ovládají, jsou to oslavy. Kalendář je nabitý akcemi, které lákají místní i turisty na netradiční podívanou. Po silvestrovských oslavách je prvním svátkem v roce 6. leden, kdy přichází Tři králové (*Los Reyes Magos*), kteří narozdíl od českých králů nadělují dětem dárky místo Ježíška. V únoru žije celé souostroví karnevalem, o tom tenerifském se dokonce tvrdí, že je hned po brazilském Riu největší na světě. Každý rok má jiné ústřední téma (např. komiksy, karneval v Benátkách apod.) a třítydenní událost vrcholí velkým průvodem, kdy městem projíždí přes sto nasvícených kamionů, na kterých tančí lidé v maskách. Také se zapaluje velká loutka sardinky, která se hořící hází do moře, aby se symbolicky pohřbila minulost a mohla vzniknout nová, lepší společnost. Poslední karnevalové pondělí se slaví *Fiesta de Los Indianos*. Původ tohoto svátku sahá do devatenáctého století, kdy se v přístavu zkazila dodávka mouky a podnikavé obyvatelé ostrovů nenapadlo nic lepšího než ji po sobě začít házet. O století později vznikl nápad utahovat si z krajanů, kteří emigrovali do Latinské Ameriky, tam zbohatli a vrátili se zpět namyšlení a sebevědomí. Těmto emigrantům se říká Indianos, protože utekli do Las Indias – tedy do Indie, jak si mylně myslel Kolumbus (do dnešní Ameriky). Bohatá vrstva chodívala oblečená v bílém, prostý lid ji začal parodovat a tak vznikla fiesta, kdy celé město vyrazí v bílých svršcích do ulic a sypou po sobě dětský pudr, který je přeci jen příjemnější než mouka.

Obr. 21 Fiesta de Los Indianos v Las Palmas de Gran Canaria (Balatková, 2012)

V době, kdy ve městech vrcholí karneval, na horách rozkvétají mandloně a to je také důvod k oslavám. Pořádají se vesnické veselice, hodně se jí a pije. Vesničané se oblékají do tradičních krojů – muži do nažehlených košilí a kalhot s puky, ženy do pruhovaných sukni, na hlavu patří slamák – a berou do ruky všechno možné, co vydává zvuk. Hodně se hraje, zpívá a tancuje. Potěcha jak pro místní, tak pro oko turisty, který při toulkách po ostrově narazí na stánky s jídlem, kde zdarma dostane tradiční jídla jako *papas arrugadas* („vrásčité“ brambory vařené ve velmi slané vodě), *ropa vieja* (v překladu doslova „staré hadry“, jídlo z cizrny, masa a zeleniny), sladkosti z *gofia* (pražená žitná, pšeničná či kukuřičná mouka) či různé druhy místních pálenek.

Květnou nedělí začíná jeden z nejdůležitějších náboženských svátků – *Semana Santa* (obdoba našich Velikonoc). Zmrtvýchvstání Krista se oslavuje celý týden až do pondělí po prvním jarním úplňku. Od kostela ke kostelu putují procesí, v čele průvodu jsou kající se špičatými kápěmi na hlavě, nechybějí věnce, květiny, kadidlo ani nosítka s figurou Krista v životní velikosti. Třicátého května se slaví *Día de Canarias* – den Kanárských ostrovů. Oslavami se tak připomíná první schůzka parlamentu v Santa Cruz de Tenerife z roku 1983 – pár měsíců po vyhlášení kanárské autonomie. Pro

všechny je to opět příležitost obléct se do krojů a předvádět tradiční tance a hry jako například *El Palo Canario* (bezkontaktní souboj dřevěnými tyčemi) nebo *Salto de Pastor* (technika překonávání překážek v prostoru pomocí dřevěného bidla se železným hrotem).

Obr. 22 Tradiční tance ve vesnici Valsequílo, Gran Canaria (Balatková, 2012)

V červenci, v době dovolených se koná tzv. *Traída del Barro*. Jde o akci, kdy se v ulicích Santa Brígidy na Gran Canarii válí celá vesnice a její širší okolí ve vrstvě mazlavého bahna. V neřízenou bitvu se svátek zvrhl z původně nevinného hledání bahna pro hrnčíře. Mezi tradiční svátky patří také *La Rama* (Větev), která se koná začátkem srpna v Agaete na Gran Canarii. Podle pověsti původní obyvatelé ostrovů snášeli z hor větvičky a následně je za zpěvu modliteb házeli do moře. V současné době účastníci průvodu mávají větvemi, ale na konci je naskládají k oltáři panenky Marie jako symbol obětování (BALATKOVÁ, 2013).

6.3 Základní a doprovodná turistická infrastruktura

Základní a doprovodná infrastruktura patří mezi realizační předpoklady rozvoje cestovního ruchu, které mají rozhodující postavení pro konečnou fázi uskutečňování

cestovního ruchu. Mezi základní turistickou infrastrukturu patří především ubytovací a stravovací zařízení a jejich kapacity. Mezi doprovodnou turistickou infrastrukturu řadíme sportovně-rekreační a dopravní infrastrukturu. (VYSTOUPIL, 2007)

Turistický význam regionu a jeho středisek je v rámci statistického sledování v zemích EU i celosvětově měřen ukazateli kapacitními, a to počty turistických zařízení a lůžek. Mezi kvalitativní i kvantitativní charakteristiky ubytovací struktury v analýzách profilu daného území se řadí počet ubytovacích zařízení a lůžkových kapacit v nich, prostorová diferenciací v rozložení ubytovacích kapacit, význam a podíl hromadných a individuálních ubytovacích zařízení, vvojové trendy ve struktuře a výstavbě ubytovacích kapacit a další. (VYSTOUPIL, 2007).

Doprava umožňuje vytváření vazeb mezi oblastmi zdrojovými (z hlediska garance turistů) a nabídkovými (z hlediska nabídky turismu). Tuto základní funkci dopravy v rámci cestovního ruchu zohledňuje i teorie lokalizačních, realizačních a selektivních předpokladů, neboť doprava je řazena mezi faktory tzv. realizačních podmínek. Můžeme tedy říct, že doprava patří k základním faktorům, bez nichž by rozvoj cestovního ruchu nebyl možný. Proto je nutné zaměřit se při analýze turistické dopravní infrastruktury na následující oblasti: infrastrukturu zajišťující dostupnost daných lokalit v prostoru, dostupnost daného regionu hromadnou dopravou a dopravu jako vlastní atraktivitu cestovního ruchu. (VYSTOUPIL, 2007).

Základní funkcí sportovně-rekreační infrastruktury je doplnění a zlepšení podmínek pro efektivnější využití potenciálu krajiny pro rozvoj cestovního ruchu. Tím, že sportovně rekreační infrastruktura nabízí možnost aktivit v daném prostoru rozšiřuje, některým lépe vybaveným oblastem poskytuje komparativní výhodu. Její důležitou funkcí je rovněž to, že osobám pobývajícím v dané destinaci nabízí alternativní aktivity, a tím umožňuje individuálnější trávení dovolené/volného času. (VYSTOUPIL, 2007).

6.3.1 Ubytovací a stravovací zařízení

Ubytovací zařízení jsou silnou stránkou Kanárských ostrovů jak po kvalitativní, tak kvantitativní stránce. Potencionálních míst k ubytování je mnoho, nabídka několiknásobně převyšuje poptávku, o čemž svědčí i nedostavěné hotelové komplexy v turisticky nejrozvinutějších letoviscích jako např. v Maspalomas na Gran Canarii nebo v Los Cristianos na Tenerife. Developerské záměry byly často přemrštěné, v průběhu

stavby se mnohdy stalo, že došly peníze a k dokončení projektu nedošlo. Výsledkem jsou opuštěná masivní betonová torza. V éře turistického boomu v 70. letech 20. století se (především na ostrovech Tenerife a Gran Canaria) nepřikládala velká důležitost plánování, vše se soustředilo na rychlou výstavbu hotelů s vysokou ubytovací kapacitou v nejpopulárnějších turistických střediscích na pobřeží. Hotelové komplexy se rozrůstaly tak neřízeně, že v roce 1988 musel být vydán zákon zakazující výskyt stavebních objektů ve vzdálenosti menší než 100 m od moře. Kvůli tomuto zákonu musely být zdemolovány stovky domů a některé soudní spory se vlečou dodnes. V posledních pěti letech se intenzita výstavby zmírnila, což souvisí s postupným přechodem k modelu udržitelného způsobu cestovního ruchu – místo na výstavbu nových objektů se vláda soustředí na propagaci alternativních a k životnímu prostředí šetrnějších forem ubytování (např. v soukromí, v tzv. *casas rurales*).

Možnost ubytování nabízejí tato zařízení:

- hotely
- apartmány (prostory hotelového typu s vybavením sloužícím k uchování, přípravě a konzumaci potravin)
- vily (prostory uzpůsobené k uchování, přípravě a konzumaci potravin doplněné o venkovní prostory se zelení k privátnímu užívání)
- symbolické domy (*casas emblemáticas*, domy mimo turistická centra s výraznou historickou hodnotou)
- venkovské domy (*casas rurales*, domy v rurálním prostředí)

V roce 2011 bylo na ostrovech k dispozici 2 557 504 lůžek, z čehož překvapivě nejvíce na Gran Canarii (936 806 lůžek), ačkoliv nejnavštěvovanějším ostrovem je Tenerife. Nejnižší ubytovací kapacita je dlouhodobě na ostrově El Hierro, což je vzhledem k jeho velikosti a nejméně rozvinutému turismu pochopitelné (viz tab. 9).

Prostorové rozmístění ubytovacích zařízení je nerovnoměrné (viz Příloha 1). Na větších ostrovech je častým jevem vysoká koncentrace turistických objektů ve třech – čtyřech okrcích (často na jihu, kde je příznivější klima), zatímco ve zbývajících částech ostrova se ubytovací zařízení nachází ve velmi omezené míře či vůbec. Při přepočtu lůžek na čtvereční kilometr je ostrovem s největším potenciálem ubytování Gran Canaria (601 lůžko/km²), druhé je Lanzarote (564 lůžek/km²), třetí Tenerife (350

lůžek/km²). Nejméně lůžek připadá na km² na EL Hierru (23 lůžek). Průměrná hodnota na Kanárských ostrovech je 343 lůžek/km².

Tab. 9 Kapacita lůžek vybraných kanárských okrsků v roce 2011 (upraveno podle ISTAC, 2013)

	počet lůžek		počet lůžek
LANZAROTE	477 009	LA GOMERA	53 804
Arrecife	1 082	San Sebastián de La Gomera	6 055
Teguise	120 980	Valle Gran Rey	29 303
Tías	270 098	ostatní okrsky La Gomery	7 909
Yaiza	78 158	LA PALMA	43 267
ostatní okrsky Lanzarote	4 980	Breña Baja	30 160
FUERTEVENTURA	329 421	Fuencaliente de La Palma	2 519
Antigua	81 991	Los Llanos de Aridane	9 609
La Oliva	91 873	El Paso	4 164
Pájara	151 712	Santa Cruz de La Palma	2 186
Puerto del Rosario	332	ostatní okrsky La Palmy	5 166
ostatní okrsky Fuerteventury	3 514	EL HIERRO	6 170
GRAN CANARIA	936 806	Frontera	2 928
Mogán	222 283	Valverde	1 224
Las Palmas de Gran Canaria	22 138	El Pinar de El Hierro	1 824
San Bartolomé de Tirajana	691 562	ostatní okrsky El Hierra	194
ostatní okrsky Gran Canarie	823	Kanárské ostrovy	2 557 504
TENERIFE	711 027		
Adeje	222 642		
Arona	285 404		
Granadilla de Abona	3 312		
Puerto de la Cruz	94 847		
Santa Cruz de Tenerife	2 346		
Santiago del Teide	47 327		
ostatní okrsky Tenerife	55 150		

Alternativní (a zejména mezi nezávislymi cestovateli využívanou) možností je spaní pod širým nebem. Kempování ve volné přírodě je na ostrovech zakázáno, lze ale využít možnosti přespávání na oficiálních tábořištích. Tato místa jsou k využití zdarma, jen je nutné si předem prostřednictvím webového formuláře zažádat o povolení, jehož kontrola může být kdykoliv vyžadována správou tábořiště. Místa mají velkou kapacitu a často jsou vybavena pitnou vodou, toaletami, popelnicemi a grily, takže jsou kromě noclehu využívána i k pořádání oslav a grilování. Síť těchto tábořišť je hustá a lze je najít na všech ostrovech.

Ze statistik o stravovacích zařízeních a z terénního výzkumu vyplývá, že restaurační struktura je velmi vyspělá a prakticky v každé obci existuje možnost se najíst, popř. koupit jídlo. Počet restauračních zařízení je přímo úměrný stupni rozvoje oblasti a poptávce, proto je prostorová distribuce nerovnoměrná (viz Příloha 2). Ve velkých letoviscích lze kromě kanárské kuchyně zakoupit menu v podstatě jakékoliv mezinárodní kuchyně od evropské po asijskou. Výjimkou nejsou ani řetězce fastfoodů přímo na pláži. Dobré hygienické podmínky, kvalitní nabídka a možnost pořídit jakékoliv jídlo v libovolnou denní dobu zvyšuje pohodlí návštěvníků a může být také jedním z rozhodujících faktorů při výběru dovolené. Nejvíce barů, cafeterií a restaurací (1 741 zařízení - 8,7 % z celkového počtu restauračních zařízení) je v okrsku Arona na jihu Tenerife, kde se nachází letoviště Los Cristianos, dále v okrscích Las Palmas de Gran Canaria (1 635 zařízení, tj. 8,2 %) a Santa Cruz de Tenerife (1 522 zařízení, tj. 7,6 % z celkového počtu zařízení). Nejméně restauračních zařízení je v okrsku Artenara na Gran Canarii (7 zařízení, tj. 0,035 % z celkového počtu zařízení), Puntagorda na La Palmě (9 zařízení, tj. 0,045 %) a Valleseco na Gran Canarii (10 zařízení, tj. 0,050 %). (Gobierno de Canarias, 2013).

6.3.2 Turistická dopravní infrastruktura

Na dopravní infrastrukturu lze nahlížet ze tří úhlů – z pohledu dopravy na ostrovy z ostatních zemí, přepravy mezi ostrovy a dopravy v rámci jednoho ostrova.

Nejdůležitějším druhem dopravy je pro Kanárské ostrovy letecká doprava. Během dvacetileté etapy (1990–2010) přepravily aerolinky v oblasti 177 246 177 cestujících ze zahraničí, což představuje v průměru 8,4 miliony pasažérů ročně (AENA, 2013). Velká část turistů létá s nízkorozpočtovými aerolinkami, mezi kterými vynikají především irská společnost Ryanair a britská společnost Easyjet. Mezi další aerolinky obsluhující kanárská letiště patří např. španělské společnosti Iberia, Vueling, Binter Canarias, německá společnost TUIfly a další. V roce 2011 bylo na letištích v rámci Kanárských ostrovů uskutečněno celkem 352 090 letů, z toho nejvíc na Gran Canarii (téměř třetina, viz tab. 10). Během těchto letů bylo za jeden rok přepraveno 17 273 748 pasažérů, z toho 10 315 104 původem ze zahraničí, 3 562 402 z pevninské části Španělska a 3 396 242 z Kanárských ostrovů (Canarias en Cifras, 2012).

Tab. 10 Počet odletů a příletů na kanárských letištích v roce 2011 (AENA, 2013)

letišťe	počet letů
Fuerteventura	44 549
Lanzarote	49 675
Gran canaria	111 271
Tenerife Norte	62 604
Tenerife Sur	58 093
La Palma	19 455
La Gomera	1 769
El Hierro	4 674
celkem Kanárské ostrovy	352 090

Na ostrovech je 8 mezinárodních letišť – na každém z ostrovů jedno, na Tenerife dvě (severní slouží spíše pro meziostrovní lety, jižní pro mezinárodní přepravu). Na největší počet zemí je letecky napojená Gran Canaria (21 zemí, včetně afrických destinací), nejmenší vazbu na okolní svět má La Gomera, která vypravuje lety pouze na Tenerife (viz tab. 11 a Příloha 3). Z České republiky v současné době provozuje pravidelnou přímou leteckou linku pouze společnost SmartWings (linka Praha – Gran Canaria), některé cestovní kanceláře využívají charterových letů (nepravidelné lety objednávané pro velké skupiny cestujících), ty však ve statistikách započítány nejsou.

Kromě letecké dopravy funguje na ostrovech také doprava lodní. Lodí se přepraví za rok přibližně 3 krát méně pasažérů než letecky. Námořní doprava, která v roce 2011 přepravila 40 224 366 tun zboží, se využívá především k nákladní dopravě. Z osobní dopravy převládá pohyb mezi ostrovy, neboť je levnější než doprava letecká. V roce 2011 se lodí přepravilo 6 750 537 pasažérů, z toho 1 599 750 v rámci okružních plaveb (Canarias en Cifras, 2013). Nejvýznamnější společnosti pro přepravu pasažérů

mezi ostrovy jsou španělské společnosti Fred Olsen, Naviera Armas a Transmediterránea. Okružní plavby provozuje např. německá společnost AIDA Cruises.

Tab. 11 Letecká spojení Kanárských ostrovů se světem (zdroj: AENA, 2013)

letišťe	počet cílových míst	počet cílových zemí	cílové země
Lanzarote	54	10	Španělsko (pevninská část, Fuerteventura, La Palma, Tenerife, Gran Canaria), Velká Británie, Německo, Belgie, Irsko, Lucembursko, Portugalsko, Itálie, Norsko, Rakousko
Fuerteventura	51	10	Španělsko (pevninská část, Gran Canaria, Lanzarote, Tenerife), Švýcarsko, Německo, Itálie, Belgie, Irsko, Lucembursko, Norsko, Rakousko, Velká Británie
Gran Canaria	96	21	Španělsko (pevninská část, La Palma, Tenerife, Lanzarote, Fuerteventura), Norsko, Maroko, Gambie, Švýcarsko, Německo, Dánsko, Velká Británie, Belgie, Irsko, Senegal, Nizozemí, Švédsko, Finsko, Kapverdské ostrovy, Portugalsko, Rakousko, Lucembursko, Itálie, Česká republika, Mauritánie
Tenerife sever	14	3	Španělsko (pevninská část, El Hierro, Fuerteventura, Gran Canaria, Lanzarote, La Palma, La Gomera), Venezuela, Francie
Tenerife jih	84	16	Španělsko (pevninská část), Švýcarsko, Velká Británie, Německo, Dánsko, Itálie, Belgie, Irsko, Švédsko, Rakousko, Finsko, Lucembursko, Nizozemí, Portugalsko, Rusko, Norsko
La Palma	13	5	Španělsko (pevninská část, Gran Canaria, Lanzarote), Německo, Belgie, Tenerife, Portugalsko
La Gomera	1	1	Tenerife
El Hierro	2	2	Gran Canaria, Tenerife

V regionu neexistuje železnice, proto se veškerá pozemní doprava uskutečňuje po silnicích, které jsou díky složitému reliéfu úzké a s velkou deviatilitou. Připravuje se plán na vybudování vlakové linky spojující sever a jih ostrova Gran Canaria, k realizaci se však zatím neschyluje. Pouze na Gran Canarii a Tenerife jsou dálnice, které zatím propojují protilehlé části ostrovů jen částečně. Hustou sítí silnic nižšího řádu doplňují dvě dálnice (Příloha 4). V tab. 12 je uveden počet kilometrů jednotlivých typů silnic, jde však o data z roku 2009 (novější zatím nejsou zpracována) a od té doby se výstavba silnic pohnula dopředu. Děje se tak zejména díky fondům Evropské unie. Hromadná meziměstská doprava je velmi nerovnoměrná. Turisticky oblíbená a navštěvovaná místa jsou linkami spojována v půlhodinových intervalech, zatímco dopravní obslužnost méně

oblíbených míst v horách je výrazně nižší. Při plánování výletů se turisté spoléhají spíše na organizované prohlídky nebo na pronájem auta.

Tab. 12 Délka silniční sítě na Kanárských ostrovech (Canarias en Cifras, 2013)

typ silnice	celková délka (km)
celkem	4 459
jeden pruh, užší než 5 m	672
jeden pruh, šířka 5–7 m	1500
jeden pruh, širší než 7 m	1981
dva pruhy	89
dálnice	217

6.3.3 Sportovně – rekreační infrastruktura

Z pohledu sportovce jsou Kanárské ostrovy velmi atraktivní lokalitou. Členitý reliéf a příznivé klima nabízí velké množství sportovních aktivit i zařízení pro realizaci jednotlivých sportů. Na ostrovech je mnoho půjčoven vybavení, škol a agentur nabízejících služby kvalifikovaných instruktorů. Prostor působení jednotlivých společností se ve většině případů omezuje na jeden ostrov.

V regionu se nachází množství turistických chodníků a stezek procházejících jak Národními parky, tak dalšími chráněnými územími. Horské chodníky jsou velmi dobře udržované a poměrně dobře značené, jak turistickými značkami, tak kamennými stavbami ukazujícími správnou cestu. Pěší turistika má na Kanárských ostrovech velmi dobré podmínky. Nejatraktivnější příroda a také nejvytíženější síť stezek je na ostrovech La Palma, La Gomera a Gran Canaria. Na ostrovech, které disponují kopcovitým reliéfem a dobrými podmínkami pro turistiku (všechny mimo Lanzarote a Fuerteventuru), provozují desítky agentur průvodcovské služby či komentované výlety do hor.

Přítomnost moře vytváří podmínky pro pestrou škálu vodních sportů. Mezi nejrozšířenější patří surfing, windsurfing, bodyboarding, kitesurfing, jachting, potápění a další. Pro surfing jsou nejvhodnějšími ostrovy Lanzarote (pláže Fámara, Orieta, La Santa), Gran Canaria (El Confital, Las Canteras, Pozo Izquierdo a Maspalomas), Tenerife (Punta Blanca, El Socorro) a Fuerteventura (Charco de Bristol, Playa del Morro, El Aljibe de La Cueva, El Burro). Příznivé podmínky pro surfing vytváří mimo

jiné vítr vanoucí od pevniny. Tento vítr způsobí řazení vln do řad, a oddálení zalomení vlny, což přináší vznik vlny typu „potrubí“. Na Kanárských ostrovech se ročně koná několik mezinárodních soutěží, např. Surfing Shark Open na Tenerife (Vacaciones de Deportes Náuticos, 2013). Tytéž ostrovy nabízejí příhodné podmínky pro windsurfing a kiteboarding, zejména díky alisijským větrům a stabilním podmínkám po celý rok. Nejvhodnějším ostrovem pro Windsurfing je Fuerteventura a její letoviska El Burro, Piedra Playa, Butihondo a Matas Blanca. Také se zde každý rok koná světový šampionát ve windsurfigu a kiteboardingu (Vacaciones de Deportes Náuticos, 2013). Prakticky v blízkosti každé turisticky navštěvované pláže se vyskytují půjčovny surfařského vybavení, neoprenů, popř. surfařské školy a agentury, které nabízí kurzy různých délek a obtížností. Např. k největším operátorům u pláže Las Canteras v Las Palmas de Gran Canaria patří *Mojo Surf*, *Univerzity School of Surf* nebo *Quicksilver Escuela de Surf*.

Konstantní teplota vody a vysoká průhlednost přatahují ročně mnoho potápěčů i podmořských fotografů. Nejvyhledávanějším místem k potápění jsou břehy El Hierra v podmořské rezervaci Mar de Calmas, kde je obzvláště vysoká podmořská biodiverzita. Podvodní erupce v roce 2011 navíc zvýšily druhovou pestrost podmořského světa. Mnoho firem na ostrovech provozuje potápěčské školy a půjčovny potápěčského vybavení (Vacaciones de Deportes Náuticos, 2013).

Členitý reliéf, krásná příroda a dobrý stav silnic jsou lákadlem pro cyklisty. Na Kanárské ostrovy přijíždí strávit svou zimní přípravu mnoho vrcholových sportovců. Podmínky jsou vhodné jak pro silniční, tak pro extrémní cyklistiku. Nejčastějším cílem cyklistů je ostrov Lanzarote, početnou základnu příznivců má také Gran Canaria. Mezi oblíbené výšlapy patří výšlap k nejvyššímu vrcholku La Palmy (Roque de Los Muchachos, 2 426 m n. m.), který na klikaté silnici s mnoha serpentýnami překonává přes 2 000 m převýšení. Půjčoven s cyklistickým vybavením bývá zpravidla méně než společností zabývajících se vodními sporty, mnoho cyklistů si totiž na dovolenou přiváží vlastní kolo. Na Gran Canarii jsou např. kola dostupná jen v jižní části ostrova – u operátora *Free Motion* v Maspalomas a Puerto de Mogán, v *Moto & Bike* v Maspalomas a Puerto Ricu, *Blueactivsport* v Maspalomas nebo *Cyclo Canaria* v Maspalomas.

Častým sportem provozaným na Kanárských ostrovech je – opět díky stabilním teplotám a řídkým výskytům deště – také horolezectví. Podmínky pro tento extrémní sport jsou nejlepší na Gran Canarii a na Tenerife, kde se nachází desítky oblastí s cestami různých obtížností pro sportovní i klasické lezení. Materiál skály je díky vulkanickému původu téměř vždy čedič, má ale mnoho různých modifikací a forem. Na Gran Canarii jsou největšími oblastmi Tamadaba, Fataga, Sorrueda, Ayacata a Ayagaures, vylézt se dá i na symbol ostrova Roque Nublo. Na Tenerife nabízí lezecké vyžití Arico, Guaria, Vistamar či Cañadas del Capricho pod Pico del Teide, kde jsou kromě sportovních zážitků i nepřekonatelné výhledy. Zapůjčení vybavení nebo absolvování kurzu pod vedením instruktora je možné přes řadu provozovatelů adrenalinových aktivit, např. *Aventura en Canarias*, *Rocódromo Tagorock*, *Mojo Picón Aventura* aj. Tyto agentury nabízejí i další adrenalinové zážitky, jako jsou puenting (skoky z mostu na laně), bungee jumping, via ferraty, slaňování či kaňoning.

Obr. 23 Lezecká oblast Cañadas de Capricho, Tenerife (Balatková, 2012)

Příznivci paraglidingu mohou najít vyžití zejména na Tenerife, kde jsou startovací místa a vhodné podmínky hlavně na severovýchodě ostrova. Na Gran Canarii se létá v okolí Las Palmas. Vláda La Palmy se snaží přitáhnout návštěvníky mimojiné výstavbou nových startovacích ramp právě pro paragliding (Vacaciones de Deportes Náuticos, 2013). Na ostrovech je 5 aquaparků (2 na Tenerife, po jednom na Gran

Canarii, Fuerteventuře a Lanzarote). V posledních letech se na Kanárských ostrovech mezi návštěvníky stává čím dál populárnější také golf. Počasí je pro tento sport vhodné prakticky celoročně, zázemí je na velmi vysoké úrovni. Celkem je v oblasti 25 golfových hřišť. Tento druh cestovního ruchu má velký potenciál pro další rozvoj a v budoucnu bude pravděpodobně přitahovat stále více turistů (viz kapitola 9).

6.4 Celkové hodnocení předpokladů cestovního ruchu

6.4.1 Hodnocení přírodních předpokladů, kulturně-historických předpokladů cestovního ruchu a základní a doprovodné turistické infrastruktury

Výzkum na základě Delfi metody potvrdil, že potenciál Kanárských ostrovů pro rozvoj cestovního ruchu je střední až vysoký. Z hodnocení předpokladů vyplynulo, že žádný z 80 navržených předpokladů na žádném z ostrovů nespadá do kategorie s nízkým potenciálem pro rozvoj cestovního ruchu (kategorie 0 – 3,9 bodů). Do kategorie se středním potenciálem patří 30 položek. Zbývajících 50 položek náleží do kategorie s vysokým potenciálem pro rozvoj cestovního ruchu (viz tab. 13).

Nejhůře hodnoceny jsou z pohledu rozvoje cestovního ruchu hydrologické podmínky. Pro celé souostroví je tato hodnota 6,1 bodů. Nejnižší hodnotu hydrologických podmínek z pohledu jednotlivých ostrovů má Fuerteventura (4 body), což je zároveň nejnižší hodnota celého výzkumu. Z výzkumu vyplynulo, že hydrologie je (díky absenci stálých vodních toků) nejslabší stránkou cestovního ruchu na Kanárských ostrovech. Spolu s hydrologií spadají do střední kategorie z pohledu celého souostroví také kulturně-historické památky a zařízení (které se zejména na menších ostrovech vyskytují velmi zřídka), půdní pokryv a společenské akce. Půdní pokryv se především na Lanzarote a Fuerteventuře omezuje na vulkanický materiál bez vegetace, což snižuje estetickou hodnotu krajiny. Důvodem střední atraktivity regionu z pohledu společenských akcí je jejich konání prakticky jen na Gran Canarii a Tenerife.

Nejlépe byly odborníky hodnoceny klimatické podmínky (8,9 bodů pro celé Kanárské ostrovy). Všechna hodnocení klimatických podmínek pro jednotlivé ostrovy spadají do kategorie s vysokým potenciálem pro rozvoj cestovního ruchu. Vysoce ceněn je také reliéf (8,5 bodů) a sportovně rekreační infrastruktura (8,2 bodů). Nejvyšší hodnocení z celého výzkumu mají podmínky pro sport na ostrově Gran Canaria (9,2

bodů). Do kategorie s vysokým potenciálem náleží ještě ochrana přírody, ubytovací a stravovací zařízení a turistická dopravní infrastruktura.

Tab. 13 Hodnocení předpokladů pro rozvoj cestovního ruchu na Kanárských ostrovech (Balatková, 2013)

	Lanzarote	Fuerteventura	Gran Canaria	Tenerife	La Palma	La Gomera	El Hierro	Kanárské ostrovy
Reliéf	7,2	6,2	8,7	8,7	8,3	7,5	7,5	8,5
Klimatické podmínky	8,5	8,8	8,8	8,2	7,6	7,3	7,3	8,9
Hydrologie	4,1	4,0	6,9	6,7	7,5	7,0	5,5	6,1
Půdní pokryv	5,9	5,1	7,1	7,6	7,6	7,3	6,6	6,8
Ochrana přírody	8,5	6,9	7,5	8,4	8,3	8,3	8,3	8,1
Kulturně-historické památky a zařízení	7,5	5,3	7,8	8,1	6,3	5,8	5,4	6,6
Společenské akce	6,1	6,0	8,1	8,3	6,4	5,9	5,5	6,8
Ubytovací a stravovací zařízení	7,3	7,4	8,7	8,8	6,7	6,5	5,6	7,5
Turistická dopravní infrastruktura	7,0	6,7	8,1	8,4	6,7	6,5	5,7	7,2
Sportovně-rekreační infrastruktura	7,3	7,7	9,2	9,1	8,2	7,5	7,4	8,2

Je nutné brát v potaz, že hodnocení předpokladů může být u některých kategorií příliš obecné. Např. na Lanzarote je s ohledem na ochranu přírody rozvoj masového turismu zastaven a ochrana přírody je tak pro rozvoj turismu spíše brzdou. Na druhé straně NP Teide je pro Tenerife velkým turistickým lákadlem. Dalším příkladem je pohled na edafické podmínky. Na Fuerteventuře je půdy dostatek, což by mohlo

umožňovat výstavbu dalších ubytovacích kapacit, na druhou stranu suchá a vyprahlá krajina není pro turisty tolik atraktivní. Pro hlubší pochopení by byla na místě komplexnější studie tématu.

6.4.2 Nejnavštěvovanější místa Kanárských ostrovů

Na základě součinnosti výše zmíněných faktorů (reliéf, klima, vegetace, chráněná území, kulturní zařízení, společenské akce) preferují turisté návštěvu následujících míst (jak vyplynulo z průzkumů agentury Promotur):

Tab. 14 Nejnavštěvovanější místa na Lanzarote v roce 2011 (zdroj: Promotur, 2013)

	podíl turistů (%)
Montaña del Fuego/Ruta de los Volcanes	41,9
Jameos del Agua	31,4
Mirador del Río	28,1
Cueva de Los Verdes	24,2
Jardín de Cactus	18,7

Na Lanzarote míří více než 40 % návštěvníků do NP Timanfaya na cestu autobusem kolem Montaña del Fuego a dalších vulkanických tvarů (viz tab. 14). Více než 30 % pak zavítá do jeskyně Jameos del Agua vytvořené Césarem Manriquem. Jde o několik vulkanických otvorů v lávovém tunelu vzniklém po výbuchu vulkánu de Corona, upravených do podoby relaxačních prostor s restaurací, bazénem a koncertní síní. Vše je postaveno podle Manriqových zásad, tedy v souladu umění a přírody. Místo je unikátní i z ekologického hlediska, neboť na dně jezírka žije endemický druh zhruba centimetr velkého kraba (*Munidopsis polymphora*), který po letech žití bez světla ztratil pigment a je úplně bílý. Téměř třetina turistů navštívila v roce 2011 další Manriquovo dílo – vyhlídku Mirador del Río na severu ostrova. Vyhlídka se nachází v nadmořské výšce 175 m n. m. a je z ní velmi dobrý výhled na ostrůvek Isla Graciosa. Čtvrtým nejnavštěvovanějším místem na ostrově je jeskyně Cueva de Los Verdes, která podobně jako Jameos del Agua vznikla v lávovém proudu před zhruba 5 000 lety. Tekutější láva se dostala pod tužší lávový proud, který na povrchu tuhnul a vytvořil tak sedm kilometrů dlouhý lávový tunel, z něž je návštěvníkům zpřístupněno 1 500 m. Téměř

pětina turistů navštíví kaktusovou zahradu Jardín de Cactus – přírodní amfiteátr navržený v roce 1991 opět Manrique. V porovnání s ostatními ostrovy (např. Fuerteventurou, viz tab. 15) je turistická návštěvnost zmiňovaných míst velmi vysoká a vyplývá z ní, že návštěvníci Lanzarote přijíždějí na ostrov nejen za sluncem a odpočinkem, ale také za poznáním. Nejvíce je přitahují památky a stavby, které zde zanechal rodák César Manrique. (Promotour, 2013).

Obr. 24 Jeskyně Jameos del Agua na Lanzarote (Balatková, 2012)

Fuerteventura je místem, kam jezdí turisté především za krásnými plážemi a za sluncem, popřípadě vodními sporty. Podle toho vypadají také statistiky návštěvnosti kulturních objektů. Návštěvnost žádného z míst nepřevyšuje 4 procenta (viz tab. 15). Ve srovnání s ostatními ostrovy jsou tato čísla velmi nízká. Na předních pozicích se nachází Muzeum soli (Museo del Sal) a Archeologické muzeum v Betancurii (obě 3,8 %). Muzeum soli se nachází na západním pobřeží v blízkosti bývalých solných dolů, které vláda zavřela v 70. letech minulého století. Kromě venkovní expozice nabízí i audiovizuální prohlídku o roli soli v běžném životě. V Betancurii se mohou návštěvníci seznámit s dřívějším stylem života na Fueteventuře.

Tab. 15 Nejnavštěvovanější místa na Fuerteventuře v roce 2011

(zdroj: Promotur, 2013)

	podíl turistů (%)
Museo del Sal	3,8
Museo Arqueológico de Betancuria	3,8
Centro de Artesanía de Antigua	3,3
Centro de Interpretación de Los Molinos	1,5
Ecomuseo de la Alcogida	1,4

Na Gran Canarii se nejezdí návštěvníci jen opalovat, část turistů míří i za poznáním nových míst. Není překvapením, že téměř polovina z nich navštíví duny v Maspalomas (tab. 16). Přírodní rezervace zvláštního významu na jihu ostrova je velmi dobře dostupná pěšky z letovisek Playa del Inglés a Maspalomas. Písek, kterým jsou duny tvořeny, byl na Gran Canarii nafoukán ze Sahary.

Obr. 25 Duny v Maspalomas, Gran Canaria (Balatková, 2012)

Tab. 16 Nejnavštěvovanější místa na Gran Canarii v roce 2011 (zdroj: Promotur, 2013)

	podíl turistů (%)
Duny v Maspalomas	47,6
Roque Nublo	12,4
Agaete	8,3
Vegueta	8,0
Barranco de Guayadeque	7,5

Dvanáct procent turistů na Gran Canarii se vypraví na výlet do hor v centru ostrova a navštíví skalní monument Roque Nublo (1 813 m n. m.). Jde o osmdesátimetrový monolit situovaný na náhorním plató, který vznikl při erupci cca před 4,5 miliony let. Tento symbol ostrova je snadno dostupný a proto je oblíbeným cílem turistů i horolezců. Městečko Agaete na severu ostrova je klasickou ukázkou tradiční kanárské architektury a donedávna se zde nacházel 300 000 let starý osamocený skalní útvar zvaný Boží prst, který se ale bohužel v roce 2005 kvůli silným větrům a bouři zřítíl a zbylo z něj jen torzo. Přesto rybářská vesnice s přístavem přilákala v roce 2011 více než 8 % návštěvníků. Podobnou návštěvnost měla i historická čtvrť Vegueta v Las Palmas, která láká turisty především koloniální architekturou. Z množství údolí vhodných k pěším túrám je nejoblíbenější (pravděpodobně pro svou snadnou dostupnost) Barranco de Guayadeque ve východní části ostrova. Kromě přírodních scenérií se zde nachází také mnoho guančských jeskyní přebudovaných na přístřešky a víkendová obydlí.

Obr. 26 Symbol ostrova Gran Canaria – monolit Roque Nublo (Balatková, 2012)

Pro ostrov Tenerife bohužel nejsou k dispozici aktuální data o popularitě turistických míst. Na základě terénního výzkumu a vlastní zkušenosti byla jako turisticky nejnavštěvovanější vybrána tato místa: NP Teide, město San Cristóbal de La Laguna, město La Orotava a horská osada Masca.

Do národního parku přijíždějí jak aktivní turisté, kteří se vydávají na nejvyšší horu Španělska pěšky, tak návštěvníci využívající k výstupu na vrchol lanovku. Město San Cristóbal de La Laguna se nachází v těsné blízkosti hlavního města Tenerife, odkud do něj vede tramvajové spojení. V roce 1999 bylo zapsáno na seznam světového kulturního dědictví UNESCO. Důvodem zápisu je historické jádro, které je ukázkou architektury z koloniálních dob. Budovy jsou ve velmi dobrém stavu a kromě nich přitahuje turisty i pestrá nabídka typických kanárských artefaktů, nápojů či pochutin. Městečko La Orotava, podobně jako La Laguna, stojí za návštěvu hlavně pro své historické městské jádro. Osada Masca je místo na severozápadě ostrova v masivu El Teno v nadmořské výšce 750 m n. m. Vede sem klikatá horská silnice s desítkami serpentýn a pro její nedostupnost o oblasti kolují pověsti, že byla úkrytem pirátů. Turisté přijíždějí zejména kvůli hlubokým propastem, strmým svahům a fotogenické krajině.

Obr. 27 Silnice do Mascy na Tenerife (Balatková, 2012)

Ostrov La Palma patří do kategorie těch, kam lidé jezdí za aktivní dovolenou, čemuž odpovídá i charakter nejnavštěvovanějších míst (tab. 17). Téměř 66 % turistů zamíří do NP Caldera de Taburiente. Více než polovina podnikne pěší túru k sopce Volcán San Antonio. Tato sopka se nachází v jižní části ostrova, blízko města Fuencaliente, naposledy vybuchla v roce 1677. Je zde návštěvnické centrum s expozicí o sopečných výbuších na La Palmě. Jen o procento méně turistů (54 %) míří k místu Roque de Los Muchachos – nejvyššímu bodu ostrova (2 426 m n.m.), který ze severu uzavírá Calderu de Taburiente. Téměř padesátiprocentní návštěvnost má i sopka Volcán Teneguía, jehož výbuch v roce 1971 byl poslední erupcí na Kanárských ostrovech, a vyhlídka na okraji kaldery Mirador de La Cumbrecita.

Tab. 17 Nejnavštěvovanější místa na La Palmě v roce 2011 (zdroj: Promotur, 2013)

	podíl turistů (%)
La Caldera de Taburiente	65,9
Volcán San Antonio	55,2
Roques de Los Muchachos	54,0
Volcán Teneguía	48,3
Mirador de La Cumbrecita	47,2

Obr. 28 Nejvyšší vrchol La Palmy – Roque de Los Muchachos (Balatková, 2012)

Pro dva nejmenší ostrovy nejsou dostupná aktuální data o návštěvnosti jednotlivých míst. Vzhledem k charakteru ostrovů se však dá předpokládat, že na La Gomeře to bude NP Garajonay a hlavní město San Sebastián de La Gomera a na El Hierru hlavní město Valverde a letoviště a centrum vodních sportů La Restinga.

7 Strategie a projekty v oblasti cestovního ruchu na Kanárských ostrovech

7.1 Strategie v oblasti rozvoje cestovního ruchu

Postupné ztrácení konkurenceschopnosti a úbytky počtu návštěvníků v některých oblastech (nejen vlivem ekonomické krize) dovedly v roce 2012 vládu Kanárských ostrovů k sestavení a vydání vůbec prvního strategického plánu v oblasti rozvoje cestovního ruchu. Dokument nese název Propagační strategický plán 2012–2016 (*Plan Estratégico Promocional 2012–2016*) zadavatelem je vláda Kanárských ostrovů a veřejnosti byl představen v červnu 2012. Dokument s ohledem na priority jednotlivých ostrovů zpracovala platforma Promotur – Turismo de Canarias. Jako hlavní cíl si klade zvýšit konkurenceschopnost regionu na poli mezinárodního turismu. Definuje strategii rozvoje cestovního ruchu a navrhuje, jakými prostředky by se stanovených cílů mělo dosáhnout. V neposlední řadě také předkládá postup šíření navržených myšlenek mezi zainteresovanými stranami. Předpokládá spolupráci a podporu agentur a cestovních kanceláří, jednání v souladu se zvolenou strategií, díky čemuž by mělo dojít ke zvyšování kvality služeb a přilákání nových turistů za dosažení maximálního zisku (Promotur, 2012).

Dokument *Plan Estratégico Promocional 2012–2016* rozlišuje cíle obecné a specifické. Mezi obecné řadí zlepšení propagačních schopností všech činitelů turistického sektoru, tzn. Vlády Španělska, rad sedmi hlavních ostrovů, radnic jednotlivých měst, touroperatorů, cestovních agentů, soukromého sektoru (hotely, penziony, restaurační zařízení apod.) a médií. Promotur by měla sloužit jako integrující základna.

Mezi cíle specifické (měřitelné) potom patří:

- zvýšit povědomí a zlepšit představu o regionu a o nabízených produktech
- pozvednout návštěvnost
- zlepšit letecká spojení (dostupnost)
- zvýšit průměrnou délku pobytu a průměrné výdaje za osobu/den
- zvýšit spokojenost návštěvníků
- zvýšit počet klientů, kteří se na Kanárské ostrovy vrací
- zvýšit diverzitu trhu a produktů
- zhladit sezónní výkyvy návštěvnosti

Příčinu mírného úpadku cestovního ruchu vidí Promotur v globální ekonomické krizi, zvyšující se konkurenci, deregulaci a uvolnění trhu, v rostoucích nárocích turistů, zdražení pohonných hmot a s ním spojené rušení některých leteckých linek a další.

Tab. 18 Srovnání starého a nového modelu cestovního ruchu na Kanárských ostrovech
(zdroj: Promotur, 2012)

	starý model	nový model
Turismus	klíčový sektor	podpůrný činitel všech sektorů
Cíle	přilákat turisty	přilákat turisty, firmy, talentované lidi, kapitál
Výsledky	ekonomické	ekonomické, sociální, ekologické
Dotčená odvětví	turismus, stavebnictví	turismus, stavebnictví, chovatelství, rybolov, trh, personální služby
Zdroje	Využívány podle tradičních, intenzivních modelů. Omezené, vlastnictví hraje klíčovou roli.	Ceněny, začleňovány do nového modelu. Omezené, klíčová role je vyčerpatelnost zásob.
Produkty	neintegrováná nabídka uvedena na trh externími agenty	integrováná nabídka generovaná mnoha činiteli.
Místní obyvatelstvo	pracovníci v sektoru, příjemci důchodů	pracovníci podílející se na vytváření nabídky produktů, adresáti turistické nabídky a služeb, nároční konzumenti, aktivní propagátoři turismu
Turisté	klienti touroperátorů, držitelé kapitálu	klienti místa pobytu, držitelé kapitálu, potencionální propagátor služeb a prostředek k jejich zkvalitňování
Typ pracovní síly	málo kvalifikovaná, málo produktivní	málo produktivní a málo kvalifikovaná v kombinaci s vysoce kvalifikovanou
Distribuce	touroperátoři, cestovní agentury	Open Travel Alliance
Informace, statistiky	slouží k analýze dalšího vývoje	slouží k vytvoření poznatků o rozhodování (využívá modely chování) a jako nástroj propagační komunikace
Propagace	obecná a málo integrováná	rozčleněná, specializovaná, integrováná

Ke krokům a opatřením, jež by měly vést k naplnění stanovených cílů, patří např. kampaň „Nejlepší klima na světě“, která sérií grafů, tabulek a meteorologických měření dokazuje, že klima na Kanárských ostrovech patří k nejstabilnějším a

nejpříjemnějším na celém světě. Tato myšlenka (a slogan) je klíčovým bodem celého dokumentu. Kromě nabídky skvělého klimatu by k silným bodům propagace měl patřit obraz Kanárských ostrovů coby místa vhodného pro svatby a líbánky, potápění, cyklistiku, kongresy, plavby, golf a další. Důležitým bodem je nutnost udržení si vysokých počtů návštěvníků z Německa, Velké Británie, Španělska, Norska, Belgie a Irska, na druhou stranu je potřeba posílit svou roli na trzích ve Francii, Itálii, Rusku, Švédsku, Dánsku, Polsku, Švýcarsku, Rakousku, Holandsku, Finsku a České republice. Mezi typy cestovního ruchu, které mají největší potenciál se rozrůstat a nabírat na intenzitě patří podle dokumentu turismus rodin s dětmi, turismus „odpočinku a relaxace“, turismus „odpočinek a poznání“ a turismus pro seniory.

7.2 Realizované a plánované projekty v oblasti rozvoje cestovního ruchu

7.2.1 Ukončené projekty

V letech 2001–2006 byl realizován projekt Plán infrastruktury a turistické kvality (*Plan de Infraestructura y Calidad Turística de Canarias*), jenž pozvednutím úrovně turistické infrastruktury směřoval ke zvýšení poptávky po turistických aktivitách. Cílem bylo docílit vyšší kvality služeb, stejně jako upravit do vhodné formy potřebné složky území, které podporují diverzifikaci turistické nabídky.

Projekt byl financován z 50 % vládou Kanárských ostrovů (*Gobierno de Canarias*) a z 50 % radami jednotlivých ostrovů (*Cabildos Insulares*). Mezi konkrétní naplánované kroky a úpravy např. patřilo:

- restaurace ostrůvku La Fermina u Arrecife, zpřístupnit kapli Ermita de Dolores, zlepšit dopravní značení na ostrově, příspěvek na renovaci jeskyně Jameos del Agua, příspěvek na vybudování turistické stezky kolem moře Puerto Naos – Los Mármoles (Lanzarote)
- rozšíření parku El Matorral, rekonstrukce několika náměstí v La Olivě, příspěvek na stavbu kongresového centra, pořízení městského mobiliáře a vybavení pláží, vybudovat dětské hřiště v Corraleju (Fuerteventura)
- výstavba chodníků na mnoha ulicích v Las Palmas, rekonstrukce silnic a chodníků v Puerto Ricu, renovace historické pevnosti ve Vega de San Mateo,

- rekonstrukce dlažby v okolí katedrály v Las Palmas, archeologické práce v okolí katedrály v Las Palmas, výstavba Muzea vody a cukru v Ingeniu (Gran Canaria)
- zřízení zemědělského trhu v La Guancha, výstavba městského bazénu v San Juan de La Rambla, zbudování rekreačního parku La Palmita v Güimaru (Tenerife)
 - zesenadnění přístupu k venkovním prádelnám v Argual, výstavba a úprava chodníků v Los Llanos de Aridane a Tazacorte (La Palma)
 - restaurace Kolumbova domu, výstavba vyhlídky Všech svatých ve Valle Gran Rey, obnova bazénů v Hermigue (La Gomera)
 - oprava majáku Faro de Orchilla, příspěvek na zlepšení turistického značení rurálního parku La Frontera, oprava kulturního domu ve Valverde (El Hierro)

Tyto a mnohé další kroky byly v rámci plánu uskutečněny. Na opravy bylo vynaloženo přes 6 miliard českých korun (Gobierno de Canarias, 2011). Komplexní oficiální zhodnocení ze strany Kanárské vlády není k dispozici, dá se však předpokládat, že všechna realizovaná opatření vedla ke zvýšení turistické poptávky a k růstu návštěvnosti.

Za spolupráce Ministerstva životního prostředí a vlády Kanárských ostrovů probíhalo mnoho úprav pobřežního pásma, stavba přímořských promenád a vyhlídek na moře (např. ve vesnicích Agaete, La Aldea, Bajamar, Garachico a v mnoha dalších). Dále se opravovaly a zkvalitňovaly horské silnice a vyhlídky, docházelo k instalacím ochranných sítí proti sesuvům apod. (např. v obci Artenara, Santa Cruz de Tenerife, El Pinar a další). Některé úpravy probíhají i v současnosti (Gobierno de Canarias, 2011).

7.2.2 Probíhající projekty

Ministerstvo průmyslu, turismu a obchodu ve spolupráci s vládou Kanárských ostrovů představilo 3.11.2009 projekt pro rozvoj turistické konkurenceschopnosti s názvem „*Islas Canarias. Una experiencia volcánica*“. Cílem tohoto plánu je úspěšně dokončit řadu aktivit, které povedou k rozšíření turistické nabídky a k sociálně prostorové stabilitě turismu na sedmi hlavních ostrovech. Využíváním potenciálu vulkanického prostředí se usiluje o vyšší turistickou návštěvnost v průběhu celého roku jak v oblastech turisticky rozvinutých, tak v oblastech v počátečních fázích turistického rozvoje. Snahou je jak navržení nových produktů a služeb spojených s fenoménem „slunce a pláže“ (*sol y playa*), tak inovativních tržních opatření.

Předpokládané náklady (6,2 miliony €) mají být financovány jak z veřejných prostředků – Španělským turistickým institutem (Instituto de Turismo de España), vládou Kanárských ostrovů a také vládami jednotlivých ostrovů – tak ze zdrojů soukromých – Asociace hotelů Tenerife, La Palmy, El Hierra a La Gomery ASHOTEL (*Asociación Hotelera y Extrahotelera de Tenerife, La Palma, La Gomera y El Hierro*) a Asociace turismu a podnikatelů v hotelových službách na Fuerteventuře AEHTF (*Asociación de Empresarios de Hostelería y Turismo de Fuerteventura*). Mezi konkrétní kroky, které budou realizovány na každém ostrově, patří např. úprava turistických chodníků ve vulkanické krajině, systém značení, rozvoj sítě Natura 2000 nebo návrh informačních panelů a stezek mezi sopkami (Gobierno de Canarias, 2011).

První fáze nese název („*Islas Canarias. Una experiencia volcánica I*“), započala v roce 2009 na ostrovech Gran Canaria, Tenerife, Lanzarote a La Gomera a počítá s investicemi 3,9 milionů € (tab. 19).

Tab. 9 Přehled nákladů na projekt „Islas Canarias. Una experiencia volcánica I“ podle ostrovů

Gran Canaria	1 219 140 €
Tenerife	1 219 140 €
Lanzarote	780 000 €
La Gomera	681 720 €
celkem	3 900 000 €

Na La Gomeře se chtějí v rámci projektu zaměřit na udržitelnost turistických aktivit, zvýšení zapojení místního obyvatelstva a rovné právo při přístupu do jednotlivých lokalit. Na Gran Canarii se podporují alternativní formy turismu (např. rurální), s ohledem na životní prostředí. Implementuje se také program „Stezky mezi sopkami“, který má návštěvníkům představit ostrov coby pestrou, hornatou krajinu s velkým potenciálem turistických chodníků. Mezi nejvýznamnější počiny na Tenerife patří zlepšování turistického značení a využití moderních komunikací pro snadnější přístup návštěvníků k informacím. Cílem programu je spuštění aplikace Tenerife Mobile, přes kterou bude možné si zdarma stáhnout do mobilního telefonu turistické informace. Dalším bodem je rozšíření seznamu zemí, ze kterých je možné volat zdarma pro informace o ostrově ze současných 15 na 120, aj. Na Lanzarote byl název projektu modifikován na „*Una eperiencia enogastronómica del volcán*“ a jako cíl byla vytyčena

stavba cyklotras a pěších chodníků, zprovoznění návštěvnického centra pro interpretaci krajiny, zavedení aplikací pro mobilní telefony umožňující rychlé vyhledávání informací o ostrově či spuštění propagačního webového portálu.

Druhá fáze projektu („*Islas Canarias. Una experiencia volcánica II*“) počítá s investicemi 2,3 miliony € a usiluje o zlepšení turistické nabídky na ostrovech La Palma, El Hierro a Fuerteventura zdůrazňováním atraktivity vulkanického prostředí, která by měla přilákat turisty v průběhu celého roku (MITYC, 2011).

Na Fuerteventuře budou v rámci plánu budovány a upravovány místa pozorování ptáků a krajiny, místa vhodná k potápění a síť muzeí v sopečných oblastech. Na La Palmě se budou opravovat startovací a přistávací plošiny pro příznivce paraglidingu, vinné stezky mezi sopkami a rovněž se chystá vypsání soutěže, jejímž tématem bude „Sopky, nebe a hvězdy“. Na El Hierro se budou zkoumat zóny podmořského vulkanismu, vytyčí se turistické trasy mezi sopkami a vyhlásí se mezinárodní fotografická soutěž týkající se podmořského vulkanismu. Taktéž se na všechny ostrovy chystá tým cestovních agentů, fotografů a novinářů, kteří budou připravovat reedice map, turistických průvodců a letáků.

Probíhající projekt lze prozatím hodnotit jako úspěšný, neboť ve velké míře dochází k plnění stanovených cílů. Na La Gomeře situaci zkomplikovaly rozsáhlé požáry v létě 2012, práce se proto spíše než na budování nových stezek soustředí na likvidování následků požárů. Čistící práce probíhají zejména na jihu ostrova a v okolí Valle Gran Rey. Pro ostrov Gran Canaria byl puštěn web grancanariafincas.com s návrhy možných okruhů po ostrově včetně možností ubytování v *casas rurales*. Plánovaný projekt Stezky mezi sopkami je splněn ze 70 %. Na úpravy horských chodníků bylo použito 900 000 €, dalších 450 000 € je k dispozici. 180 000 € bylo použito na práce realizované v návštěvnickém centru Degollada de Becerra, opravena byla stezka *Camino de Santiago* vedoucí z Maspoalomas na jihu přes celý ostrov do Gáldaru na severním pobřeží. V současnosti probíhá renovace návštěvnického centra u Roque de Bentayga (Cabildo de Gran Canaria, 2013).

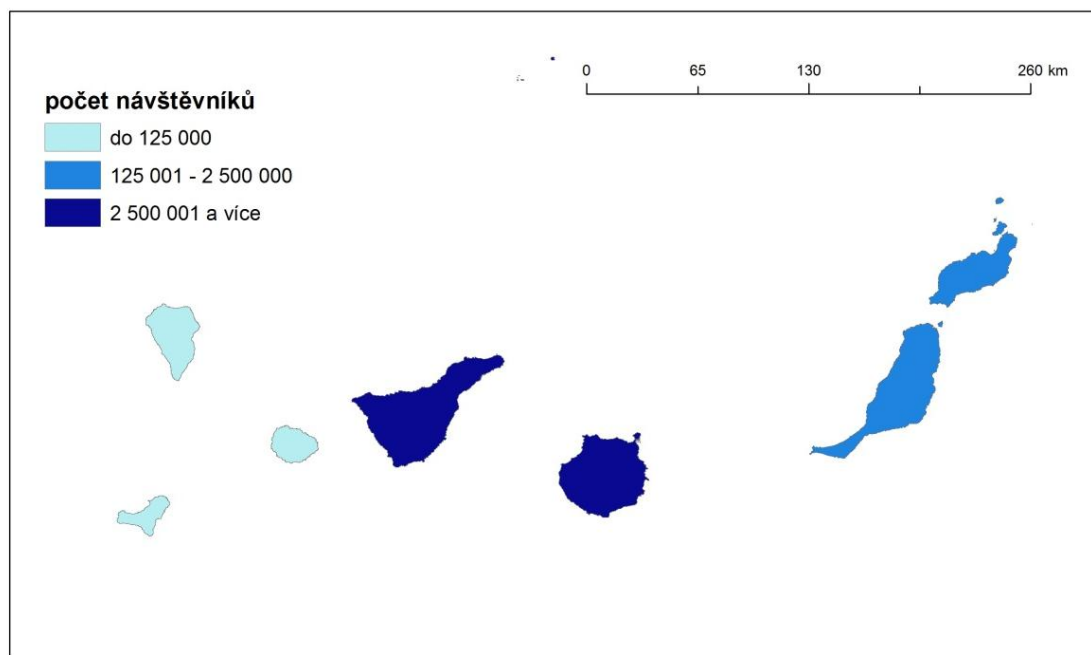
Na Tenerife byl spuštěn server Tenerife Mobile, jehož prostřednictvím si návštěvníci mohou do mobilního telefonu zdarma stáhnout informace o kulturních a společenských akcích. Na Lanzarote je výstavba nových turistických a cyklistických stezek zatím ve fázi plánování, zahájení realizace by však měla začít v nejbližší době.

Mělo by se začít pilotním projektem *La Geria Camel Trail*. Na 23. června 2013 je naplánován třetí ročník závodu Winerun Lanzarote v hlavní vinařské oblasti La Geria, tentokrát obohacený o novou událost – Kulinářský festival. Závod má 21 km, vede kolem řady vinných sklípků a vítězové jednotlivých kategorií vyhrají tolik litrů vína, kolik sami váží. (WineRun Lanzarote, 2013). Druhá fáze projektu „*Islas Canarias. Una experiencia volcánica II*“ je zatím na všech ostrovech (Fuerteventura, La Palma, El Hierro) ve fázi plánování, k realizaci žádného z cílů prozatím nedošlo.

8 Profil návštěvníků

8.1 Kanárské ostrovy

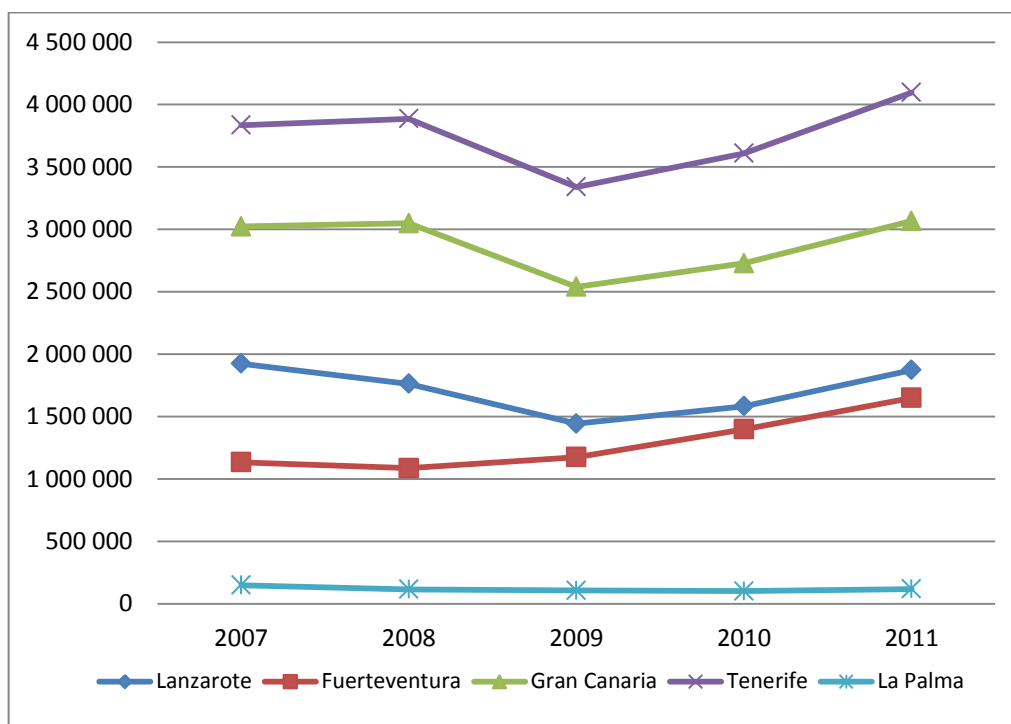
Na Kanárské ostrovy přijelo v roce 2011 celkem 12 051 607 turistů (Promotur, 2012). Nejvíce jich zamířilo na Tenerife (37 % z celkového počtu, tj. 4 536 475 osob), dále na Gran Canarii (28 %, 3 370 304 osob), Lanzarote (17 %, 2 082 345 osob), Fuerteventuru (16 %, 1 930 039 osob), La Palmu (1 %, 124 560 osob), na La Gomeru (0,9 %, tj. 109 498 osob) a nejméně na El Hierro (0,1 %, 13 123 osob, obr. 29).

Obr. 29 Návštěvnost Kanárských ostrovů v roce 2011 (Balatková, 2013)

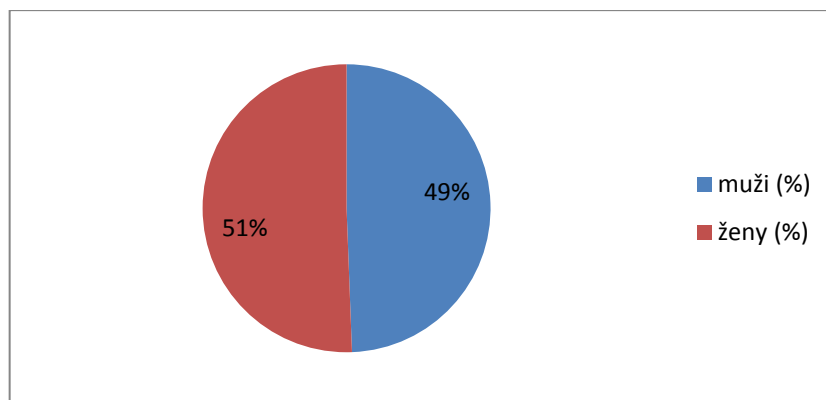
Turisté, kteří navštěvují Kanárské ostrovy, pochází především z Velké Británie, Německa, pevninské části Španělska a severských států. Přijíždějí si odpočinout, utéct od každodenního stereotypu, uvolnit stres a napětí a využít nabídky dobrých hotelů a restaurací. Před příjezdem hledají informace na internetu a konzultují je s přáteli a známými, popř. S cestovními kancelářemi. Dovolenu si pak zpravidla rezervují s měsíčním až tříměsíčním předstihem. Jako cíl své dovolené si volí Kanárské ostrovy zejména pro jejich klima, klid, krajinu a pláže. Náklady na dovolenou ovlivňují při výběru 15,2 % turistů. Třetina turistů přilétá nízkonákladovými leteckými společnostmi a ubytování volí ve čtyřhvězdičkových hotelech. V 70 % cestují ve dvojici a ve 20 % s dětmi. Průměrná délka pobytu je 9,5 dne a průměrné náklady na den dosahují téměř 120 € na osobu za den. Dovolenu na Kanárských ostrovech hodnotí lidé v 92 %

kladně. Obzvláště si pak pochvalují klima, pohostinnost, taxislužby a ubytovací služby. Více než 15 % návštěvníků strávilo svou dovolenou na ostrovech již více než 10 krát (Promotur, 2012).

Obr. 30 Návštěvnost ostrovů v letech 2007 – 2011 (Promotur, 2012)

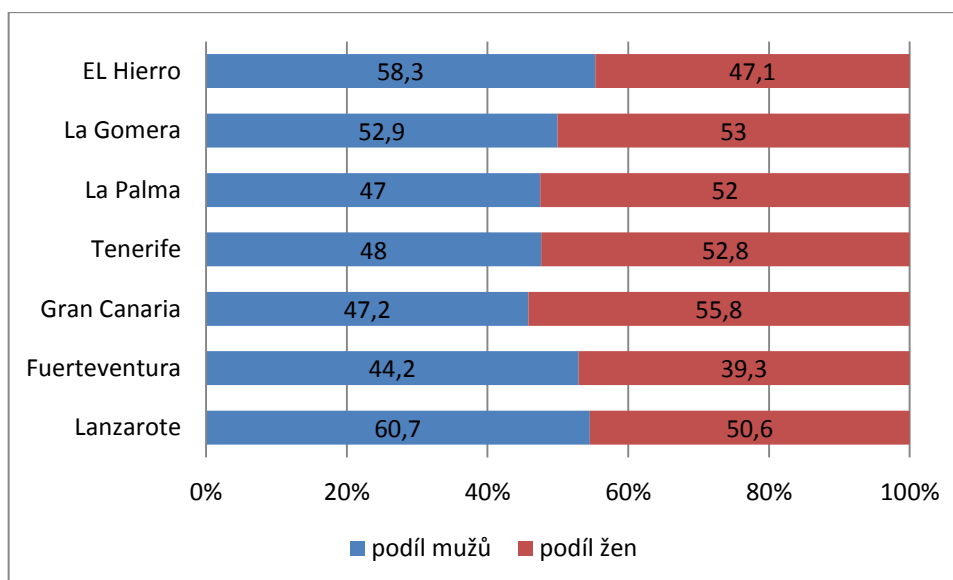
K poklesu počtu návštěvníků došlo v roce 2009, důvodem byla světová ekonomická krize. Od roku 2009 dochází opět k navyšování počtu turistů (viz obr. 30). Další charakteristiky návštěvníků vyplývající z každoročního výzkumu agentury Promotur jsou popsány níže. Uvedená data se vztahují k roku 2011. Z pohledu pohlaví je statistika téměř vyrovnaná, celkově na ostrovy přijelo v roce 2011 51 % žen a 49 % mužů (viz obr. 31).

Obr. 31 Podíl návštěvníků Kanárských ostrovů v roce 2011 podle pohlaví

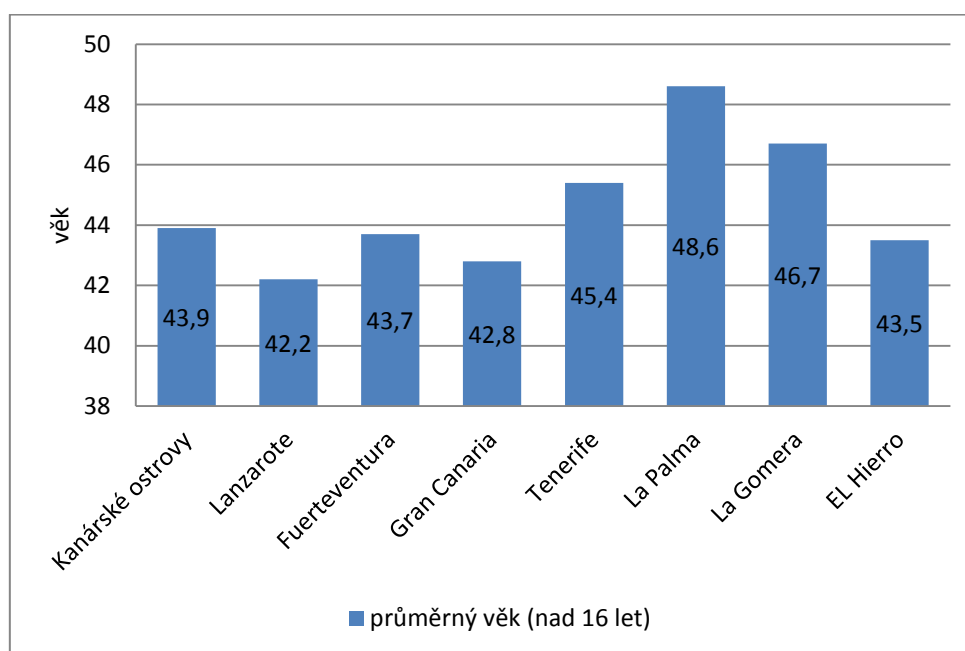
(Promotur, 2012)

Je zajímavé, že návštěvnost jednotlivých ostrovů návštěvníky opačného pohlaví se liší. Ženy preferují spíše Gran Canarii, kde je jejich podíl na skladbě návštěvnické skupiny 55,8 %. Oproti tomu Fuerteventuru preferují spíše muži, podíl žen je zde pouze 39,3 % (obr. 32). Tento fakt je pravděpodobně dán charakterem ostrova – Fuerteventura je vhodná pro vodní sporty či rybaření, což láká více muže než ženy, zatímco Gran Canaria má širší základnu služeb a nabízí větší kulturní a sociální vyžití.

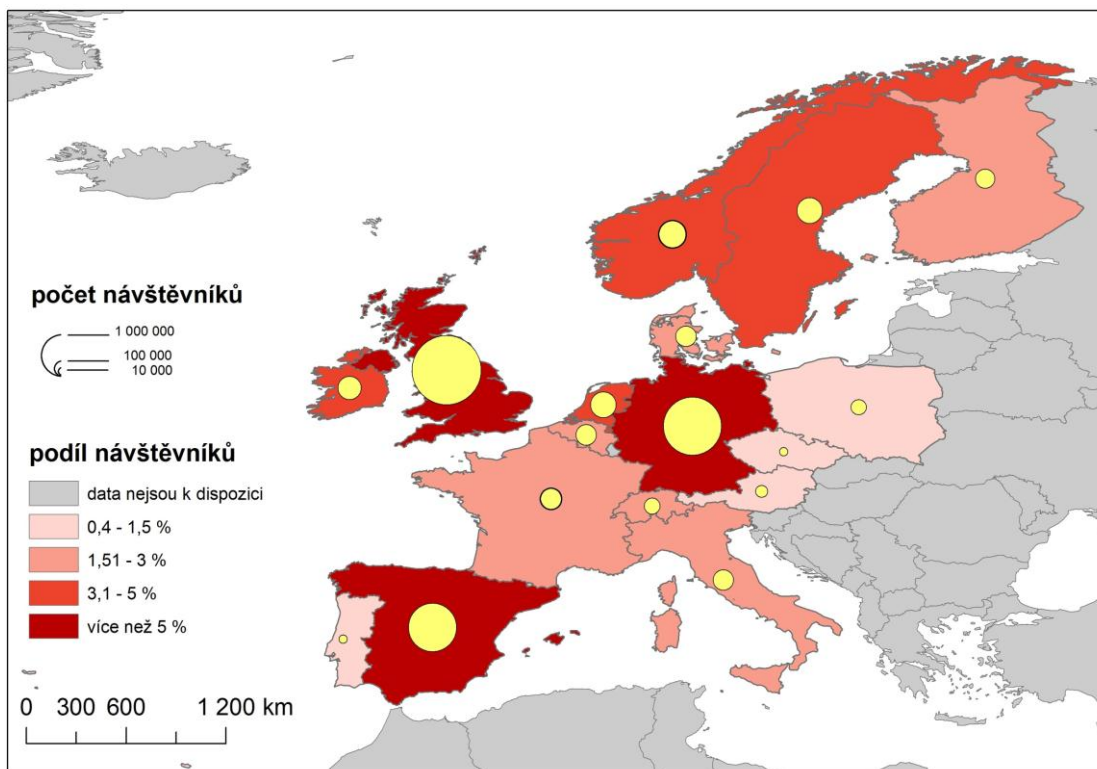
Obr. 32 Podíl žen a mužů na počtu návštěvníků jednotlivých Kanárských ostrovů v roce 2011 (Promotur, 2012)

U návštěvníků starších 16 let byl zjišťován věk, aby bylo možné zjistit průměrný věk turisty na jednotlivých ostrovech (obr. 33). Celkový průměr za Kanárské ostrovy je 43,9 let. Nejvyšší průměrný věk mají návštěvníci La Palmy (48,6 let), což je ovlivněno klidným charakterem ostrova, takže bez nočního života. Na La Palmu míří především lidé hledající odpočinek a klid, ne noční zábavu, která je pestřejší na Tenerife, Gran Canarii či Lanzarote. Nejmladší lidé jezdí průměrně na dovolenou na Lanzarote (42,2 let). Prokazatelný vliv věku návštěvníků na druh služeb na jednotlivých ostrovech neexistuje.

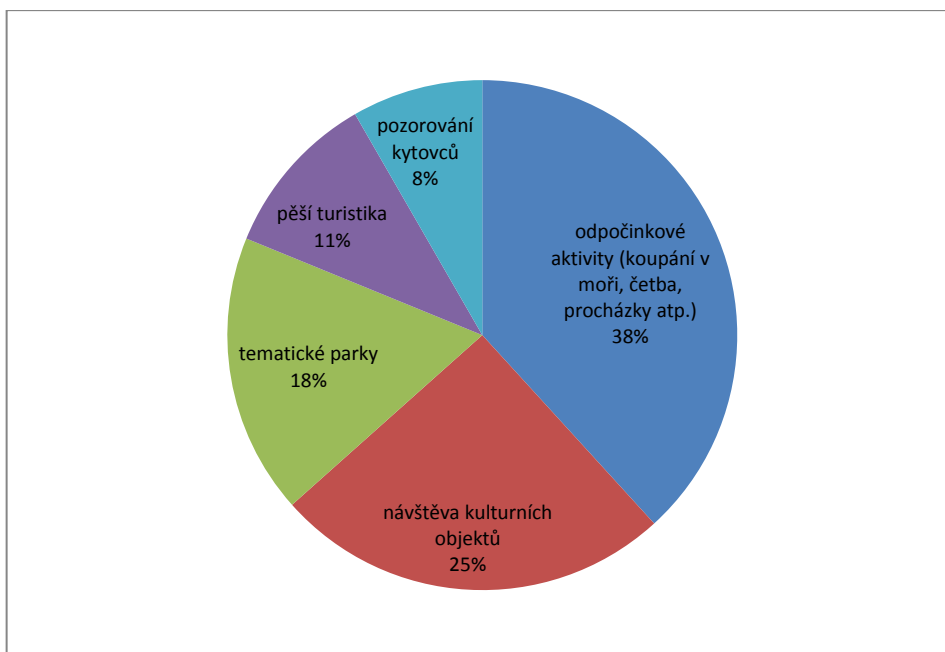
Obr. 33 Průměrný věk návštěvníka Kanárských ostrovů v roce 2011 (Promotur, 2012)

Země, odkud přijíždí 96,3 % turistů, jsou tyto: Belgie, Česká republika, Dánsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Německo, Nizozemí, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Velká Británie (viz obr. 34, Přílohy 5–8). Zbýlých 3,7 % přijíždí z ostatních zemí (např. z USA, z Maroka atd.), přesná čísla však nejsou k dispozici a vzhledem k ostatním počtům návštěvníků jsou zanedbatelná. Nejvyšší počty návštěvníků proudí z Velké Británie (3 531 156 osob v roce 2011, 29,3 % z celkového počtu návštěvníků), Německa (2 480 127 osob, 20,6 %) a Španělska (1 732 267 osob, 14,4 %).

Obr. 34 Počet a podíl návštěvníků Kanárských ostrovů podle země původu v roce 2011
(Balatková, 2013)

Z více než dvanácti milionů návštěvníků se při svém pobytu 38 % věnuje odpočinkové činnosti jako je koupání v moři, opalování, procházky, četba a podobně, 25 % turistů navštěvuje kulturní objekty a 18 % tematické parky. Za pěší turistikou cestuje 11 % návštěvníků. Další oblíbenou a vyhledávanou činností je pozorování kytovců z výletních lodí kterou vyhledává 8 % turistů (obr. 35).

Obr. 35 Nejčastější aktivity provozované na Kanárských ostrovech v roce 2011(Promotur, 2012)

Firma Promotur se věnovala také otázce volných asociací s pojmem Kanárské ostrovy. Z ankety vyplynulo, že lidem se v souvislosti s tímto pojmem vybaví nejčastěji slova jako slunce (*sol*), pláže (*playas*), klid (*tranquilidad*), příroda (*naturaleza*), sopky (*volcanes*), hora Teide, relaxace (*relax*), zelený (*verde*), turistika (*senderismo*), vítr (*viento*), pěkná (*bonita*), písek (*arena*), odpočinek (*descanso*), klima (*clima*), aj.

Obr. 36 Volné asociace návštěvníků s pojmem „Kanárské ostrovy“ (Promotur, 2012)

8.2 Lanzarote, Fuerteventura

Turisté, kteří si pro svou dovolenou vybrali ostrov Lanzarote, představují 17,3% podíl z celkového počtu návštěvníků. Původem jsou převážně z Velké Británie (43,5 %) a pevninského Španělska (17,7 %). Přijíždějí především za odpočinkem, klidnými plážemi a hezkým počasím. Jako ubytování nejčastěji volí apartmány. Průměrná denní útrata návštěvníka Lanzarote je nižší než průměrná denní útrata na osobu/den za celé Kanárské ostrovy.

Z návštěvníků Kanárských ostrovů jich 16 % míří na Fuerteventuru. Pochází především z Německa (38,6 %) a Velké Británie (28,3 %). Podobně jako u ostrova Lanzarote, hledají turisté během dovolené především klid a odpočinek na plážích, útek od stresu a ubytování v dobrých hotelech (Promotur, 2012).

8.3 Gran Canaria

Ostrov Gran Canaria si za cíl své dovolené volí 28 % z celkového počtu návštěvníků Kanárských ostrovů. Zemí jejich původu je nejčastěji Německo (24,2 %), Velká Británie (16 %) a severské země (25,1 % - oproti průměru za celé Kanárské ostrovy je to dvojnásobek turistů ze severských zemí). Oproti Lanzarote a Fuerteventuře je důvodem výběru dovolené také vidina času stráveného s rodinou. Velkým lákadlem je kromě klidného prostředí a krásných pláží také vidina bohatého nočního života (Promotur, 2012).

8.4 Tenerife

Na Tenerife míří za svou dovolenou více než třetina všech návštěvníků Kanárských ostrovů (37,6 %). Nejvíce z nich přijíždí z Velké Británie (37,6 %), Německa (17 %) a pevninského Španělska (16,6 %). Důvody jsou stejné, jako u předchozích ostrovů – odpočinek, relaxace, hezké pláže, příznivé klima a dobré zázemí v podobě kvalitních hotelů a dobrých restaurací. Velkou roli hraje také snadná dostupnost a příznivé ceny letenek, hotelů a služeb. Hosté se ubytovávají nejčastěji ve čtyřhvězdičkových hotelích (Promotur, 2012).

8.5 La Palma, La Gomera, El Hierro

Motivy volby se v případě těchto tří ostrovů rozšiřují o touhu být v kontaktu s přírodou a poznat sopečnou krajinu. Mnohem více zde lidí volí aktivní způsob trávení volného času, jakým je pěší turistika či cyklistika (např. na La Palmě 28 % oproti kanárskému průměru 6 %), naopak méně klientů hledá pláže k odpočinku.

La Palmu si jako cílovou destinaci v roce 2011 zvolilo 1 % z celkového počtu návštěvníků, původem zejména z Německa (59,6 %), pevninského Španělska (13,6 %), Holandska (12,7 %) a Velké Británie (8,1 %). Zajímavé je, že oproti ostatním ostrovům, kde procento návštěvníků ze severovýchodních zemí neklesá pod 5 % (s výjimkou El Hierra), na La Palmě je návštěvnost ze severu velmi nízká (0,72 %).

Turisté, kteří navštíví La Gomeru, tvoří 0,9 % všech návštěvníků Kanárských ostrovů a přijíždí především z Velké Británie (44,7 %), Německa (20,2 %), Španělska (14,9 %) a severovýchodních států (5 %). Prakticky 100 % návštěvníků přijíždí/přilétá z Tenerife, zejména z jihu. Podíl osob, které společně s La Gomerou navštívili během jedné dovolené i další ostrov, je uveden v tab. 20.

Tab. 20 Návštěvnost La Gomery společně s ostatními ostrovy v roce 2011

(Promotur, 2012)

	podíl turistů (%)
Lanzarote	0,7
Fuerteventura	0,2
Gran Canaria	0,8
Tenerife	33,3
La Palma	1,4
El Hierro	2,2

Na El Hierro míří pouze 0,11 % návštěvníků Kanárských ostrovů, původem zejména ze Španělska (45,1 %) a z Německa (23,5 %). Zvláštním jevem je vysoký podíl turistů ze Švýcarska (9,3 % - 1 220 osob). Většina přilétá z obou letišť na Tenerife. Podíl osob, které společně s ostrovem El Hierro navštívili během jedné dovolené i další ostrov, je uveden v tab. 21.

Tab. 21 Návštěvnost ostrovů společně s El Hierrem v roce 2011 (Promotur, 2012)

	podíl turistů (%)
Lanzarote	1,6
Fuerteventura	2,8
Gran Canaria	3,2
Tenerife	43,2
La Palma	2,2
La Gomera	49,2

9 Negativní dopady turismu na prostředí

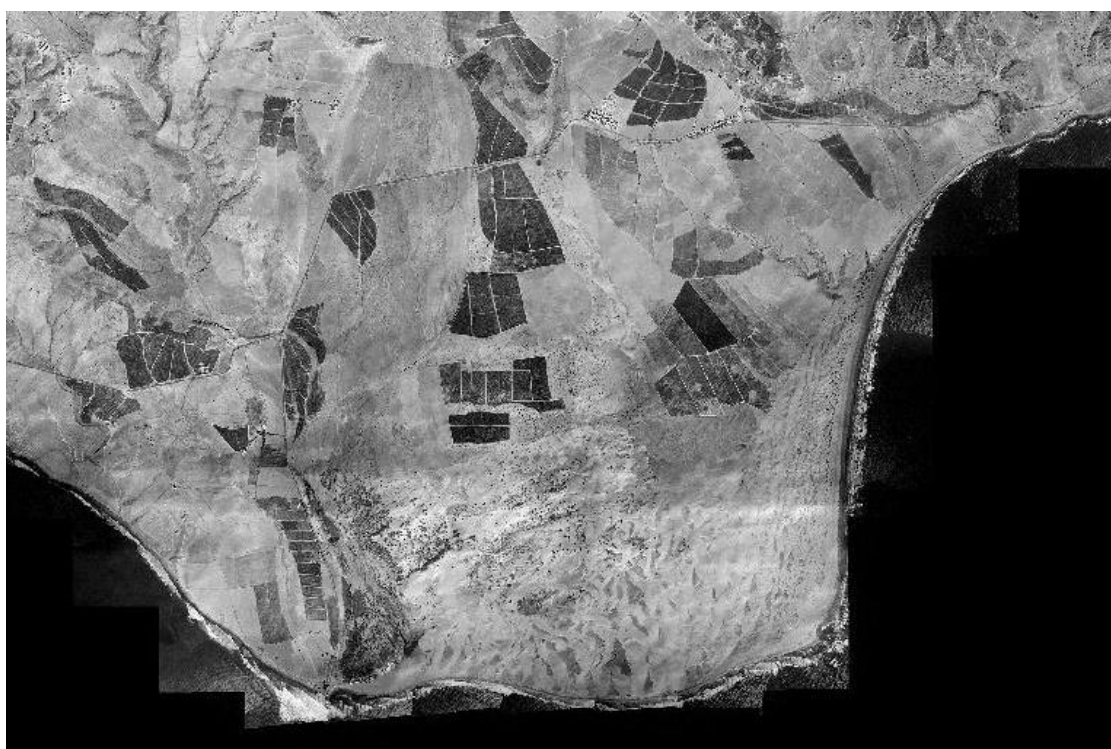
Vedle ekonomických benefitů s sebou turismus na Kanárských ostrovech nese mnoho negativních vlivů. Současný turistický model představuje velkou demografickou i teritoriální zátěž. Velké změny v krajině jsou způsobeny jednak výstavbou ubytovacích kapacit v hlavních lokalitách, ale také zaváděním nových komunikací do odlehlejších oblastí, usnadňujících jejich dostupnost většímu počtu návštěvníků. Na environmentální vlivy cestovního ruchu lze nahlížet ze tří úhlů: vlivy způsobené výstavbou turistických zařízení, vlivy spojené s využíváním turistické infrastruktury a vliv samotných turistů na životní prostředí (GUERRA, PEREZ, 2008).

Mezi negativní vlivy turismu způsobené nedostatečně promyšlenou výstavbou turistického zázemí lze řadit poškozování oblastí vysoké ekologické hodnoty, vliv na přírodní dynamiku některých ekosystémů, poškozování mořských oblastí, narušování cirkulace písku, ohrožení některých endemických druhů živočichů a degradace horského terénu způsobená výstavbou nerespektující přirozený charakter krajiny. (MARTÍN, 2009). S využíváním turistické infrastruktury souvisí problém s nadměrnou spotřebou energie, produkcí odpadu, vysokou spotřebou pitné vody a kontaminace pobřežních vod a vodních zdrojů. Sami turisté pak ovlivňují krajinu nežádoucím vstupem na chráněná území, hlukem, zakládáním skládek či eutrofizací. Jejich pohyb pěšky i motorovými vozidly způsobuje antropogenní erozi, narušování procesu hnízdění ptáků, úhyn některých živočichů a další. (GUERRA, PEREZ, 2008). Konkrétním problémem přítomnosti turistů v oblasti dun v Maspalomas je např. vysoká úmrtnost drobných živočichů (zejména ještěrek) v důsledku konzumace použitých prezervativů, které zde zanechávají turisté (CALVENTO, 2013 – ústní sdělení).

V potaz je nutné brát i sociální vlivy turismu. Zahraniční turisté, mnohdy neúmyslně, vnášejí do cílové země nové prvky kultury, zejména městské, která prosazuje vlastní způsob a tempo života: shlukování lidí, hluk, změnu infrastruktury a další. Turisté přinášejí nové stravovací návyky, nový styl oblékání, vyjadřování a chování. Mnohdy se pro uspokojení potřeb turistů mění místní kultura v objekt spotřeby. Pro obsazení mnoha pracovních míst je potřeba mladá pracovní síla (servírky, animátoři, plavčíci, ostraha...), což zvyšuje imigraci mladých lidí jak z ostrovů, tak ze zahraničí a snižuje společenský status některých tradičních povolání (MARTÍN, 2009).

10 Návrh dalšího rozvoje cestovního ruchu v regionu

Propagace masového turismu a nekontrolované zvyšování nabídky v turistických oblastech vyvolávají signifikantní sociální i environmentální nerovnováhu. Škody způsobované nešetrným přístupem mohou vést až k úplné degradaci prostředí a tím k nežádoucímu snížení turistické poptávky. Bezohledný turistický, demografický a ekonomický růst zejména v sedmdesátých a osmdesátých letech, zaměřený jen na zvyšování ubytovacích kapacit, přinesl přehnané využívání zdrojů a přetěžování půdy.

Obr. 37 Letecký snímek jihu ostrova Gran Canaria z roku 1961 (Grafcán, 2013)

Tento trend je možné demonstrovat na příkladu jižního pobřeží ostrova Gran Canaria, které nyní nese jméno Maspalomas. Toto území je původně plošina tvořená fonolity a naplaveným materiálem, v jejíž jihovýchodní části se nacházejí písečné duny, které ohraničují několik kilometrů dlouhou písečnou pláž Playa del Inglés (viz obr. 37). Kolem malého údolí, jež protíná celé území, se nacházel palmový háj – oáza Maspalomas. Na západ a na východ od tohoto jádra je situováno několik menších pláží, které časem taktéž začaly sloužit turistům. V roce 1964 došlo k první vlně urbanistického rozvoje, a to ve třech ohniscích: San Augustín (malá pláž na východ od celé plošiny), v samotné části Playa del Inglés a v okolí oázy Maspalomas. Střediska od

sebe byla poměrně daleko, nebyla propojena infrastrukturou a budovy byly nižší než 15 m. Druhá fáze je charakteristická rapidním navýšením ubytovacích kapacit. Zvedá se jak počet budov, tak jejich rozměry – některé hotelové komplexy dosahovaly výšky až 10 pater. Spolu s obytnými budovami roste také počet staveb majících administrativní funkci (policejní stanice, městská správa) či doplňkovou funkci (stravovací zařízení, obchody, kostely, zdravotnická zařízení, atd.). Pro lepší obslužnost bylo nutné posílit dopravní infrastrukturu, proto ve druhé fázi došlo k výstavbě dálnice GC-1. Ve třetí fázi se urbanizované území dále rozrůstá směrem do vnitrozemí, kapacita převyšuje 90 000 lůžek a dochází k úplnému vyčerpání stavebních prostor. Souvislá zástavba tvoří 14 km dlouhý pás (viz obr. 38). Ještě více se upevňuje pozice nákupních center, vzniklo nové golfové hřiště a stále se zlepšují komunikace. Vlivem přehnané výstavby však dochází ke snížení dostupnosti pobřeží a zániku některých menších pláží. (MORALES, 2001).

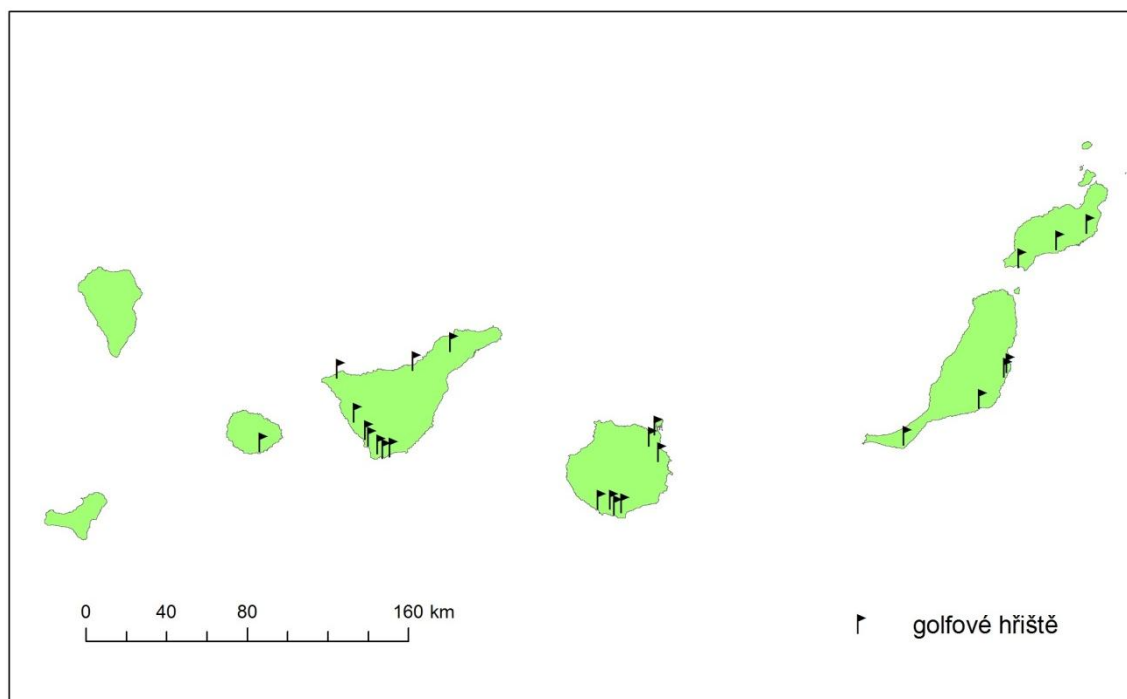

Obr. 38 Letecký snímek z jihu ostrova Gran Canaria z roku 2013 (Grafcan, 2013)

Proto je nutné přecházet od masového cestovního ruchu k udržitelnému turismu, tedy k takové formě, která udržuje rovnováhu mezi sociálními, ekologickými i ekonomickými zájmy. Poprvé se na toto téma na Kanárských ostrovech jednalo již v roce 1995 na *Světové konferenci o udržitelném turismu* na Lanzarote a na *Mezinárodní konferenci o udržitelných hotelích a oblastech* v Maspalomas v roce 2000

(CASTELLANO, 2008). Změny však probíhají velmi pomalu. Přechod k udržitelnému cestovnímu ruchu vyžaduje propagaci alternativních forem turismu a diversifikaci nabídky. V souladu s Propagačním strategickým plánem pro rok 2012–2016 (*Plan Estratégico Promocional 2012–2016*) by se do popředí měl čím dál více dostávat golfový turismus, námořní turismus, kongresová turistika, vinařský turismus a různé formy rurálního turismu.

Kanárské ostrovy nabízí díky stabilnímu klimatu ideální podmínky pro golfový turismus. Historie hraní golfu na souostroví sahá do roku 1891, kdy se na Gran Canarii otevřelo první golfové hřiště ve Španělsku vůbec. Zpočátku za golfem cestovali turisté z Velké Británie, postupem času však tento sport začal přitahovat více a více návštěvníků z celé Evropy. V současnosti jezdí za golfem na Kanárské ostrovy až milion návštěvníků ročně. Podle odhadů utratí průměrný golfový turista za svůj pobyt třikrát více peněz než „obyčejný“ turista (CASTELLANO, 2008). Vláda rozpoznala potenciál golfového turismu a v posledních letech nejen, že došlo k budování nových hřišť, ale také se rapidně zlepšilo zázemí pro tento sport. Golfové kluby nabízejí ubytování v luxusních hotelích, zlepšuje se infrastruktura a přístup k jednotlivým hřištím. V roce 2004 bylo na ostrovech 13 golfových hřišť, do roku 2013 jejich počet vzrostl na 24, ze kterých je 9 na Tenerife, 7 na Gran Canarii, 4 na Fuerteventuře, 3 na Lanzarote a 1 na La Gomeře (obr. 39). Dá se předpokládat, že tento počet bude dále stoupat. V souladu s udržitelným rozvojem cestovního ruchu je nutné dbát na vhodné zavlažování trávníků, neboť vody je na celém souostroví málo. Z hlediska ekologického je cílem vybírat pro výstavbu golfových hřišť pouze území s neúrodnou půdou. Také je potřeba mít pod kontrolou vznik nových ubytovacích kapacit a pokud je to alespoň trochu možné, preferovat využívání již dostavěných hotelů před výstavbou dalších komplexů.

Obr. 39 Golfová hřiště na Kanárských ostrovech (Balatková, 2013)

Další rozvoj je možný v oblasti námořního turismu, který se stále více stává předmětem zájmu movitých evropských turistů. V roce 2011 navštívilo ostrovy v rámci okružní plavby 1 599 492 turistů (Canarias en Cifras, 2012). Lidé přijíždějící výletní lodí taktéž utrácí denně více peněz než průměrní turisté, proto se vláda bude v budoucnu soustředit na výraznější propagaci námořního turismu. Na ostrovech existuje 39 sportovních přístavů (Tenerife - 13, Gran Canaria - 8, Lanzarote - 5, Fuerteventura - 5, La Palma - 3, La Gomera - 3, El Hierro - 2), což představuje více než 7 300 míst k ukotvení (Fondear, 2012). Další rozvoj sportovních přístavů by byl možný, ale nese s sebou environmentální rizika v podobě ohrožování a přetěžování pobřežních ekosystémů a proto je jejich výstavba nejistá.

Ostrovy nabízejí výborné podmínky pro pořádání kongresů, sjezdů, seminářů a veletrhů. Páteří tohoto typu turismu jsou široké možnosti ubytování, dobrá dostupnost a vhodné prostory. V budoucnosti je (i podle strategického plánu) cílem těchto podmínek využívat více a lákat na ostrovy víc „obchodních“ turistů. Na Kanárských ostrovech je mnoho čtyřhvězdičkových a pětihvězdičkových hotelů, což je kategorie, kterou návštěvníci kongresů preferují nejčastěji. Kongresových prostor je zde 9 – 5 na

Tenerife, 3 na Gran Canarii a 1 na Lanzarote (CASTELLANO, 2008), přičemž nejznámější je Auditorium Alfredo Kraus v Las Palmas de Gran Canaria a Auditorium Adán Martín v Santa Cruz de Tenerife. V roce 2011 navštívilo Kanárské ostrovy v rámci kongresového turistického ruchu 234 000 cestovatelů, tzn 1,9 % z celkového počtu turistů. Průměrné denní výdaje činily 148,16 EUR na den, což je více, než je španělský průměr (Promotur, 2012). Do budoucna je cílem tato čísla zvýšit.

Rurální turismus, který se čím dál rychleji rozvíjí ve venkovském prostředí Kanárských ostrovů si klade za cíl udržovat vysokou kvalitu dovolené bez kontaktu s moderní civilizací. Je nasměrován na místní, národní, ale zejména mezinárodní klientelu, která cestuje za agroturismem, odpočinkem a poznáním venkovského způsobu života. Rurální turismus se uskutečňuje (místo turistických center) na venkově, aby se vyhnul masovým formám cestování a představil návštěvníkům raději domorodý způsob života. Aby byl objekt uznán jako „objekt rurálního typu“, musí se podle zákona z roku 1998 (např. *casas rurales*) nacházet izolovaný ve venkovském prostředí, popřípadě v městských částech, které mají vysokou historickou hodnotu. Nemovitosti musí být postaveny v tradičním stylu, před rokem 1950 a nesmí nabízet více než 15 lůžek. V rámci ubytování mohou být nabízeny doplňkové služby jako úklid, stravování apod. Zařízení by měla disponovat vlastními zásobami vody, kanalizací a v případě, že se nacházejí v nadmořské výšce nad 500 m n. m., měla by být vybavená topením (CASTELLANO, 2008). Ubytování v tomto typu zařízení pomáhají zprostředkovávat neziskové agentury, např. agentura ACANTUR, která funguje od roku 1992 a nabízí přes tisíc lůžek na celých Kanárských ostrovech.

Rurální turismus je velmi šetrnou alternativou k masovému turismu. Na ostrovech se však setkává s mnoha překážkami. Jednou z nich je nedostatek doplňkových podnikatelských aktivit. I přes poměrně vysokou turistickou vyspělost Kanárských ostrovů se nabídka soustředí zejména na ubytování, popřípadě na doplňkové služby v blízkosti turistických center. Ve vnitrozemí je úroveň služeb téměř nulová, což mnoho turistů odradí. Dalším problémem je nabídka ubytování v oficiálně neautorizovaných venkovských domech. Příjmy z takového typu ubytování majitel nemovitosti nedaní a ačkoliv je tato forma podnikání nelegální, určité procento obyvatel a návštěvníků ji využívá. Třetím nedostatkem jsou vysoké ceny ubytování v soukromí a tím pádem nízká konkurenceschopnost tohoto typu turismu ve srovnání s ostatními zeměmi. Např. cena za týdenní pobyt v *Casa Rural* pro jednu osobu se na Gran Canarii

pohybuje kolem 150–200 EUR (Grantural, 2013), zatímco cena podobného týdenního ubytování na venkově ve Švýcarsku či ve Švédsku začíná již na 70–100 EUR (Homelidays, 2013). Po ekonomické stránce rurální turismus zvyšuje ceny nemovitostí a láká investory, čímž komplikuje život a hospodaření místním lidem (CASTELLANO, 2008). Podaří-li se tyto překážky v budoucnosti odstranit, nabízí rurální turismus velký potenciál rozvoje.

Další alternativou k masovému turismu „*sol y playa*“ (slunce a pláž) je vinařský turismus. Koncept vinařského turismu spočívá v navštěvování vinných sklípků a vinic spojeného s ochutnávkou vína. Ačkoliv ve srovnání s pevninským Španělskem je kanárská produkce vína nízká, vinice zabírají na souostroví 10 % zemědělsky využívané půdy a počátky vinařství sahají až do 15. století (Pasos, 2008). Nejznámějším vínem je Malvasía z Lanzarote, která na Mezinárodní soutěži vín IWSC v roce 2007 v Londýně získala prestižní ocenění. Sucho a půda v podobě vulkanického štěrku je důvodem ke speciálním opatřením, jakým je výstavba kamenných zídek proti větru či pěstování vína ve speciálních jámách. Složitý terén nedovoluje mechanizaci, proto se všechna práce na vinicích dělá manuálně, což zvyšuje cenu vína a snižuje konkurenceschopnost kanárských produktů. I přes tradiční hospodaření, dlouholetou tradici a mezinárodní úspěchy je však na ostrovech v provozu jen pět vinařských stezek – *La Ruta del Vino* na Gran Canarii, na La Palmě, na Lanzarote a dvě na Tenerife (*Ruta del Vino de Tacoronte – Acentejo* a *Ruta del Vino de Ycoden Daute Isora*). Několik vinic v rámci uvedených stezek nabízí turistům možnost prohlídek a ochutnávek. Vzhledem k potenciálu ostrovů je ale těchto zařízení stále nedostatek a využívá jej málo návštěvníků. Do budoucna by bylo pro ostrovy přínosné zintenzivnit propagaci vína a vinic, které jej produkují. (Gobierno de Canarias, 2013).

11 Závěr

Kanárské ostrovy jsou jednou z autonomních oblastí Španělska. Souostroví je tvořeno 7 hlavními ostrovy sopečného původu (Lanzarote, Fuerteventura, Gran Canaria, Tenerife, La Palma, La Gomera a El Hierro). Celková rozloha Kanárských ostrovů je 7 447 km², počet obyvatel 2 118 344. Cestovní ruch je pilířem ekonomiky, neboť zaměstnává 85 % ekonomicky aktivního obyvatelstva.

Za počátky turismu na Kanárských ostrovech lze považovat období zámořských objevů. Od konce 18. století vznikaly mezi Kanárskými ostrovy a některými evropskými zeměmi (zejména Velkou Británií) silné toky návštěvníků, které ovlivňují návštěvnost ostrovů dodnes. Od sedmdesátých let 20. století probíhala silná urbanizace a nekontrolovaná výstavba hotelových komplexů z důvodu zvyšující se turistické poptávky. V současnosti jsou Kanárské ostrovy stabilním turistickým regionem s návštěvností okolo 12 000 000 turistů ročně. Nejvíce návštěvníků přijíždí z Velké Británie (29,3 %), Německa (20,6 %) a pevninské části Španělska (14,4 %).

Potenciál pro rozvoj cestovního ruchu Kanárských ostrovů je střední až vysoký. Z výzkumu vyplynulo, že nejkvalitnějším předpokladem je klima, které je považováno za jedno z nejpříznivějších na světě, a reliéf. Vysoká úroveň základní a doprovodné turistické infrastruktury (velký počet ubytovacích a stravovacích kapacit, snadná dostupnost regionu, rozvinutá infrastruktura a vhodné podmínky pro sport a rekreaci) je další z příčin vysoké návštěvnosti souostroví.

Snaha udržet si pozici jednoho z nejvyhledávanějších turistických regionů vedla v roce 2012 k vypracování prvního strategického plánu v oblasti rozvoje cestovního ruchu. Dokument nese název Propagační strategický plán 2012–2016 a jako hlavní cíl si klade zvýšit konkurenceschopnost regionu na poli mezinárodního turismu, zejména prostřednictvím propagace alternativních forem cestovního ruchu, jako je golfový turismus, námořní turismus, kongresová turistika a vinařský turismus.

Vedle ekonomických benefitů s sebou cestovní ruch na Kanárských ostrovech přináší mnoho negativních vlivů, mezi které patří zejména nekontrolovaná výstavba ubytovacích kapacit v minulosti a přetěžování životního prostředí. Proto se v posledních letech přechází k šetrnějším formám turismu, jakou je např. rurální turismus.

12 Summary

The Canary Islands are one of the autonomous regions of Spain. The archipelago consists of seven main islands of volcanic origin (Lanzarote, Fuerteventura, Gran Canaria, Tenerife, La Palma, La Gomera and El Hierro). The total area of the Canary Islands is 7447 square kilometers, the population consists of 2 118 344 inhabitants. Tourism is a pillar of the economy, as it employs 85% of the economically active population.

As the origin of tourism in the Canary Islands can be considered the overseas discoveries. In the late 18th century arose between the Canary Islands and some European countries (particularly the UK) strong flow of visitors, which affects the attendance till today. Since the 70's of the 20th century strong urbanization and uncontrolled construction of hotel complexes took place due to increasing tourist demand. At present, the Canary Islands are considered as a tourist region with a stable attendance of about 12 million tourists every year. Most visitors come from the United Kingdom (29,3%), Germany (20,6%) and mainland Spain (14,4%).

The potential for tourist development is medium to high. The research showed that the most valuable are relief and climate which is considered to be one of the most favorable in the world. A high level of tourism infrastructure (large number of lodging and catering facilities, good accessibility of the region, developed infrastructure and suitable conditions for sport) causes high number of visitors at the islands.

Trying to maintain a position of one of the most popular tourist regions led in 2012 to developing of the first strategic plan for tourism development. The document named Promotion Strategic Plan 2012–2016 determines as the main objective increasing the region's competitiveness in the international tourism, particularly through the promotion of alternative forms of tourism, such as golf tourism, marine tourism, congress tourism and wine tourism.

Apart from economic benefits tourism in the Canary Islands has a lot of negative effects which include mainly the uncontrolled construction of accommodation capacities in the past and overloading of the environment. Therefore, in recent years, region tends to move to more considerate forms of tourism such as rural tourism.

Seznam použité literatury

Tištěné zdroje

BALATKOVÁ, Markéta. Nekončící fiesta. *Lidé a Země*. 2013, roč. 2013, č. 1, s. 104-107.

CÁCERES MORALES, Eduardo. *Génesis y desarrollo del espacio turístico en Canarias: una hipótesis del trabajo*. první. Las Palmas de Gran Canaria: Universidad de Las Palmas de Gran Canaria, 2001. ISBN 84-95792-66-4.

MARTÍN MARTÍN, Victor O. *El turismo, motor económico de Las Islas*. Santa Cruz de Tenerife: Ediciones Idea, 2009. ISBN 978-84-8382-860-1.

MORENO MEDINA, Claudio J. *Geografía de Canarias: El Relieve de Canarias*. Las Palmas de Gran Canaria: Universidad de Las Palmas, 2012, s. 28.

SANTANA SANTANA, Maria del Carmen. *La Pruducción del espacio turístico en Canarias*. první. Las Palams de Gran Canaria: Edicción del Cabildo Insular de Gran Canaria, 1992. ISBN 84-861127-89-0.

Elektronické zdroje

Arquitectura. FUNDACIÓN CÉSAR MANRIQUE. *César Manrique* [online]. Lanzarote, 2013 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.cesarmanrique.com/>

ASOCIACIÓN RINCÓN PARA EL ESTUDIO DE LA CREATIVIDAD SOCIAL. *GEVIC: Gran Enciclopedia Virtual de las Islas Canarias* [online]. 2011, 14.7.2011 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.gevic.net/proyecto.php?type=0>

CABILDO DE LANZAROTE. *WineRun: Lanzarote* [online]. 2011 [cit. 2013-04-06]. Dostupné z: <http://www.lanzarotewinerun.com/>

Destinos. AENA AEROPUERTOS. *Aena: Aeropuertos* [online]. 2013 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.aena-aeropuertos.es/csee/Satellite/Destinos/es/Espana.html?pesta=ena>

DOMINGUEZ MUJICA, Josefina « El modelo turístico de canarias », *Études caribéennes* [En ligne], 9-10 | Avril-Août 2008, mis en ligne le 16 novembre 2010, consulté le 10 octobre 2011. URL <http://etudescaribeennes.revues.org/1082>

El Tiempo: Imágenes de Satelite. EL TIEMPO PREVISTO, S.L.U. *El Tiempo* [online]. 2013, 6.3.2013 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.eltiempo.es/canarias/satelite/>

Estadísticas y Estudios. GOBIERNO DE CANARIAS. *Gobierno de Canarias: Presidencia del Gobierno* [online]. 2013, 10.2.2013 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: http://www.gobcan.es/presidencia/turismo/estadisticas_y_estudios/index.html#nolink

GOBIERNO DE CANARIAS. *Grantural: Turismo rural en Canarias* [online]. Las Palmas, 2010, 2013 [cit. 2013-04-06]. Dostupné z: http://www.grantural.com/index.php?option=com_k2&view=item&id=26%3Acasa-rural-tasarte&Itemid=193&lang=es

Grafcan: Sistema de Información Territorial. ISNSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL. *Gobierno de Canarias* [online]. 2013 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://visor.grafcan.es/visorweb/default.php?svc=svcEspNat&lat=28.3&lng=-15.8&zoom=8&lang=es#>

GUERRA TALAVERA, Raquel a Tanausú PEREZ GARCÍA. Canarias: entre el desarrollo turístico y la protección al medio. *Études caribéennes* [online]. 2008, 9-10 [cit. 2013-04-07]. DOI: 10.4000/etudescaribeennes.1302. Dostupné z: <http://etudescaribeennes.revues.org/1302#tocto1n2>

Homelidays: Casa/apartamento rural. HOME AWAY FRANCE. *Homelidays* [online]. 2013 [cit. 2013-04-06]. Dostupné z: <http://www.homelidays.es/cerniat/casa-rural-610081es1.htm>

Informes y estadísticas. PROMOTUR. *Promotur: Turismo de Canarias* [online]. 2013, 5.3.2013 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.turismodecanarias.com/promoturturismocanarias/>

Informes y estadísticas. PROMOTUR. *Promotur: Turismo de Canarias* [online]. 2013, 5.3.2013 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.turismodecanarias.com/promoturturismocanarias/wp-content/uploads/2012/11/PlanEstrategicoIC.pdf>

Informes y estadísticas. PROMOTUR. *Promotur: Turismo de Canarias* [online]. 2013, 5.3.2013 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.turismodecanarias.com/promoturturismocanarias/perfil-del-turista-segun-isla-de-destino/>

Infraestructura Turística. GOBIERNO DE CANARIAS. *Gobierno de Canarias: Presidencia del Gobierno* [online]. 2013 [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: http://www.gobiernodecanarias.org/presidencia/turismo/dir_gral_infraestructura/#nolink

INSTITUTO CANARIO DE ESTADÍSTICA, ISTAC. Canarias en Cifras 2011. In: *ISTAC: Instituto Canario de Estadística* [online]. 2012, 2.11.2012 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: http://www.gobiernodecanarias.org/opencms8/export/sites/istac/galerias/documentos/C00053A/CanariasEnCifras_2011.pdf

PARRENO CASTELLANO, Juan M. « Turismo sostenible y diversificación de la oferta en las islas Canarias (España) », *Études caribéennes* [En ligne], 9-10 | Avril-Août 2008, mis en ligne le 07 septembre 2011, consulté le 10 octobre 2011. URL : <http://etudescaribeennes.revues.org/1343>

PASOS: Revista de Turismo y Patrimonio Cultural [online]. San Cristóbal de La Laguna, 2008 [cit. 2013-03-10]. ISSN 1695-7121. Dostupné z: http://www.erevistas.csic.es/ficha_articulo.php?url=oai_revista62:175&oai_iden=oai_revista62

Puertos Deportivos Canarias. FONDEAR, S.L. *Fondear* [online]. 2012 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: http://www.fondear.com/Todo_Charter/Puertos/Canarias/Canarias.htm

Red Canaria de Espacios Naturales Protegidos. GOBIERNO DE CANARIAS. *Gobierno de Canarias: Consejería de Obras Públicas, Transportes y Política Territorial* [online]. Islas Canarias, 2013, 5.2.2013 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.gobiernodecanarias.org/cmayerot/espaciosnaturales/index.html>

Red de Parques Nacionales. GOBIERNO DE CANARIAS. *Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente* [online]. 2012 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://reddeparquesnacionales.mma.es/parques/index.htm>

Sector Servicios. GOBIERNO DE CANARIAS. *ISTAC: Instituto Canario de Estadística* [online]. 2012, 12.12.2012 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: http://www.gobiernodecanarias.org/istac/temas_estadisticos/sectorservicios/

Turismo. GOBIERNO DE ESPAÑA. *MITYC: Ministerio de Industria, Turismo y Comercio* [online]. 2011 [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <http://www.minetur.gob.es/turismo/en-us/Paginas/IndexTurismo.aspx>

Vacaciones de Deportes Náuticos. PROMOTUR. *Islas Canarias: Water Sports Experience* [online]. 2013 [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: <http://www.turismodecanarias.com/islas-canarias-espana/productos-viajes-de-vacaciones/water-sports-experience/>

Valores Climatológicos Normales: Comunidad Autónoma Canarias. GOBIERNO DE CANARIAS - MINISTERIO DE AGRICULTURA, Ganadería y Medio Ambiente. *AEMET: Agencia Estatal de Meteorología* [online]. 2013 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.aemet.es/es/serviciosclimaticos/datosclimatologicos/valoresclimatologicos?k=coo>

VYSTOUPIL, Jiří, Andrea HOLEŠINSKÁ, Josef KUNC a Martin ŠAUER. *Metody pro tvorbu strategických a programových dokumentů cestovního ruchu* [online]. 1. vyd. Olomouc: Epava a.s., 2007 [cit. 2013-04-05]. ISBN 978-80-210-42-90-2. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1456/soubory/katedry/kres/3910085/metody.pdf>

PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha 1 Kapacita ubytovacích zařízení na Kanárských ostrovech v roce 2011

Příloha 2 Restaurační zařízení na Kanárských ostrovech v roce 2011

Příloha 3 Letecké spojení Kanárských ostrovů s ostatními zeměmi

Příloha 4 Nejdůležitější silnice na Kanárských ostrovech

Příloha 5 Návštěvníci Lanzarote podle země původu v roce 2011

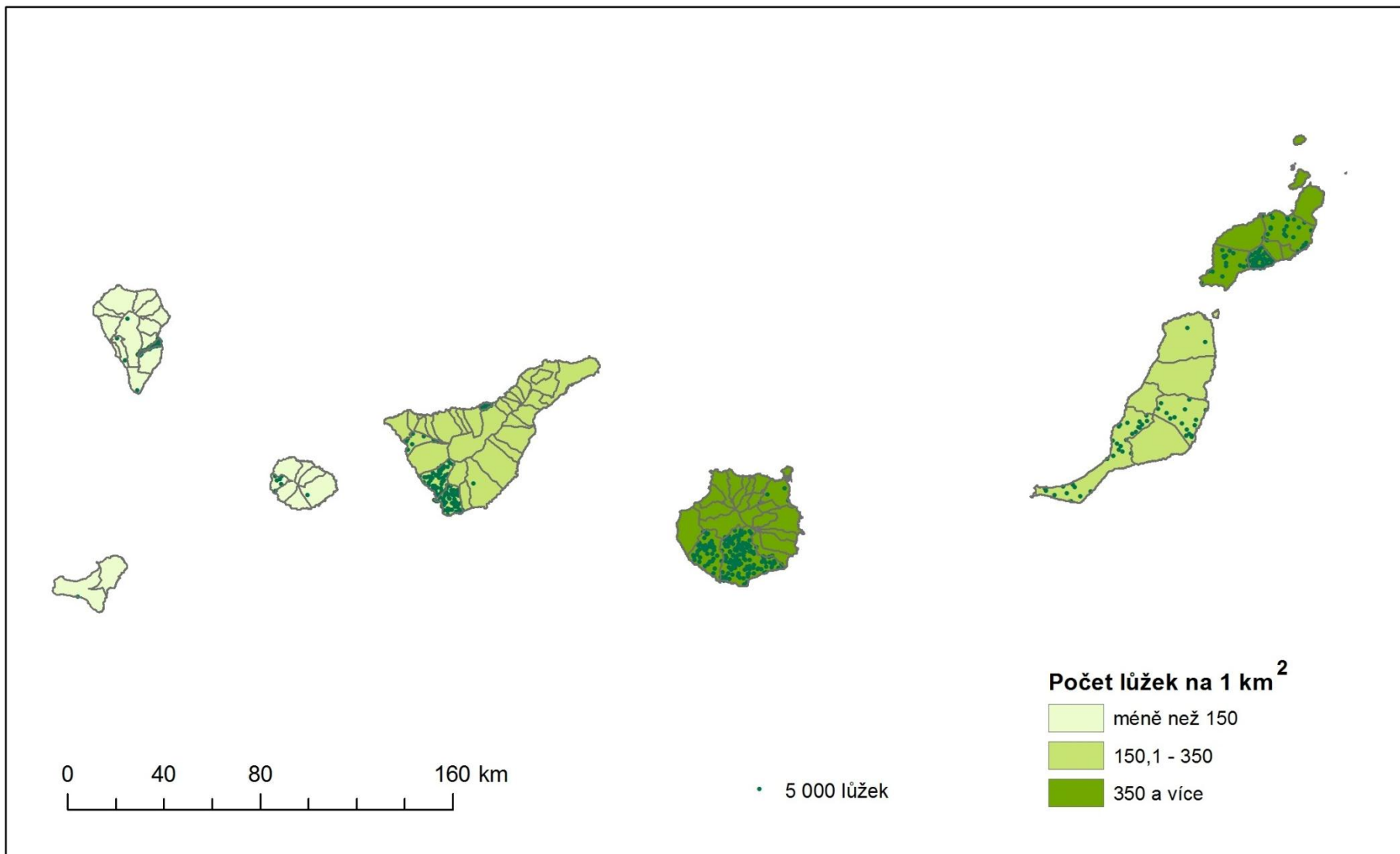
Příloha 6 Návštěvníci Fuerteventury podle země původu v roce 2011

Příloha 7 Návštěvníci Gran Canarie podle země původu v roce 2011

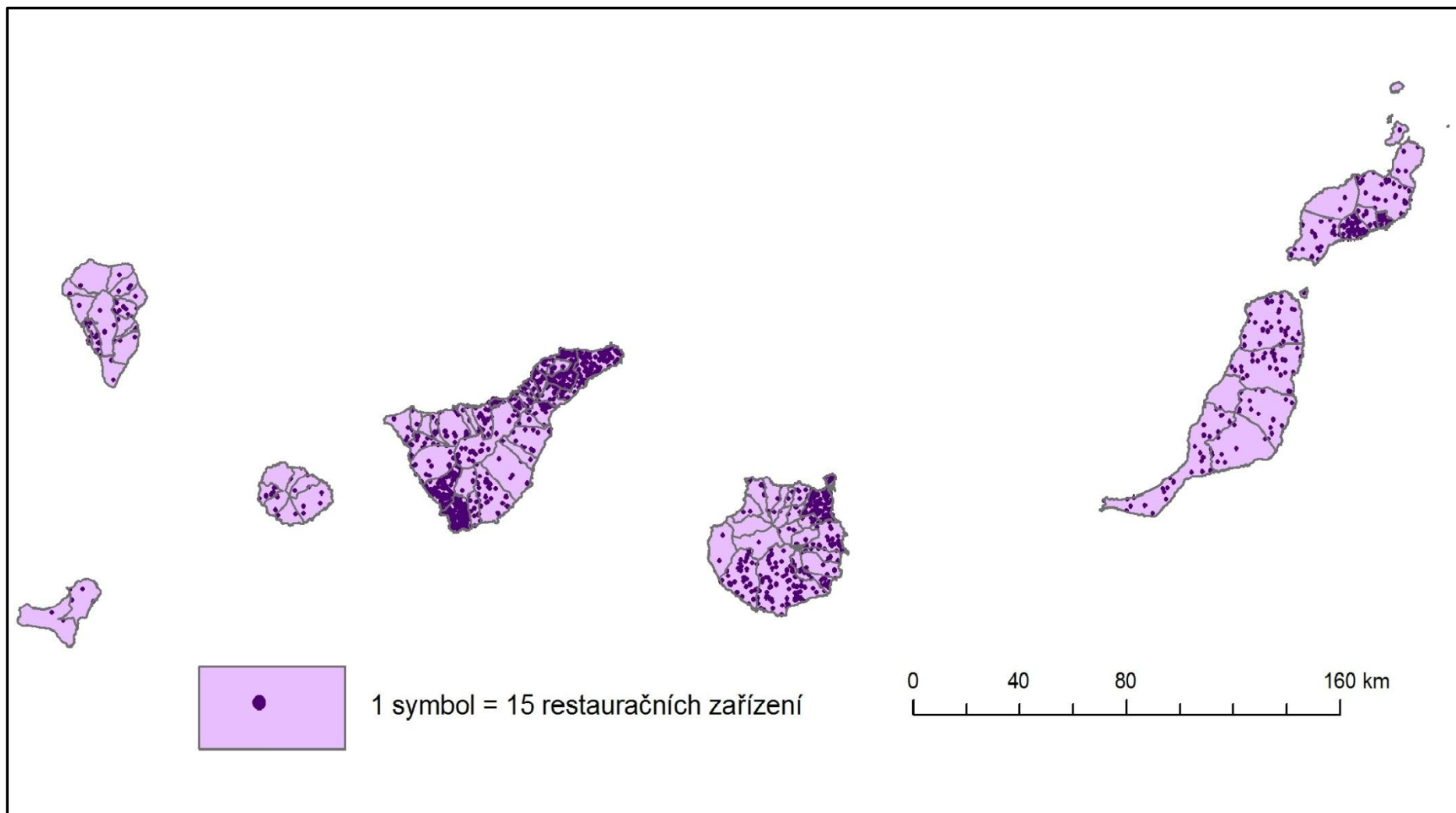
Příloha 8 Návštěvníci Tenerife podle země původu v roce 2011

Příloha 9 Dotazník pro hodnocení předpokladů pro rozvoj cestovního ruchu, strana 1

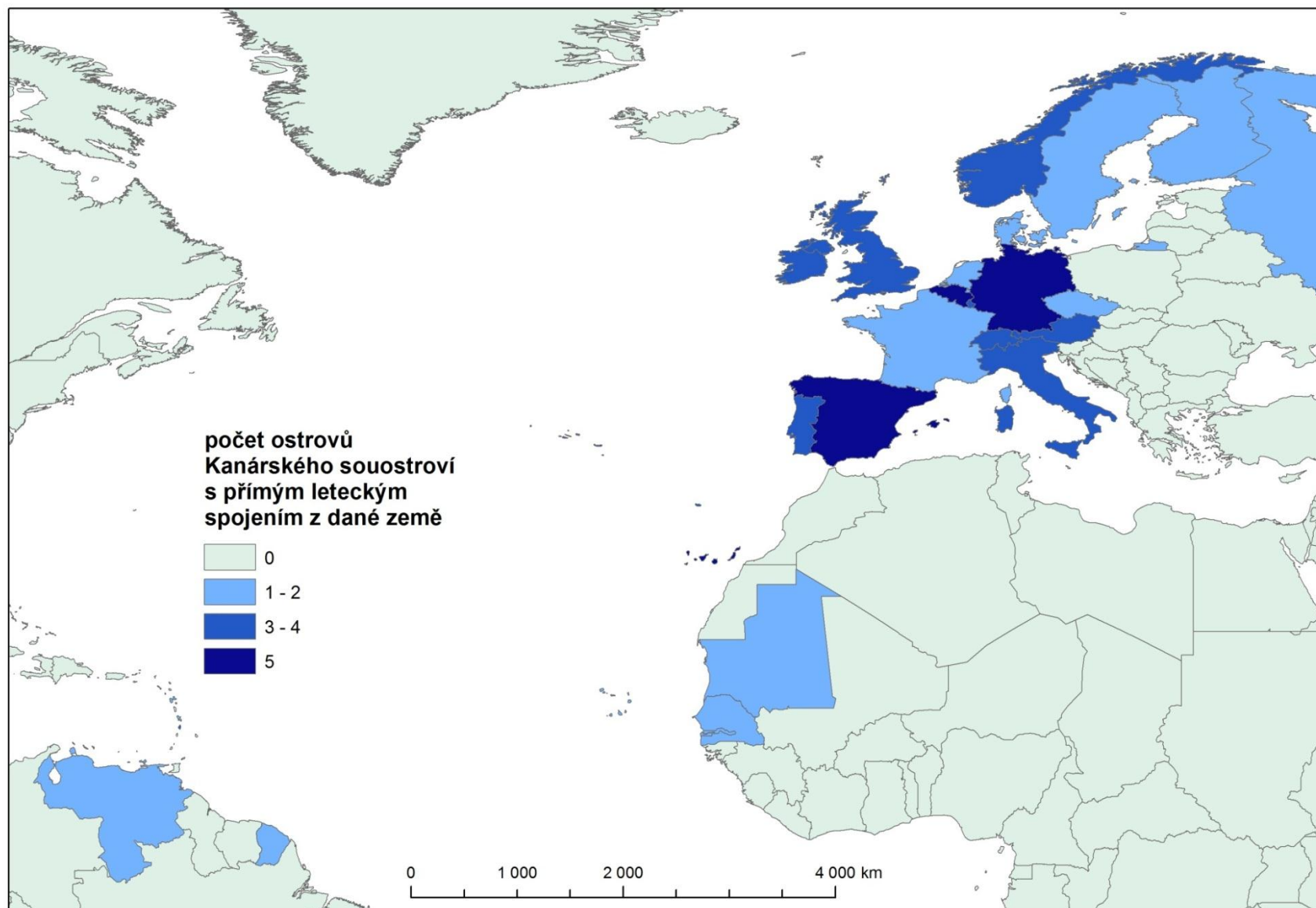
Příloha 10 Dotazník pro hodnocení předpokladů pro rozvoj cestovního ruchu, strana 2

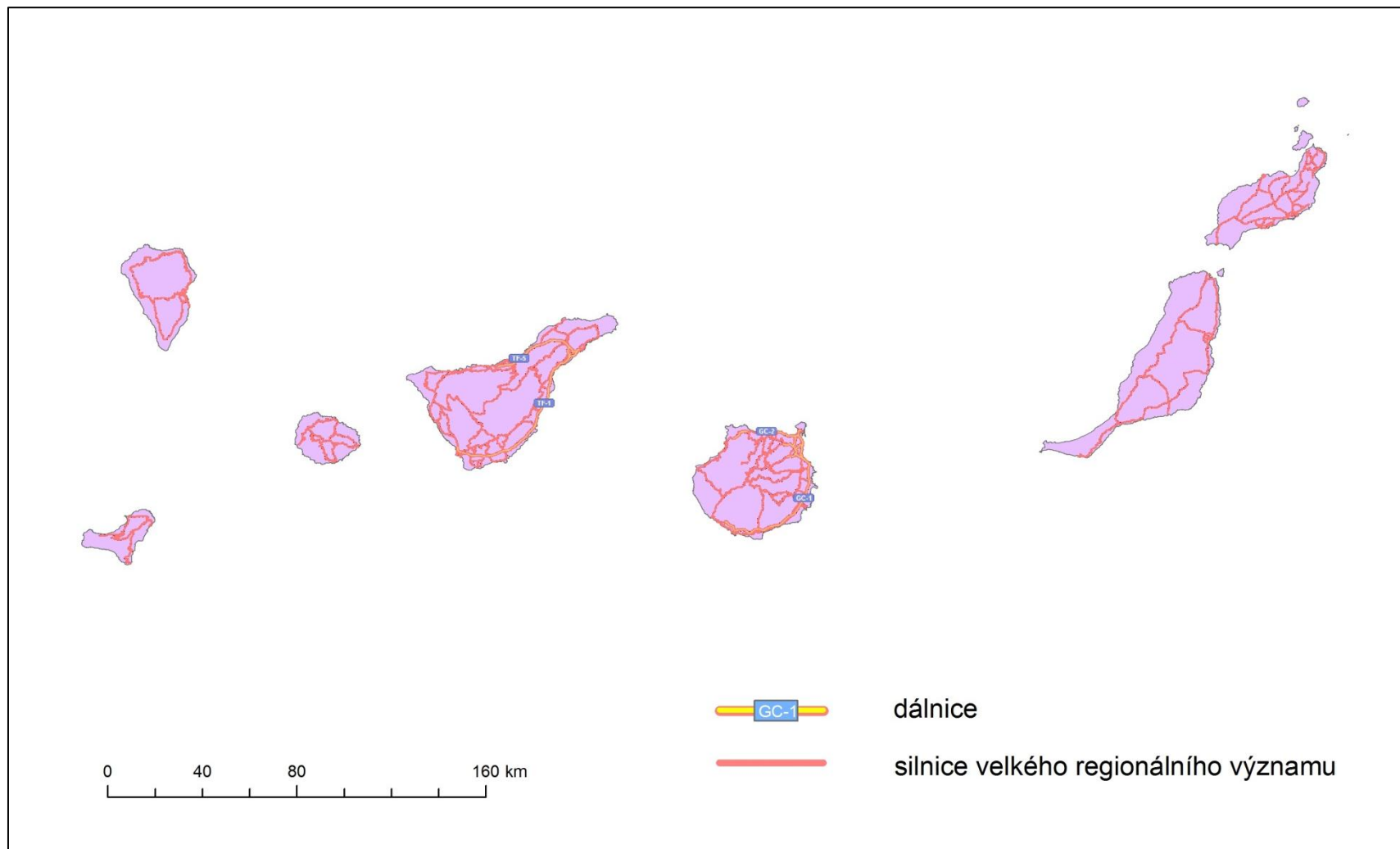
Příloha 1 Kapacita ubytovacích zařízení na Kanárských ostrovech v roce 2011 (Balatková, 2013)

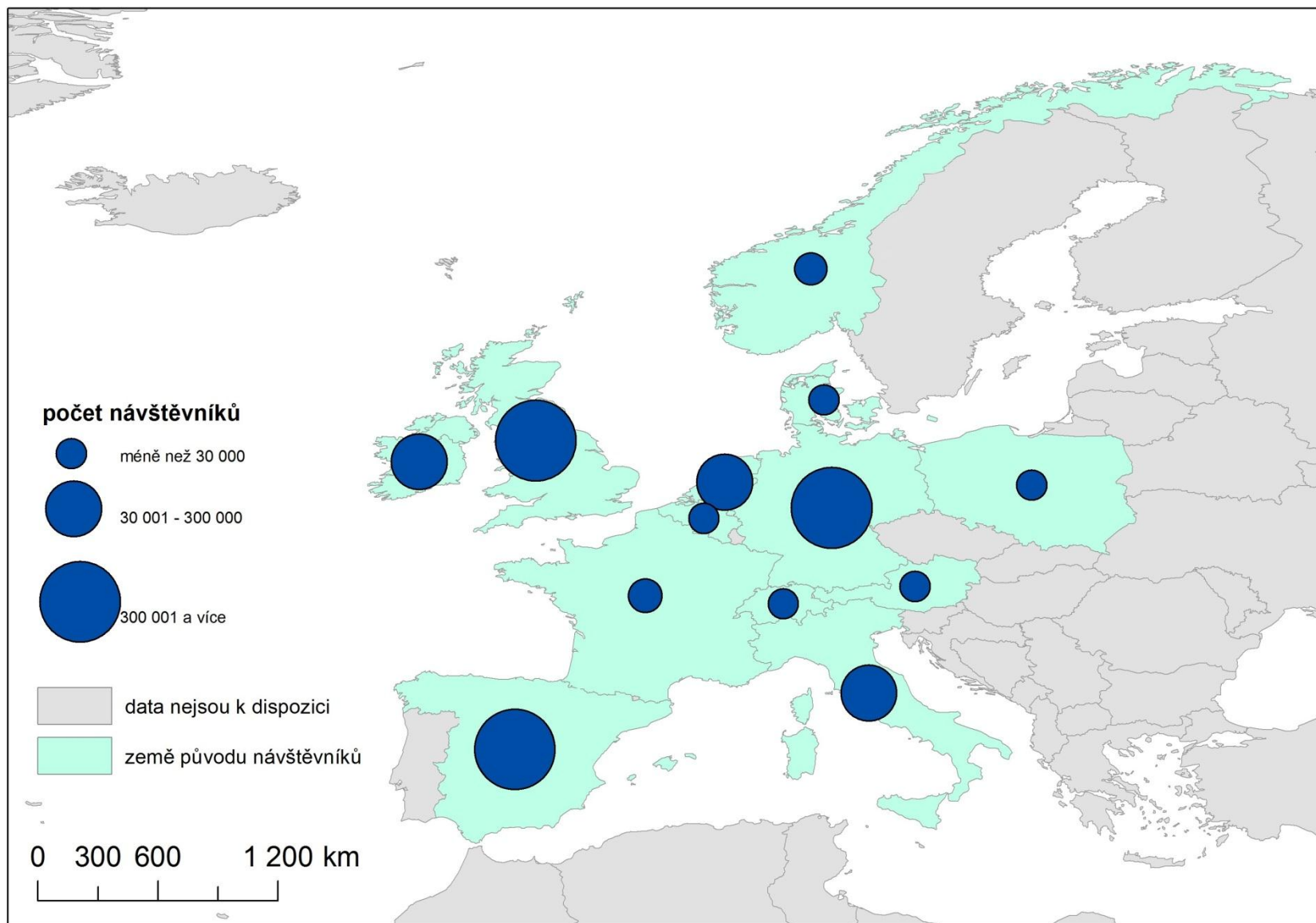
Příloha 2 Restaurační zařízení na Kanárských ostrovech v roce 2011 (Balatková, 2013)

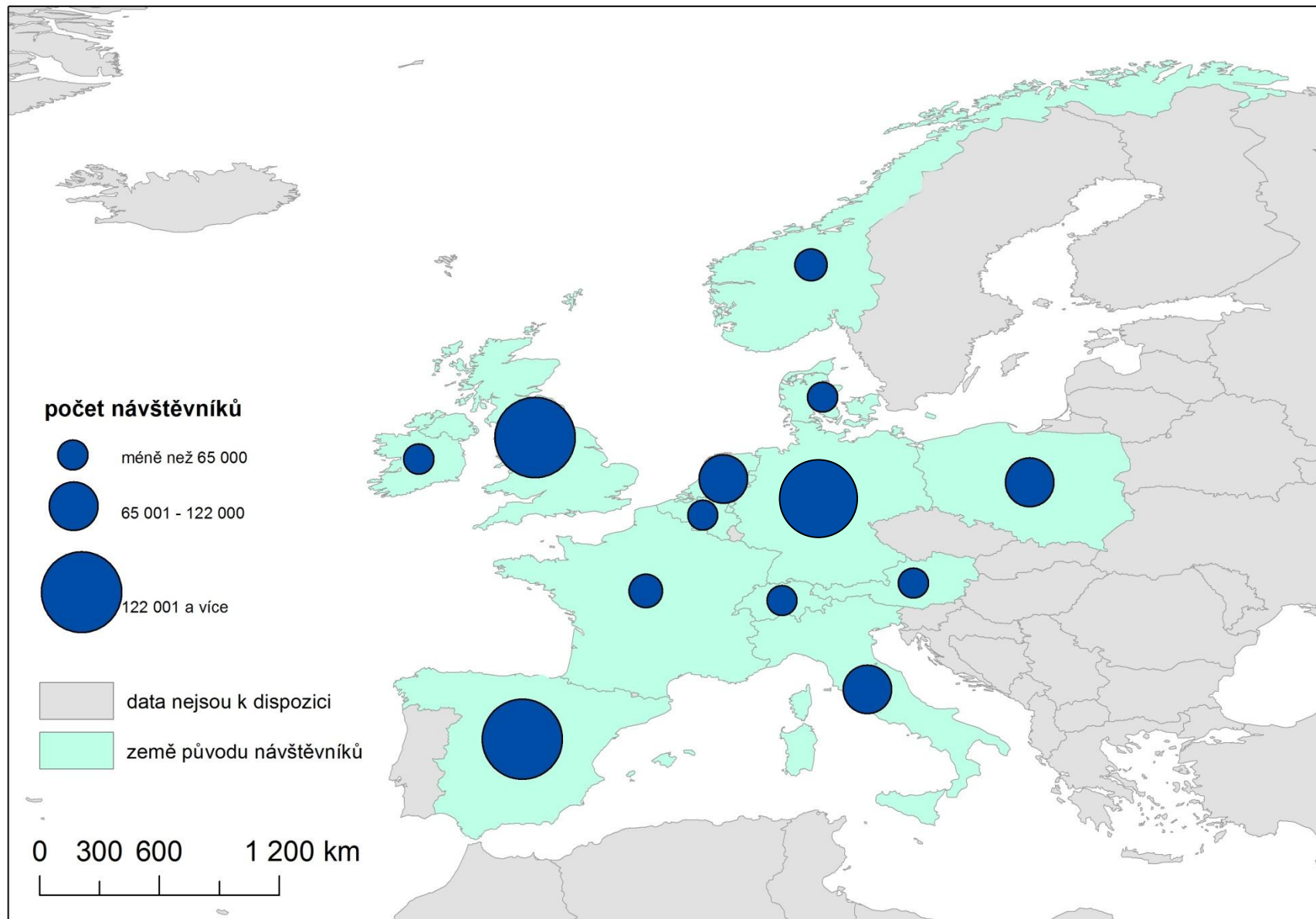
Příloha 3 Letecké spojení Kanárských ostrovů s ostatními zeměmi (Balatková, 2013)

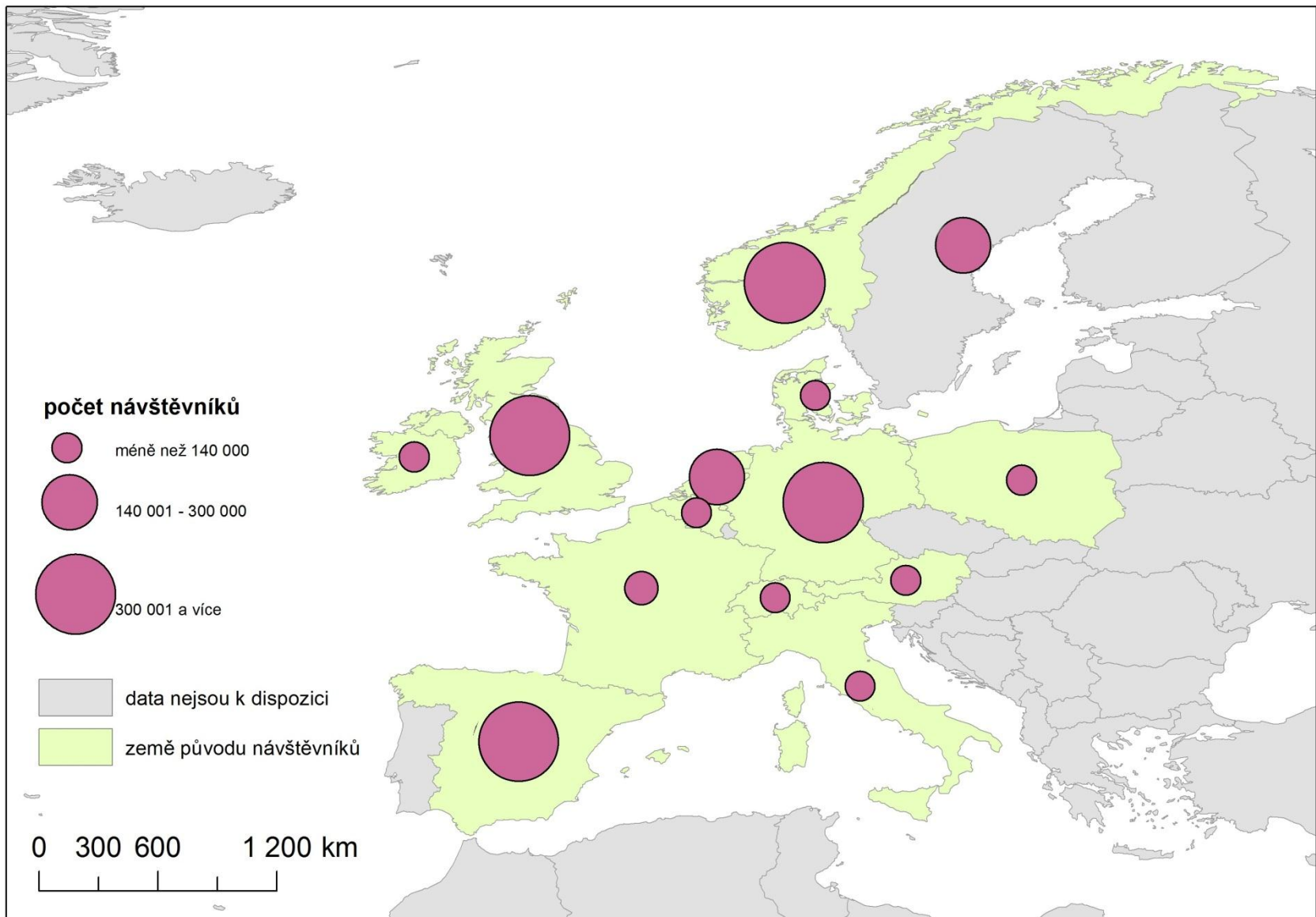
Příloha 4 Nejdůležitější silnice na Kanárských ostrovech (Balatková, 2013)

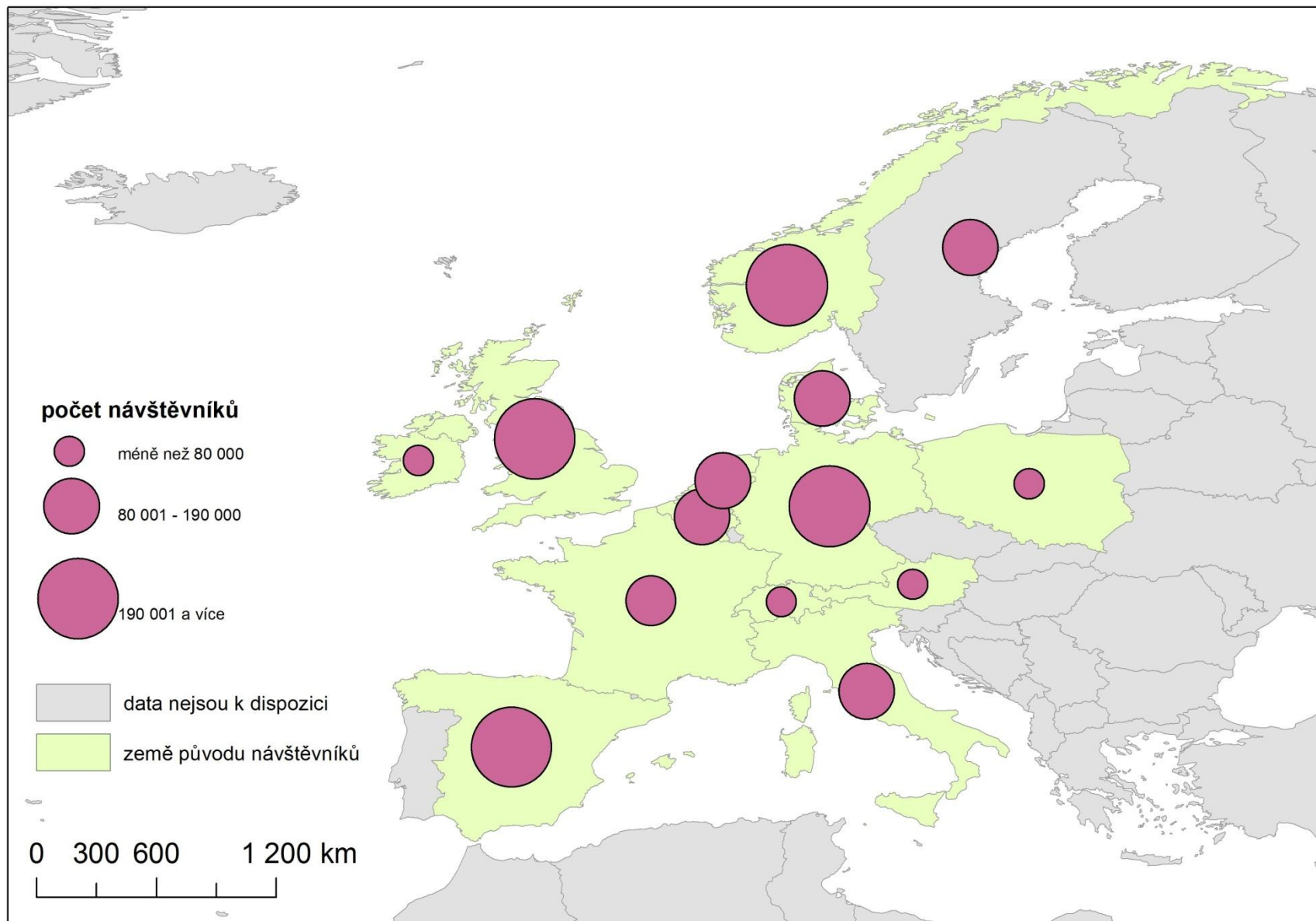
Příloha 5 Návštěvníci Lanzarote podle země původu v roce 2011 (Balatková, 2013)

Příloha 6 Návštěvníci Fuerteventury podle země původu v roce 2011 (Balatková, 2013)

Příloha 7 Návštěvníci Gran Canarie podle země původu v roce 2011 (Balatková, 2013)

Příloha 8 Návštěvníci Tenerife podle země původu v roce 2011 (Balatková, 2013)

Příloha 9 Dotazník pro hodnocení předpokladů pro rozvoj cestovního ruchu, strana 1 (Balatková, 2013)

Este cuestionario forma parte de la tesina de Markéta Balatková (Universidad de Palacký, Olomouc, la República Checa) y se utilizará para evaluar el potencial turístico de las Islas Canarias. Cuestiones se refieren a las condiciones naturales, culturales e históricas y a la infraestructura turística (con respecto a la estructura de la tesina).

Evaluación de las condiciones para el desarrollo del turismo en Canarias

1. Condiciones naturales
 - a) Relieve (altitud, estado de evolución, nivel de erosión)
 - b) Condiciones climáticas (temperatura, precipitaciones, viento, humedad)
 - c) Condiciones hidrológicas (presencia del agua, de presas, de ríos)
 - d) Condiciones edáficas (uso de tierra, vegetación)
 - e) Protección de la naturaleza (parques nacionales y otros espacios naturales protegidos)

2. Condiciones culturales e históricas
 - a) Monumentos e instituciones culturales e históricos (museos, arquitectura, arte ...)
 - b) Eventos sociales (fiestas, carnavales, romerías ...)

3. Infraestructura turística
 - a) Dispositivos de alojamiento o de alimentación (hoteles, casas rurales, restaurantes, cafeterías, bares ...)
 - b) Condiciones de transporte (accesibilidad a la isla, desplazamiento por la isla – calidad de carreteras ...)
 - c) Condiciones para hacer deportes (ciclismo, senderismo, deportes náuticos, escalada, parapente ...)

Evalúa usted, por favor, según su opinión siguientes condiciones en la tabla en cada una isla y en Canarias en general. La escala es de 1 a 10 puntos, donde 1 pertenece a las condiciones ínfimas para el desarrollo del turismo y 10 pertenece a las mejores condiciones para el desarrollo del turismo. Muchas gracias.

Příloha 10 Dotazník pro hodnocení předpokladů pro rozvoj cestovního ruchu, strana 2 (Balatková, 2013)

Evaluación: 1 (lo peor) – 10 (lo mejor = las mejores condiciones para el desarrollo del turismo)

	Lanzarote	Fuerteventura	Gran Canaria	Tenerife	La Palma	La Gomera	El Hierro	Canarias
Relieve								
Condiciones climáticas								
Condiciones hidrológicas								
Condiciones edáficas								
Protección de la naturaleza								
Monumentos e instituciones culturales e históricos								
Eventos sociales								
Dispositivos de alojamiento o de alimentación								
Condiciones de transporte								
Condiciones para hacer deportes								

Nombre y apellido